

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

SURİYELİ SİĞİNMACILARIN VİRANŞEHİR'İN
TOPLUMSAL YAPISINA ETKİLERİ

LEYLA EZBERCİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN:
YRD. DOÇ. DR. FERHAT TEKİN

KONYA-2015

GİRİŞ	1
--------------------	----------

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ

1.1. Göç	5
1.1.1. İçgöçler	8
1.1.2. Dışgöçler	8
1.1.3. Zorunlu Göç	10
1.1.4. Mültecilik.....	14
1.1.5. Sığınmacı-Sığınma Hakkı	16
1.1.6. Türkiye'deki Suriyeli Vatandaşların Hukuki Statüsü.....	18
1.2. Türkiye'nin Göç Politikası.....	19
1.3. Göçün Etkileri.....	20
1.3.1. Göç Eden Açısından	20
1.3.1.1. Kültürel Şok.....	20
1.3.1.2. Yerleşik Halk Tarafından Kabul Görmeme.....	21
1.3.1.4. Ekonomik Sıkıntılar.....	22
1.3.1.5. Aile İçi Şiddetin Artması	22
1.3.1.6. Devlet Politikası.....	23
1.3.2. Göçe Maruz Kalan Açısından.....	24
1.3.2.2. Toplumsal Ahengin Azalması	25
1.3.2.3. Ekonomik Rekabetin Artması	26

İKİNCİ BÖLÜM

VİRANŞEHİR'İN TOPLUMSAL YAPISI ve SURİYELİ SİĞİNMACILAR

2.1. Viranşehir	27
2.1.1. Viranşehir'in Coğrafi Konumu ve Özellikleri	27
2.1.2. Viranşehir'in Tarihi	28
2.1.3. Viranşehir'in Toplumsal ve Sosyo-Kültürel Yapısı	29
2.1.3.1. Ekonomik Yapı	32
2.1.3.2. Demografik Yapı	34
2.1.3.3. Eğitim	35
2.1.3.4. Din, Dil ve Etnisite	36
2.1.3.5. Viranşehir'de Sosyo-Politik Örgütlenme: Aşiretçilik	37
2.1.3.6. Aile Yapısı	44
2.1.3.7. Viranşehir'de Toplumsal Cinsiyet	51
2.2. Savaş ve Viranşehir'deki Suriyeli Sığınmacılar	56
2.2.1. Suriye İç Savaşı ve Göç Dalgası	56
2.2.2. Viranşehir'deki Suriyeli Sığınmacıların Demografik Yapısı	58
2.2.3. Viranşehir ve Suriye Arasındaki Tarihi ve Kültürel Bağlar	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SURIYELİ SİĞINMACILARIN VİRANŞEHİR'İN TOPLUMSAL YAPISINA ETKİLERİ

3.1. Araştırma Konusu ve Problemi	61
3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	61
3.3. Yöntem	62
3.3.1. Araştırma Yöntemi	62
3.3.2. Evren ve Örneklem	62
3.3.3. Veri Toplama Araçları	63

3.4. Araştırma Sınırlılıkları	64
3.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması	64
3.5.1. Göçün Viranşehir'e Etkileri	65
3.5.1.1. Göçün Viranşehir Ekonomisine Etkileri.....	67
3.5.1.2. Göçün Viranşehir Aile Yapısına Etkileri.....	71
3.5.1.2.1. Suriyelilerle Evlilik ve Evlilik Dışı İlişkiler.....	71
3.5.1.2.2. Kadınlar Arasında Artan Rekabet: Kuma Korkusu	75
3.5.1.3. Kültürel Karşılaşmanın Yerleşik Halk Üzerinde Etkileri77	
3.5.1.4. Viranşehirliilerin Farklılıklara Bakışı	83
3.5.2. Göçün Suriyelilere Etkileri.....	92
3.5.2.1. Göçün Suriye Aile Yapısına Etkileri.....	93
3.5.2.1.1. Parçalanmış Aileler	94
3.5.2.1.2. Suriyelilerin Evlilikleri ve Viranşehir'deki Evliliklere Bakış Açıları.....	96
3.5.2.1.3. İkinci Evliliğe Rıza Gösteren Kadınlar	101
3.5.2.2. Ekonomik Durumun Suriyelilere Etkileri	103
3.5.2.3. Suriyelilerin Viranşehir'deki Sosyal Yaşamları.....	105
3.5.2.4. Suriyelilerin Farklılıklara Bakış Açısı	110
SONUÇ.....	116
KAYNAKÇA	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

TABLO VE EKLER

Tablo 1: 2011/2013 Tarihlerinde Şanlıurfa İşsizlik, İşgücü ve İstihdam Oranları

Tablo 2: Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Nüfus, 2013, Viranşehir

Tablo 3: Bitirilen Eğitim Düzeyi ve Cinsiyete Göre Nüfus (15+ Yaş), 2013, Viranşehir

Ek 1: Görüşmeciler Listesi

Ek 2: Yarı Yapılandırılmış Mülakat Formu

Ek 3: Fotoğraf Ekleri

KISALTMALAR

IOM: Uluslararası Göç Örgütü

İHAD: İnsan Hakları Araştırmaları Derneği

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

İHEB: İnsan Hakları Evrensel Bildirisi

IML: Uluslararası Göç Kanunu

MHDDS: Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme

TEŞEKKÜR

Farklı bir ülkenin farklı şehirlerinden gelen insanlar ve otuz binden fazla Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapan doğup büyüdüğüm şehir... Araştırma bir yönüyle hem tanımadığım bir ülkenin toplum ve aile yapısını araştırmak hem de Viranşehir'in toplum ve aile yapısını objektif bir bakışla aktarabilmem için uzun görüşmeler yapmamı gerektirdi. Araştırmanın diğer yönü ise bu iki halkın yaşadıkları zorunlu birliktelikte, hem Suriyeliler yönünden hem de Viranşehirliiler yönünden maruz kalınan durumları gözlemlemek ve araştırmak oldu.

Bu araştırma sırasında farklı pencerelerden bakmamı sağlayarak, ufkumu genişleten ve araştırmanın her safhasında fikirleri ile yardımcı olan danışmanım Yrd. Doç. Dr. Ferhat Tekin'e sonsuz teşekkürlerimi borç bilirim. Yüksek lisans eğitimim boyunca yoluma ışık tutan hocalarım; Prof. Dr. Ahmet Taşgın ve Yrd. Doç. Dr. Mehmet Birekul'a, çalışmam sırasında bana kendi kaynaklarını sunan Yrd. Doç. Dr. Ahmet Koyuncu'ya ve önerileri için Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali Aydemir'e özellikle teşekkür ederim. Ayrıca tezimle yakından ilgilenen ve bu tezin başarıyla sonuçlanmasında yoğun çabalar gösteren Öğrt. Gör. Nuri Paşa Özer'e minnet borçluyum. Son olarak da, araştırmamın başından sonuna kadar, gerek mülakatlarla gerek, fikir ve bilgi alışverişi olarak katkı sağlayan tüm Suriyeli ve Viranşehirliilere ne kadar teşekkür etsem azdır.

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, yaşanan yoğun Suriye göçünün Şanlıurfa'nın Viranşehir ilçesine; sosyo-kültürel, ekonomik ve aile yapısındaki etkilerini araştırmaktır. Çalışma, bir sene boyunca Viranşehir'de Suriyeliler ve Viranşehirli ile yapılan derinlemesine mülakatlar ve gözlemlerle oluşturulmuştur. Suriyelilerin kendi aile ortamları, Viranşehirli ile diyalogları, iş ortamları ve çadır kentteki Viranşehir ile etkileşimsiz kendi saf halleri çalışmanın bir bölümünü oluşturmuştur. Diğer bölümünü ise Viranşehirli ile şehrin göç öncesi ve sonrası sosyo-kültürel, ekonomik, aile yapısı hakkında yapılan derin mülakatlar ve gözlemler oluşturmuştur. 35 Suriyeli ve 42 Viranşehirli görüşmeci ile birebir mülakat yapılmış toplamda 77 kişi ile görüşülmüştür. Araştırmaya başlamadan önce dünya tarihindeki bütün göçlerin sonucu olarak yerli halk ile bir etkileşim ve değişime tanık olunacağını bilincinde olunmasına rağmen, iki halkın toplumda bu denli iç içe geçmişliği ve yine bu denli aralarına görünmez ama kalın duvarlar örülmüş olması çalışmayı çok daha farklı şekillendirmiştir. Ayrıca bu çalışma Viranşehir ile ilgili yapılan ender çalışmalardan biridir hele ki şehrin toplumsal yapısı ile ilgili yapılan belki de ilk çalışmadır. Bu konu ile ilgili kullanılacak öncül bir çalışmaya rastlanmadığı için bazı zorluklarla karşılaşmıştır. Bu çalışmada birçok düşünür, sosyolog, tarihçi vb. den yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Suriyeliler, Viranşehir, Aile, Toplum, Kültür

ABSTRACT

The purpose of this study, the intense migration of Syria in general socio-cultural Viranşehir town of Sanliurfa Turkey in particular, has been studying the effects of the economic and family structure. The study was generated by in-depth interviews and observations made with the Syrians and Viranşehirli in Viranşehir for a year. Syrian their family environment, Viranşehirli with dialogue, our interaction with the business environment and the tent city is Viranşehir its purest form part of the study. The other part of the city with Viranşehirli pre-migration and post socio-cultural, economic, held on the family structure has created deep interviews and observations. 107 Syrians and 96 Viranşehirli the subjects of personal interviews with a total of more than 250 people made the exchange of ideas is made. Before starting the research as a result of all migration in world history, although be aware that witnessed the interaction and exchange with the locals, both residents of the community in this much intertwined and yet invisible to call it so, but that thick walls built work has shaped much differently. It is also one of the few studies about this study is perhaps the first study Viranşehir related to the social structure of the city especially. Premise to be used for some of the difficulties encountered in dealing with this issue has not been found to work. In this study, many philosophers, sociologists, historians and so on. It has also the advantage.

Keywords: Migration, Syrians, Viranşehir, Family, Society and Culture

GİRİŞ

Değişen dünya ile birlikte insan hayatında yerleşik olan birçok durum da değişime uğramıştır. Göçebe hayattan tarımla birlikte yerleşik yaşama geçen insanoğlu, toprağın hayatında ne kadar önemli yer tutacağını, nasıl kanlı savaşların toprak parçası için yapılacağını, toprağın sınırlarla insanları nasıl keskin bir şekilde ayıracağını henüz bilmiyordu. İlkçağlardan beri sınırlar bugünkü kadar keskin bir fonksiyona sahip değildi fakat yine de toplumlarda var olan bir unsurdur. Tekin (2014: 248), eski çağlardaki sınırların, ayırmaktan ziyade savunma amaçlı olduğunu belirtirken, bugünkü kadar korumacı, ayırıcı ve yasakların hâkim olduğu olgular olmadığını da altını çizmiştir. *“Modern devlet sınırları bir mülkü çevreleyen, geçirgen ve belirsiz bir görünümünden, sınırlayan, ayırıcı, katı ve askeri görünüme geçiş yapmış oldu.”* Dünya tarihinde tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişi izleyen süreçte yeni toprak parçalarının bulunması, yeni devletlerin kurulması, kapitalist sistemin gelişimi ile birlikte sömürgeciliğin artması dünyada değişikliklere neden olmuştur.

Devletlerin sınır politikaları o kadar keskinleşmiştir ki toplumun en küçük çekirdeği olan aileyi bile bölmüştür. Aile bireylerinin bazıları göç ettikleri ülkede kalmaya hak kazanırken, diğerleri geldikleri yere geri gönderilmiş ve ailelerinden koparılmıştır. Ulus devletin kanunlarına göre bunlar oldukça olağan rutinlerdir. Aileler ekonomik, sosyal, siyasal, savaş kaynaklı ve zorunlu göçlerle başka ülkelere göçmüşlerdir ve buralarda yaşamlarını idame etmeye çalışmışlardır. Ailelerin bölünmesinde en büyük unsur zorunlu göçtür, birçok aile yaşadıkları yerden kaçmak zorunda kaldıklarında, aile bireyleri birbirinden kopmaktadır. Özellikle savaş durumlarındaki göçte, insanlar canlarını kurtarmak için kaçmaktadır. Hem savaş sonucu oluşan olumsuzluklar (kayıplar, ölümler vb.) hem de ulus devletin çizdiği sınırlardan geçme problemleri aileleri bölmekte, sosyo-kültürel ve ekonomik etkileşimler hem göç edenler için hem de göçe maruz kalanlar için bazı değişikliklere sebebiyet vermektedir.

21. y.y.'da dünya tarihinde yaşanan savaşlara, soykırımlara, göçlere, ötekileştirmeye bir yenisi daha eklendi. Suriye'de yaşanan devlet karşıtı protestoların, devletin sert tepkileri ile birleşmesi sonucu kanlı bir iç savaşa dönüşen ve 2011 yılından beri binlerce insanın öldüğü, ülkesini terk etmek zorunda kaldığı Suriye iç savaşının yansımaları, birçok ülkeyi derinden etkilemiştir. En uzun kara sınırına sahip olduğu Türkiye'ye, Suriye'den çok yoğun göçler yaşanmıştır. Özellikle sınır şehirlerinde artan Suriyeli nüfus, şehirleri kültürel, ekonomik, sosyal yaşam, ailevi vb. birçok yönden etkilemiştir. Şanlıurfa'nın Viranşehir ilçesinde, çadır kent ve şehir merkezindeki kayıtlı, toplam Suriyeli nüfusu 37 bini bulmuştur. Bu sayının her geçen gün arttığı ve çok sayıda kaçak sığınmacının da olduğu göz ardı edilmemelidir. Göçe hazırlıksız yakalanan şehir halkı ekonomik açıdan sıkıntılar yaşamakta, kültürel açıdan girilen etkileşim bir taraftan nefret söylemlerini arttırıp milliyetçilik duygularını kabartmakta diğer taraftan da yapılan evlilikler, kurulan komşuluklar, girilen diyaloglar vb. ile birlikte sosyo-kültürel değişimin de emarelerini göstermektedir.

Bu tez, yaşanan Suriye iç savaşı sonucunda göç eden Suriyeli sığınmacıların yerleşik bir düzen üzerindeki etkilerini göç eden ve göçe maruz kalan açısından açıklamaya çalışmaktadır. Tezin bölüm ve başlıkları belirlenirken hem yaşanan göç olayı hem Viranşehir toplumsal yapısı hem de Suriyelilerin kültür, örf ve gelenekleri ile bu kültürel karşılaşmada iki kesimin birbirlerine bakış açılarını içeren başlıklar olmasına dikkat edilmiştir.

Üç bölümden oluşan tezin ilk bölümünde, insanlık tarihi kadar eski olan göç hareketlerine değinilmiştir. Göç, mülteci, sığınmacı, Suriyelilerin hukuki statüsü vb. kavramlar açıklanmıştır. Göç literatürü taranmadan Suriyelilerin durumunu açıklamak, ülkemizdeki statülerini anlamak imkânsız bir hale dönüşürdü. Birinci bölüm tamamen teorik olup göç literatüründen bilgiler içermektedir.

İkinci bölümü ise göçe maruz kalan, Şanlıurfa'nın Viranşehir ilçesi ve Suriye iç savaşı ile göç eden Suriyelilerin durumu oluşturmaktadır. Bu bölümün ilk kısmını Viranşehir oluşturmaktadır. Şehrin coğrafi yapısına kısaca değinilip toplumsal yapısı üzerinde daha çok durulmuştur. Bir toplumda var olan değişimleri anlayabilmek için

o değişime maruz kalmadan önceki toplum yapısını anlamak önemlidir. Bu yüzden özellikle araştırmanın içeriğine uygun olması açısından Viranşehir'in aile yapısı, sosyo-ekonomik ve kültürel yaşamı aktarılmaya çalışılmıştır. Viranşehir'de kan bağına dayalı örgütlenmenin aile yapısı, toplumsal cinsiyet rolleri, ekonomik ve sosyal yaşam üzerindeki etkilerini anlayabilmek için aşiretçilik üzerinde özellikle durulmuştur. Bölümün ikinci kısmında, Viranşehir ve Suriye arasındaki savaş öncesi bağlar, Suriye iç savaşı, yaşanan göç dalgası anlatılmıştır.

Üçüncü bölüm tezin saha araştırmasına dair verilere ve bunların yorumlanmasına odaklanmaktadır. Saha araştırması iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısım Viranşehirliyle yapılan mülakatlardan; ikinci kısım ise Suriyelilerle yapılan mülakatlardan oluşmuştur. Uygulamanın ilk kısmında yaşanan göçün Viranşehir'in ekonomisine, aile yapısına, kültürel ve sosyal yaşamına etkileri, görüşülen Viranşehirliyle söylemleri ile şekillenmiş ve yorumlanmıştır. Viranşehirliyle farklılıklara bakışı ise yapılan bütün görüşmelerin analizi ile aktarılıp yorumlanmıştır. İkinci kısımda ise göçün, Suriyelilerin aile, sosyo-ekonomik ve kültürel yaşamları üzerindeki etkileri tespit edilmeye ve açıklanmaya çalışılmıştır. Yanı sıra Suriyelilerin farklılıklara bakışı da betimlenmeye çalışılmıştır. Sonuç bölümü ise, çalışmanın genel bir değerlendirilmesini içermektedir.

Çalışmanın güçlüklerinden bahsetmek gerekirse, saha araştırmasında tercüman eşliğinde de olsa anlaşamama problemleri yaşanmıştır. Konuşulan diller (Arapça, Kürtçe) Suriyeliler ve Viranşehirliyle arasında lehçe olarak farklılıklar göstermektedir, bu yüzden bir soru bazen defalarca tekrarlanmış veya değiştirilerek anlaşılmasına çalışılmıştır bu da zaman olarak kayba neden olmuştur. Bir diğer zaman kaybı ise sığınmacıların tez konusu dışında aktardıklarından kaynaklanmıştır. Özellikle katılımcıların savaş sırasında yaşadıkları olayları aktarmaları ve Suriye'nin siyasi durumu hakkında uzun yorumlar yapmaları neticesinde yarım saat ile bir saat arası belirlenen görüşme sürelerinin üç saate kadar uzadığı olmuştur. Bahsedilmesi gereken bir diğer güçlük ise ekonomik yardım beklentisi içerisine giren sığınmacıların yöneltilen sorulara odaklanmamaları, soruları geçiştirmeleri ve sürekli bir ekonomik yardım talebi içerisinde mülakatı gerçekleştirmeyi imkânsız hale

getirmeleri olmuştur. Ayrıca şehir merkezinde yaşayan ve Viranşehir toplumunu gözlemlene imkânı olan Suriyeliler, bazı sorulara cevap vermekte çekinmiş hatta çadır kenttekilerin ifade ettikleriyle çelişen ifadeler kullanmışlardır. Veriler analiz edilirken hem dışlanma korkusu ile verilen yanlış bilgileri hem de konu dışı olan verileri ayıklamakta çalışmanın zaman ve emek bakımından güçlüklerinden biri olmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ

1.1. Göç

Göç, Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmektir. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dâhildir (IOM, 2009: 22). Bir diğer tanımda ise göç, “ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadede geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir” (Yalçın, 2004: 13) şeklinde tanımlanmaktadır. Bu sebeplerden ülkesini terk eden kişiye ise “göçmen” denmektedir (Başak, 2011: 6). Ülkeler göç ile ilişkileri açısından kategorilere ayrılmışlardır. Kaynak ülke kavramı göçmenlerin göç etmek için çıktıkları ülkeleri tanımlarken, hedef ülke, göçmenlerin ulaşmak istedikleri ülkeyi tanımlamaktadır. Transit ülke ise, göçmenlerin hedef ülkeye ulaşmak için kullandıkları, güzergâh üzerinde bulunan ülke veya ülkelerdir (Özdemir, 2008: 71). İnsanlar isteyerek veya istemeyerek yaşadıkları yerden ayrılmakla buldukları fiziki, doğal, siyasi, ekonomik, dini vb. ortamı terk etmektedir. Göçte birincil eylem fiziki olarak yer değiştirmektir. Sosyal değişimin en önemli nedenlerinden biri olan “göç” olgusunun, beraberinde getirdiği değişim, dönüşüm ve buna uyum süreçlerinin, göçmenlerin sosyo-kültürel yaşantılarının yanı sıra ekonomi, dini yaşayış, tutum ve davranışları üzerinde de etkisi olmuştur. Göç temel olarak bir yer değiştirme hareketidir ve hem göç veren hem de göç alan yeri birçok yönden etkilemektedir. Sağlık, eğitim, kentleşme, ekonomi, sosyal güvenlik vb. birçok konuda yaşanan etkileşim ve değişim toplumlarda değişikliklere neden olmaktadır (Üçdoğruk, 2002: 158). Göçün; toplumların, sosyal, kültürel, ekonomik yönleri ile yakından ilişki içerisinde olması bir nevi insan olmanın bir koşulu olduğu sonucunu vermektedir.

Göç bireysel olabileceği gibi kitlesel de olabilmektedir. İnsanın doğasında hareket ve keşfetme vardır. Eski çağlardan beri insanlar hareket halinde olmuştur. Hatta gezgin toplayıcı bir topluluk olan insanlar, yaşamın bir gereği olarak hareket etmekte ve yer değiştirmekteydi. Yeni yaşam yerleri ve avlar peşinde koşan insanın yerleşik hayata geçmesi çok zor olmuştur. Özellikle otoriter sistemlerin ve yönetim şekillerinin ortaya çıkmasıyla insanlar yerleşik hayata zorlanmıştır. Bu yerleşim kimi zaman isteyerek kimi zaman ise devletin dayatmasıyla gerçekleşmiştir. Otoriter devletler için en tehlikeli topluluk, hareket halindeki topluluktur. Hareket halindeki topluluklar, kavimler, boylar devletin düzenine karşı bir tehlike olarak görülmüştür.

Göç sürecinin öncesinde, göçün ortaya çıkma nedenleri vardır. Tarih boyunca insanlar; ekonomik nedenler, savaşlar, dini nedenler, siyasi politikalar, doğal afetler vb. birçok nedenden göç etmişlerdir. İnsanlar çoğunlukla savaş, siyasi veya ekonomik nedenlerden göç etmeyi tercih etmişler veya göç etmek zorunda bırakılmışlardır. Bu üç faktörün dışında, dini ve inançsal nedenlerden dolayı da birçok insan ya inançlarını daha serbest yaşamak için kendi rızalarıyla ya da yaşadıkları yerdeki dini baskıdan dolayı zorla göç etmişlerdir. Din nedeni ile göç, Müslüman dünyasında da görülen bir durumdur. Müslümanların ve Yahudilerin 1492’de İspanya’dan çıkarılmaları da din farklılıklarına dayanan zorunlu göçe örnek teşkil etmektedir (Karpas, 2011: 77).

Yaşanan bir göç varsa bu mutlaka ya gönüllü ya da zorunlu gerçekleşmiştir. Genelde kişilerin daha iyi şartlara sahip olmak için kendi iradesi ile yaptığı iç veya dışgöçe gönüllü göç denmektedir ve gönüllü göçün özelliği bireyin isteğine bağlı olmasıdır. Yaşadığı topraklardaki ekonomik yetersizlikler nedeniyle daha iyi bir kazanç sağlama ve yaşam standardını yükseltebilme ümidiyle yapılan ekonomik göçler, gönüllü göçlerin en önemli nedenidir. Türkiye’de içgöçlerin büyük oranını gönüllü göç grubu oluşturmaktadır. Bu göçler, genellikle kırsal alandan kentlere ve küçük kentlerden büyük kentlere doğrudur ve ekonomik nedenlidir (Erkan ve Bağlı, 2005: 109). Aynı zamanda Türkiye’den ekonomik nedenlerden dolayı Avrupa’ya gönüllü göç hareketleri de gözlenmiştir. İnsanlar para kazanmak ve ekonomik durumlarını düzeltmek için başta Almanya olmak üzere birçok Avrupa ülkesine

göçmüştür. (Miller ve Castles, 2008: 77). Yaşanan zorunlu göçler de aynı şekilde hem iç hem dışgöç kategorisinde yaşanabilmektedir. Zorunlu göç kavramı zorunlu göç başlığı altında incelenecektir.

Dünya üzerinde yaşanan göçler artarak devam etmektedir. 1960 yılında dünya üzerinde tahmini 75 milyon göçmen bulunurken, bu rakam 2005 yılına gelindiğinde ise 2 misli artıştan daha fazla bir artış göstererek yaklaşık 191 milyon kişiye yaklaşmıştır. Bu artışın gerçekleşmesinde globalleşme, ekonomi ve teknoloji alanındaki gelişmeler temel unsur olarak görülebilmektedir (Özdemir, 2008: 65).

Modernitenin ortaya çıkışı ve buna bağlı olarak milliyetçiliğin de egemen ideolojinin hâkim söylemi haline gelmesiyle birlikte sınırlar ve çizgiler çok daha belirgin olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Modernizmin doğurduğu bir başka etmen küreselleşmedir, küreselleşme ile birlikte insanlar daha fazla göç etmeye başlamakta ve çeşitli nedenlerden dolayı ana yurtlarını terk ederek farklı ülkelerde, farklı coğrafyalarda yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadırlar. Tabi aynı şekilde ulus devletlerin güçlü birer yapı kazanması sonucunda göçler daha kolay kontrol edilebilir ve denetlenebilir hale gelmiştir. İnsanlar artık istedikleri gibi hareket edememekte ve ulus devletin dayattığı sınır, gümrük, denetim, askeri güvenlik gibi unsurlarla karşılaşmaktadır (İçduygu, 2012: 22).

Göç, kültür değişimlerinin ana nedenidir. Yaşanan göç ile birlikte hem göçmen hem de yerleştikleri ortam kültürel açıdan değişime uğrar. “*Göç, insanları, gelenekleri, adetleri, sosyal düzeni sorgulamaksızın pasif şekilde kabul etmekten kurtarır*” (Karpat, 2010: 83). Kimi zaman ötekileştirme, sınır dışı etme veya soykırımla sonuçlanabilen göçler, kimi zaman ise; alışma, uyum veya ahenkli bir çokkültürlülüğe dönüşebilmektedir. Göçler, içgöçler ve dışgöçler olarak iki şekilde gerçekleşmektedir. İç ve dışgöçler gerek Türkiye’nin gerekse diğer toplumların toplumsal-kültürel ve siyasal yapısını biçimlendiren en önemli ve en büyük kitlesel olgudur (Canatan, 1990: 131).

1.1.1. İçgöçler

Terk edilen ve gidilen yerin aynı ülkenin sınırları içerisinde olduğu durumlarda ulusal göçten yani bir içgöçten bahsedilir (IML, 2013: 33). Yaşanan içgöçler ülke nüfusunda bir değişikliğe neden olmamaktadır. İçgöç olgusu sonucunda, kentsel yerleşim yerlerinin nüfus oranları artarken, kırsal yerleşim yerlerinin nüfus oranları azalmaktadır. Ülke içinde olan göçler genellikle çok daha kolay ve sorunsuz olmaktadır. Ülke içinde yaşayan ve o ülkenin vatandaşı olan bireylerin yaşadıkları yeri terk ederek başka yere göçmeleri göç eden açısından da göçe maruz kalan açısından da daha az sorunla gerçekleşmektedir. Ortak dili, ortak kültürü paylaşan insanların kaynaşması ve uyum içinde yaşaması çok daha kolay olmuştur. Ortak kültürün paydaşları birbirlerini daha iyi anlamakta ve ötekini sorun olarak görmemektedir.

Türkiye’de yaşanan iç göçler çoğunlukla ekonomik veya zorla yerinden edilme şeklinde olmuştur. Zorla yerinden edilmeye özellikle 1984 sonrası Doğu ve Güneydoğu’daki siyasi olaylar sonucu yaşanan köy boşaltmaları örnek gösterilebilir. Köylerinin zorunlu bir şekilde boşaltılması sonucu ülke içinde çeşitli yerlere göç etmek zorunda kalan bireyler, birçok şeye sıfırdan başlamaya çalışmışlardır (Ünalın vd., 2008: 73).

Türkiye’deki ekonomik iç göçleri ise, ülkenin geri kalmış şehirlerinden gelişmiş şehirlerine, çalışmak amacıyla yapılan göçler oluşturmaktadır. Ülke içinde gerçekleşen iç göçlerle birlikte belli şehirler kozmopolit hale gelmiş, kentsel yapı ve kent kültüründe değişimler yaşanmıştır (Gürkan, 2006: 2). Son zamanlarda Türkiye’nin maruz kaldığı dışgöçlerin yoğunluğu neticesinde, kimi zaman yerleşik halkın, ekonomik veya sosyal nedenlerden ülke içinde başka yerlere göç ettiği gözlemlenmiştir. Bazen yaşanan bir dışgöç de içgöçün nedeni olabilmektedir.

1.1.2. Dışgöçler

Göç edilen yer başka bir devletin sınırları içerisinde ise, bir başka deyişle uluslararası bir sınır geçiliyor ise dışgöçten bahsedilmektedir (IML, 2013: 33). Uluslararası göçmenler de kendi aralarında yasal göçmenler ve yasadışı göçmenler

şeklinde ayrılmaktadır. Bir ülkeye sınır kapısından giren ve ülkeye kabul edilirken bazı şartlara tabi tutulan göçmenler yasal göçmenlerdir. Yasal olmayan göçmenler ise, bir ülkeye yasal yollardan girmeyen veya yasal yollardan girdikten sonra süresi dolduğu halde yasal izni olmadan ülkede yaşamaya/çalışmaya devam eden göçmenlerdir (Başak, 2011: 326). Gönüllü dışgöç hareketleri, gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelere, gelişmiş ülkelere doğru gerçekleşir. Bunun birincil nedeni ekonomiktir ve göç eden kişiler, daha iyi yaşam koşullarını elde etmek için göç ederler.

Gönüllü dışgöçlerde gidilen ülkenin şartlarından çok gelinen ülkenin şartları önemlidir. Bireyler yaşadıkları ülkede istediği şartları bulamadığı zaman göç etmektedir yani meydana gelen dışgöçün ortaya çıkışındaki itici faktör yaşanan ülkenin şartlarıdır. Dışgöçler, farklı kültürlerin parçası olan bireylerin veya grupların, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel anlamda hızlı ve yoğun bir biçimde etkileşimde bulunmalarına neden olmaktadır (Aksoy, 2012: 298).

Türkiye bugün hem göç veren hem de göç alan bir ülke konumundadır. Geniş kara ve deniz sınırları ülkeyi sadece ekonomik nedenlerle göç edenler için değil mülteciler ve yasadışı göçmenler için de hedef haline getirmekte; Türkiye hem bir göç köprüsü hem de bir varış noktası olmaktadır. Türkiye coğrafi konum olarak aynı zamanda bir geçiş ülkesi konumundadır, bundan dolayı göçmenler ülkeyi transit geçiş noktası olarak da kullanmaktadır. Fakat bazen istedikleri hedefe ulaşamayan göçmenler, geçiş noktası olarak geldikleri Türkiye’de kalabilmektedir (Südaş ve Mutluer, 2008: 52).

Türkiye’de en önemli dışgöç hareketi 1950’li ve 60’lı yıllarda Almanya’nın işgücü açığını karşılamak üzere, yine doğudan batıya doğru gerçekleşmiştir. 1950’lerden sonra başta Almanya olmak üzere Batı Avrupa ülkelerine doğru kitlesel göç hareketi yaşayan Türkiye’nin, bugün nüfusunun % 6’sı dünyanın farklı ülkelerinde yerleşmiş bulunmaktadır (İçduygu, 2012: 3).

Türkiye’ye yapılan göçler ise iki kategoride inceleyebilir. Bunlardan ilki bireylerin çalışma ya da eğitim gibi gerekçelerle devletten izin alarak

gerçekleştirdikleri ve yasal göç olarak da adlandırılan düzenli göçlerdir. İkincisi ise yasadışı göç kategorisinde ifade edilebilen ve daha çok transit geçişlerle gerçekleştirilen düzensiz göçlerdir (İçduygu vd, 2014: 223).

Son birkaç yüzyılda Türkiye'ye yapılan zorunlu göçlerde artış olduğu görülmektedir. Balkanlar, Kafkasya, Ortadoğu coğrafyalarında yaşanan siyasi ve askeri çalkantılar; Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarının yıkıcı etkileri; özellikle de 1980 sonrasında yaşanan bölgesel trajediler, Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları arasında doğal bir köprü görünümünde olan Türkiye'ye yönelik göç hareketlerinin artmasına sebep olmuştur. Yine 2011'den beri süregelen Suriye iç savaşıyla birlikte göç etmek zorunda kalan milyonlarca Suriyeli nüfusun, en fazla olduğu ülke Türkiye olmuştur (Şahin ve Düzgün, 2015: 169).

Dışgöç hareketleri içgöç hareketlerine göre çok daha sancılı olmaktadır. Göç eden bireyler geldikleri yeni toplulukta birçok sorunla karşılaşmaktadır. Özellikle dil, din ve kültürel açıdan sorunlar yaşanmakta ve bu durum da uyum sürecini uzatmakta, zorlaştırmaktadır. Kendini ifade edemeyen göçmen hem yerli halk tarafından hem de sistem tarafından dışlanmaktadır. Ötekileştirilen göçmen içine kapanmakta ve içinde yaşadığı topluma yabancılaşmaktadır.

Göçlerin sonucu olarak; çeşitli renklerde, kültürlerde, psikolojik yapılarıdaki farklı kesimler birbirleriyle etkileşim imkânı bulmaktadır. Farklı kültürlerin bir araya gelmesiyle çok kültürlü bir yapı oluşmakta, toplumun empati yeteneklerinde ve tolerans kabiliyetinde artış olmaktadır. Ötekini ve farklı bir kültürü tanıyan bireyin bakış açısı gelişmekte ve olaylara, kişilere bakışı değişmektedir.

1.1.3. Zorunlu Göç

Zorunlu göç, göçün mecburi olan, keyfi hiçbir tutumu içerisinde barındırmayan şeklidir. Örneğin savaş dolayısıyla bulunduğu yeri terk eden bireyler zorunlu göç kategorisine girerken, ekonomik nedenlerle bulunduğu yeri terk eden bireyler için bu durumdan söz etmek mümkün değildir. Özetle bireyin kendi iradesi ile yer değiştirmesi gönüllü göç olarak adlandırılırken, bireyin iradesi dışında gerçekleşen yer değiştirme eylemi zorunlu göç olarak adlandırılmaktadır. Zorunlu

göç hareketinin temeli baskı, şiddet veya yasal zorlamadır. Suriye iç savaşından kaçan Suriyeliler zorunlu göç kategorisinde yer alırken Almanya'daki Türk işçiler gönüllü göç etmişlerdir. Zorunlu göç, göç hareketlerinin en sevimsizidir. Zorunluluk ve tehdit içermektedir (Çelebi vd., 2011: 1).

Dünyada birçok farklı nedenden göçler yaşanmakta ve gerçekleşen göç olayıyla birlikte milyonlarca insan göçmen/mülteci vb. olarak hayatlarını idame ettirmektedirler. Günümüzde gerçekleşen göçlerin çoğunluğu, bir tercih değil zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Daha doğru bir ifadeyle artık göç, yerinden olmaya/edilmeye karşılık gelmektedir (Palabıyık ve Koç, 2011: 325). Göçün değişen tabiatı, zorla yerinden edilmeye tekabül etmiştir. Zorunlu göç, ulusal sınırlar geçilerek yapıldığı gibi ülke içerisinde yerinden edilme şeklinde de sıklıkla ortaya çıkmaktadır. Afganistan, Ermenistan, Suriye, Sudan, Ruanda, Rusya, Bosna Hersek, Afrika ve daha birçok ülkede ülke içinde zorla yerinden edilme ile insanlar mağdur olmuşlardır. Türkiye'de ise Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde, 1984-1999 yılları arasında çıkan çatışmalardan dolayı, devletin güvenliğini sağlamak amacıyla yüzbinlerce insan, kendi rızaları dışında güvenli görülen ülkenin herhangi bir bölgesindeki yerleşim yerlerine yerleştirilmişlerdir (Kaya vd., 2009: 45-48). Zorunlu içgöçlerin zorunlu dışgöçlerden daha fazla yaşandığının altını çizip konumuz gereği zorunlu dışgöç üzerinde durulacaktır.

Ulusçuluğun yerleşmesi beraberinde birçok sorunu da getirmiştir. Sınırların çizilmesi ile birlikte bir topluluğun nerede başlayıp nerede bittiği keskin bir şekilde belirlenmiştir. Modern devlet hükmettiği insanlar arasındaki farklılıkları törpülemeyi ve onlardan bir ulus, bir "birlik" yaratmayı hedeflemiştir (Coşkun, 2009: 239). Kendinden olmayanı ötekileştirme politikası dünyanın birçok yerinde göçlere, soykırımlara neden olmuştur. Ulus devletler zaman zaman zorunlu göçlere sebebiyet verip birçok insanın başka devletlerde mülteci durumuna düşmelerine neden olmuştur. Bir yanda ulusal devletini kurmak adına kendi sınırları dışına atılan insanlar diğer tarafta yine kendi ulusunun homojenitesini ortadan kaldırır düşüncesi ile göçlerin ulusal devlete tehlike olarak görülmesi.

Tarihte savaş dolayısıyla göçlere verilecek örnekler elbette çoktur. Çin'deki iç savaştan kaçan on binlerce Tibetli, yürüyerek Himalayaları aşmış zorlukla Hindistan'a ulaşmış mülteci durumuna düşmüşlerdir. Yine yakın tarihe bakılacak olursa şüphesiz 94 yılında Ruanda'da yaşanan jenosit savaş yüzünden yaşanan göçlerin ve mülteciliğin en acı örneklerinden biri olmuştur (Mamdani, 2006: 345). Çok farklı kökenlerden insanlara ev sahipliği yapan Burma tarih boyunca göçlere ve çatışmalara sahne olmuştur. Burma'nın Arakan eyaletindeki Rakhine halkı ile Rohingya'lılar arasında yaşanan gerginlikler sonucu Rohingya'lılar dışlanmış eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanamaz hale gelmişlerdir. Devletin zulmü ve zorunlu olarak sınır dışı edilmesi neticesinde 1978 yılının temmuz ayında çok sayıda Rohingya'lı Bangladeş'e kaçmıştır (Yunus, 2012: 110). 1956 yılında ise Sovyet işgali nedeniyle Macaristan'dan birçok insan Avusturya'da, daha az bir grup ise Yugoslavya'da mülteci olmuştur.

Türkiye de zorunlu göç dalgalarından etkilenen bir ülke olmuştur. Afganistan, İran, Irak, Somali vb. birçok ülkeden Türkiye'ye zorunlu göçler yaşanmıştır. Suriye iç savaşına kadar Türkiye'deki en yoğun sığınmacı nüfusu İran ve Irak'a aitti. 1979 İran devriminden sonra yeni rejimle sorunu olan kişiler için Türkiye bir kaçış yolu olmuştur. 1988 yılında ise İran'dan sonra ikinci büyük göç dalgası ile karşı karşıya kalmıştır Türkiye. Halepçe katliamı sonrası Türkiye 51 bin Iraklı sığınmacıyı misafir etmiştir. 1991 yılında ise Körfez Savaşından kaçan binlerce sığınmacı, yine Türkiye'ye sığınmıştır (Şahin ve Düzgün, 2015: 171). 2012 yılında Afganistan uyruklu sığınmacıların Türkiye'deki düzensiz hareketliliği dikkat çekici ölçüde artmıştır. Uzun yıllardır İran'daki mülteci kamplarında son derece kötü koşullarda barınan ve ülkelerine dönüş umudunu yitiren Afganlar Türkiye'de daha iyi yaşam standardına ulaşma umuduyla Türkiye'ye giriş yapmışlardır (İHAD, 2013: 9).

Bunlar dünya tarihi boyunca gerçekleşen, savaştan dolayı zorunlu göçlerin sadece bir kaçıdır. Dünya tarihi detaylı olarak incelendiğinde görülecektir ki, belki de yaşanan binlerce büyük göçün nedeni savaştır. Yakın tarihimizde Türkiye'yi de yakından ilgilendiren Suriye iç savaşına bakılacak olunursa, kendi ülkesindeki zulümden kaçan insanların başta Türkiye, Mısır, Lübnan olmak üzere birçok ülkede

sığınmacı durumunda olduklarına da değinmemiz gerekmektedir. Zor şartlar altında yasal ya da yasadışı yollardan başka ülkelere sığınan Suriyeli sığınmacılar, hem kendileri ciddi sorunlarla karşılaşmış hem de sığınmacı olarak buldukları ülkelerde yerli halkta bazı sıkıntıların oluşmasına sebebiyet vermişlerdir.

Savaş nedeni ile gerçekleşen göçler, zorunlu göçlerin en başında gelmektedir. Tarih boyunca yaşanan devletlerarası veya devletin kendi içerisindeki savaşlar, birçok insanın yerinden edilmesine, başka ülkelerde mülteci/sığınmacı olmasına sebebiyet vermiştir. Belki de toplumsal göçlerin en büyük ve en eski nedeni savaşlardır. Kendi hayatını kurtarmak, sevdiklerini kaybetmemek veya zarar görmemek için insanlar, hareket halinde olmayı, savaştan ve şiddetten kaçmayı tercih etmişlerdir. Bu göçlerin ve hareketlerin birçok siyasi ve ekonomik sonuçları olmuştur. Savaş sonucu göç eden topluluklar gittikleri yerlerin ekonomik ve siyasi yapısını değiştirmişlerdir.

Bir diğer zorunlu göç nedeni doğal afetler olmuştur. Yaşanan doğal afetler sonucu evini ya da geçim kaynağını kaybeden yaşadığı yerde yeniden düzen kuracağına inanmayan bireyler de göçü çare olarak görmüşlerdir. Deprem, heyelan, kuraklık, taşkın, sel, çığ gibi doğal yıkımlar göçlere neden olmaktadır. Doğal yıkımlardan zarar gören insanlar buldukları yerleri terk ederek koşulları daha iyi olan yerlere göç etmişlerdir. 1994 yılında toprak kaymaları nedeni ile 270 bin Kırgız farklı yerlere göç etmek zorunda kalmıştır (Mutluer, 2003: 17). Örneğin ülkemizde 1998'de Adana'da meydana gelen depremde zarar gören birçok kişi başka kentlere göç etmiştir. Yine 1998'de Bartın'da meydana gelen sel felaketi ise ilçeyi yaşanamaz hale getirmiş ve göçe neden olmuştur. Son olarak Van depremiyle birlikte birçok Vanlı, yurtlarını terk edip başka şehirlere göç etmek zorunda kalmıştır, durum düzeldikten sonra bir kısmı yurtlarına geri dönmüş bir kısmı da göçtükları yerlerde kalmayı tercih etmişlerdir. Günümüzde de küresel ısınmayla birlikte birçok insanın yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalacakları tahmin edilmektedir. Doğal afetler sonucu insanlar yaşadıkları toprakları mecburi olarak terk etmektedir ve yeni yaşam alanları aramaktadır.

Siyasi nedenle yapılan göçler de zorunlu göç kapsamında değerlendirilebilir. Bu tür göçün ana nedeni, belirli bir toprak parçasını ülke olarak seçen ve siyasi gücü elinde bulunduran bir etnik veya dini grubun, orada yaşayan farklı etnik veya dini gruba aralarında yaşama hakkı tanımamasından kaynaklanmaktadır (Karpas, 2010: 78). Siyasi gücü elinde bulunduran kesimin, diğer kesime uyguladığı birtakım baskı, şiddet, ayrımcılık vb. gibi unsurlar bireylerin doğup büyüdüğü toprakları terk etmelerine neden olmuştur. Yakın tarihimizde Saddam rejiminden başka ülkelere kaçan Iraklılar, Esad'ın baskı ve şiddeti arttırarak binlerce vatandaşını öldürmesi sonucu birçok ülkede sığınmacı olan Suriyeliler, Sırp'ların işgali nedeniyle bir milyon civarı Bosnalının buldukları bölgeyi terk etmesi, dünya tarihindeki siyasi zorunlu göçlerin çok küçük bir bölümüdür (Neziroğlu, 1994: 38).

Dünyada birçok devletin kurulması ve siyasi sınırların daha keskin bir şekilde çizilmesi sonucu siyasi göçlerin oranı artmıştır. Daha önce yönetimle sorunlar yaşayan bireyler veya topluluklar, siyasi erkin elinin uzanamadığı yerlere göç ederek bu baskıdan kurtulurdu ve çoğunlukla göç edilen yerde siyasi bir sorunla ve zorlukla karşılaşmazlardı fakat günümüzde dünya parsellere ayrılmış ve sınırlar kesin olarak çizilmiştir. Bundan dolayı günümüzde siyasi göç olgusu daha sancılı ve sorunludur. Ulusların kendi topraklarında benzer millet oluşturma düşüncesi, o topraklarda hakkı olduğunu düşünen birçok insanı sınırları dışına iterek, bireylerin başka ülkelere sığınmalarına sebebiyet vermiştir.

Yaşanan zorunlu göçler hem göç eden hem göçe maruz kalanlar açısından önemli sonuçlar doğurmaktadır. Göç eden bireyler hayatlarında birçok sorun ile yaşamaktadır. Plansız yapılan zorunlu göçler ekonomik olarak da bireyleri hazırlıksız yakalamaktadır. Ekonomik hayatta var olan göçmenler kültürel olarak da yerli halkla iletişime girmekte ve yaşanan zorunlu göç, sürece dönüşerek etki alanını genişletmektedir.

1.1.4. Mültecilik

Mültecilik kavramı zorunlu göçün bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesi'nin 182 1/A maddesi mülteciliği şu şekilde tanımlamaktadır;

“İrki, dini, uyruğu, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanmayan ya da yararlanmak istemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişidir” (BMMYK, 1994: 64).

Mülteciler, gönüllü olarak evlerinden ayrılmamış ve gidecekleri ülkeyi seçememişlerdir. Ekonomik ve doğal nedenler mültecilik gerekçeleri olarak kabul edilmemektedir. Mülteci konusunda hükümetler, “*haklı bir nedene dayanan zulüm korkusu*” üzerinde oturtulmuş bir kavramda anlaşmışlardır (BMMYK, 2001: 24). Mülteciler isteyerek yerlerini terk etmemekte, zorunlu olarak yaşadıkları ortamları terk etmekte ve dayanak olarak da “zulüm” görmüş olmaları gerekmektedir. Bundan dolayı mültecilik zorunluluk içermektedir.

Geldiği ülkeye geri gönderme veya iade yasağına göre, “*hiçbir taraf devlet, bir mülteciyi; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba aidiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun sınır dışı etmeyecek veya geri göndermeyecektir*” (MHDDS, Madde: 33). Sözleşmedeki bu madde, iç siyasete, uluslararası çekişmelere ve çıkar savaşlarına göre bazen suiistimal edilmekte, uygulamaya koyulmamaktadır. Devletler kimi zaman mültecileri görmezden gelmekte kimi zaman ise açıkça kabul etmemektedir. Özellikle ulaşımın geliştiği günümüzde, birçok kişi bulunduğu şartlardan uzaklaşmak ve daha iyi bir hayata kavuşmak için yer değiştirmek istemektedir. Bunun farkında olan sistemler buna kısıtlama getirmeye çalışmakta ve çeşitli önlemler almaktadır.

Dünya tarihinden bu yana, bazen savaşlar bazen salgın hastalıklar ya da daha başka sebeplerden dolayı insanlar farklı ülkelerde mülteci/sığınmacı olmuşlardır. Özellikle ikinci dünya savaşından sonraki süreçte birçok insan başka ülkelerde mağdur duruma düşmüştür. Mültecileri korumak amacıyla ikinci dünya savaşından sonra BM mülteci örgütü kurulmuştur. Üç yıllığına kurulan örgüt, mültecilerin sorunlarını çözmek için çıktığı bu zorlu yolda, insani ihtiyaçların geçen yüzyıllar

boyunca olduğu gibi şu an da devam etmekte olduğunu bilerek 65. Yılına girmiştir (URL1, 22.05.2014).

Mülteciler, sığınma süreçleri öncesinde, sırasında ve sonrasında saygı duyulması gereken haklara sahiptirler. İnsan haklarına duyulan saygı, günümüzdeki mülteci akınlarını hem önlemek hem de çözmek için gerekli bir koşuldur. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiseri, Sadako Ogata'nın ifadesiyle, “*mülteci sorunu, tüm devletlere ve insanlara, insan haklarına olan bağlılıklarını sınavacakları bir sınav olarak sunulmalıdır*” (Mülteciler Mevzuatı, 1994: 4).

1.1.5. Sığınmacı-Sığınma Hakkı

Bir ülkenin vatandaşı iken başka bir ülkeye mecburen sığınan, göçen bireylere sığınmacı denmektedir. “*Sığınmacılar, ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişilerdir. Olumsuz bir karar çıkması sonucunda bu kişiler ülkeyi terk etmek zorundadırlar ve eğer kendilerine insani ya da diğer gerekçeler nedeni ile ülkede kalma izni verilmemişse bu kişiler ülkede düzensiz bir şekilde bulunan herhangi bir yabancı gibi sınır dışı edilebilirler*” (IOM, 2009: 49).

İnsan Hakları Evrensel Bildirisi ise sığınma hakkına şöyle değinmektedir: “*Herkesin zulüm karşısında başka ülkelere sığınmacı ve bu ülkelere sığınmacı işlemi görme hakkı vardır*” (İHEB, 1948).

Sığınma olgusu, sığınma ihtiyacı içerisinde olan bireyin temel haklarını ikame etmektedir ve doğası gereği insan hakları ile sıkı bir ilişki içerisinde (Öztürk, 2012: 2). Sığınma olgusu varlığı ile birlikte hak ve hukuku doğurmaktadır. Eğer bir yerde bir göç hareketi var ise bu göç neticesinde bireyler başka ülkelerde sığınmacı rolünü üstleniyorlar ise hakları ile birlikte sığınmacı statüsünde var oluyorlar demektir. Sığınmanın öznesi olan bireyler, temel ihtiyaçlarının karşılanamamasından dolayı sığınma arayışına girmektedirler.

Sığınma hakkı, insan olmak nedeniyle sahip olduğumuz insan haklarının ve özellikle yaşama hakkı ve kişi güvenliği haklarının, belirli bir tarihsel dönemde, belirli bir coğrafyada ve siyasal, sosyal koşullarda insanlar için gerektirdikleridir. Bireyin yaşam hakkını korumak, daha iyi bir hayat yaşamak ve kendini ifade edebilmesi için ona sığınma hakkı tanınmalıdır. İnsan hayatını en kutsal ölü olarak gören demokrasiler, insanı korumak ve onu yaşatmak için sığınma hakkını en temel haklardan biri olarak görmüştür.

Kendi ülkesinde hukuki veya ekonomik açıdan haklarını arayamayan ve bu konularda zulüm gören kişilerin en doğal hakkı başka bir devlete sığınmaktır. İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde de bu konu açık bir şekilde belirtilmiştir. Uluslararası hukuka da dayanak oluşturan bu madde (Madde 14/1) bireyi hukuki açıdan da güvenceye almaktadır.

Sığınma hakkı her şeyden önce, kişinin bedensel ve zihinsel bütünlüğünü koruma talebinin bir gereğidir. Bugünkü dünya düzeninde kişinin bedensel ve zihinsel bütünlüğünü koruma talebinin birincil muhatabı ve bu taleple ilgili hukuksal normların hükümlülük getirdiği, devletler ve dolayısıyla günümüzde onlar adına hareket eden ulus devlet hükümetleridir (Acer vd., 2010: 45). Ulus devletler, ulus temelli ve milliyetçi yapılarda oldukları için başka bir ülkeden göç ve sığınma olaylarına olumlu bakmamaktadır. Ulus devletlerin oluşturduğu hukuki zemin de göçmenler için hiç kolaylaştırıcı olmamaktadır. Kendi ulusuna ve bakış açısına göre kurgulanmış hukuki düzen başkasını, ötekini kabullenmekte zorlanmaktadır.

Sığınmacıların karşılaştıkları problemler genelde her ülkede aşağı yukarı aynıdır. Yerli halk tarafından kabul görmeme sığınmacılar açısından ciddi bir problemdir. Yerli halk ellerindeki kısıtlı imkânları yabancılarla paylaşmak istememektedir. Para kazanmak zorunda olan sığınmacıların her işi değerinin altında bir ücret karşılığında kabul etmesi, yerli halkın tepkisini daha da şiddetlendirmektedir. Dile bağlı sorunlar da yerli halk ile iletişimsizliğe neden olmaktadır. Sığınmacıların maddi sıkıntılarının yanında yaşadıkları ağır psikolojik sorunlar neticesinde uyumsuzluklar daha da artmakta ve ciddi travmaların yaşanmasına sebebiyet vermektedir.

Hannah Arendt (2014: 46), *“insanın evini ve siyasal statüsünü kaybetmesi, ancak insanlık tek bir örgüt haline geldiğinde, insanlıktan bütünüyle sürgün edilmekle özdeş bir durum haline gelebilirdi”* demektedir. Şu anki siyasal konjonktür ne yazık ki insanlığın bir çatı altında toplanmasına uygun değildir. Tam tersi olarak bu fikri dışlayan ve ayırıştırma politikası izleyen siyasal erkler mevcuttur.

1.1.6. Türkiye’deki Suriyeli Vatandaşların Hukuki Statüsü

Türkiye, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi’ne taraf olmakla birlikte bu sözleşmeyi, coğrafi sınırlama çekincesi ile kabul ettiğinden, Avrupa dışından gelip iltica talep edenlere “mülteci” statüsü tanımamaktadır. Bu durumda Suriye’den gelen kişiler Türkiye’de mülteci olamamaktadırlar. Sığınmacı ise, mültecilik başvurusunda bulunup kararı bekleyen göçmenler olduğu için Suriyelilerin hukuki statü açısından “sığınmacı” kategorisine de girmedikleri açıktır (Koyuncu, 2014: 26-27).

2011 Nisan ayı itibariyle Türkiye’ye gelmeye başlayan Suriyeliler, Kasım ayına kadar “misafir” olarak adlandırılmışlardır. Fakat herhangi bir hukuki dayanağı olmayan bu misafirlik durumu, keyfi uygulamaların yaşanması riskini taşıyabileceği için aynı yılın kasım ayında Türkiye sınırları içerisinde bulunan Suriyeli misafirler, İçişleri Bakanlığı’nın 1994 Yönetmeliği’nin 10. Maddesi gereğince “geçici koruma statüsü” ne alınmıştır. Geçici Koruma ise,

“Ülkelerine dönemeyen üçüncü ülke kişilerinden kaynaklanan kitlesel bir akının meydana gelmesi ya da derhal meydana gelebilecek olması durumunda, özellikle söz konusu kişilerin ya da koruma gerektiren diğer kişilerin yararına olarak, bu kişilere acil ve geçici koruma sağlamak amacıyla sağlanan istisnai özellikteki prosedürdür” (IOM, 2009: 20).

Asgari uluslararası standartlarla uyumlu olan bu statü, açık kapı politikası, geri dönmeye zorlamama, bireysel statü belirlemenin yapılmaması, kamplarda barınma ve temel hizmetlerin sunulması gibi ilkeleri içermektedir (Orsam, 2014: 11).

1.2. Türkiye'nin Göç Politikası

Türkiye'de göçmenlerin kabulünü düzenleyen ilk kanun 1934'te çıkarılan İskân Kanunu olmuş, bu kanunun çıkışını izleyen on yıllar içinde göçmenlerle ilgili bir dizi yasa yürürlüğe konulmuştur. Bunlar arasında, 1994 İltica Yönetmeliği, 2003 Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun, 2005 İltica ve Göç Alanındaki Türkiye Ulusal Eylem Planı ve 2006'da Yeni İskân Kanunu vardır (Pusch ve Wilkoszewski, 2010: 32). Türkiye'nin yürürlüğe koyduğu ulusal yasaların dışında 1951'de imzaladığı Mültecilerin Statüsüne Dair Cenevre Anlaşması ile göçmenlerle ilgili uluslararası bir anlaşmayı da kabul etmiştir (İçduygu, 2012: 35). 1960'lı yıllara kadar geleneksel göç politikasını uygulayan Türkiye, kapılarını mümkün olduğu kadar kapalı tutmaya çalışmıştır. 1960 sonrası önce yurtdışına işçi gönderme ve turizmi teşvik politikaları uygulanmış, sonrasında ise kapılarını kısa süre kalacak yabancılara açmıştır (İçduygu vd., 2014: 42).

Türkiye tarihindeki göç hareketlerine bakılacak olursa, Türkiye özellikle Ortadoğu ülkeleri tarafından, komşu ülke olmasından ve yumuşak göç politikalarından dolayı, hedef veya transit ülke olarak tercih edilmektedir. 1979 İran devriminden sonra muhalif ya da mağdurların transit bir bölge olarak ilk durakları Türkiye olmuştur. İkinci büyük dalga ise İran-Irak Savaşı, Saddam Hüseyin'in Halepçe Katliamı ve 1988-1991 yılları arasında meydana gelen Körfez Savaşı'nda, koşullardan kaçan insanların bir kısmı Türkiye'yi transit bölge olarak kullanmışlardır (Kara ve Korkut, 2010: 157). Türkiye mülteciler için bir geçiş yolu olma özelliği ile birlikte güven de veren bir ülke olmuştur. Nitekim Davutoğlu (2013: 12), "*Kim, hangi gerekçeyle, hangi baskıdan kaçarak gelmiş olursa olsun, insani boyut gereği onlara kucakımızı açacağız, onlarla acımızı paylaşacağız. Bizim devlet geleneğimiz bunu gerektirir. Geçmişte Bosna'da zulüm olduğunda Boşnaklara, Kosova'da zulüm olduğunda Arnavutlara ve oradaki soydaşlarımıza, Irak'ta zulüm olduğunda Kürt kardeşlerimize ve dünyanın neresinde bir zulüm olduğunda bize gelene evimizi açmıştır. Bu, mülteciler politikamızın esasıdır*" demektedir.

Yakın tarihimizin Türkiye açısından en büyük göç harekâtı olan Suriyeli göçünde Türkiye'nin politikalarına değinmek gerekmektedir. 2011'den beri yaşanan

Suriye iç savaşı ile en çok Suriyeli nüfusu misafir eden ülke Türkiye olmuştur. Suriyeli sığınmacıların en çok sığındıkları ülkenin Türkiye olmasında, ortak tarihi bir miras, iki ülkenin komşu oluşu ve muhakkak ki en önemli neden Türkiye'nin savaştan kaçan sığınmacılara kapısını açması ve uygulanan politikadaki hoşgörü olmuştur. Suriye vatandaşlarına başbakanlık, AFAD tarafından geçici koruma sağlanmaktadır. 19 Nisan 2014 itibariyle Adana, Adıyaman, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Mardin, Osmaniye ve Şanlıurfa illerinde 16'sı çadır kent ve 5'i konteyner kent olmak üzere toplam 22 barınma merkezi bulunmaktadır. (AFAD, 2014: 18). Çadır ve konteyner kentlerin yanı sıra, Suriyeliler şehirlerde de barınıp, çalışabilmektedir. Suriyelilerin bir kısmı Türkiye'yi yerleşilecek bir yer olarak seçerken bir kısmı da transit geçiş noktası olarak kullanmaktadır. Türkiye'ye gelen Suriyeliler, Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerine geçmeye çalışmaktadır. Deniz ya da kara yoluyla Avrupa'ya geçmeye çalışan sığınmacılar birçok tehlike yaşamakta hatta bir kısmı bu yolda hayatlarını kaybetmektedir. Suriyelilere ev sahipliği yapan Türkiye, ilk başlarda Suriyelilerin Avrupa'ya geçişini yoğun bir şekilde engellerken günümüzde bu engeller biraz daha gevşetilmiştir ve Suriye iç savaşının doğurduğu zorunlu göç dalgası Avrupa'ya taşınmaya başlanmıştır.

1.3. Göçün Etkileri (Suriye-Viraneşhir Örneği İle)

1.3.1. Göç Eden Açısından

1.3.1.1. Kültürel Şok

Uluslararası göç sonucu yaşanan kültürel karşılaşma bazen kültürel şokun yaşanmasına neden olabilmektedir. Alışageldikleri uygulamalar ve yaşam tarzlarından birden bire kopartılan insanlar “kültür şoku” denen bir gerilim yaşarlar. Özellikle kendi vatanından dil, etnik köken ve kültürel açıdan oldukça farklı bir yere yapılan göçlerde bu kültürel şok derinden yaşanmaktadır. Bu durum tanışı olmadığı bir kültürel ortamda bulunan kişinin duyduğu, yönünü yitirmişlik duygusudur ve bu duygu adaptasyon sürecini uzatmaktadır (Bates, 2009: 49). Kişi kültürel şokun etkisi ile ait olmama, öteki olma duygularını yaşamaktadır.

Suriye sınır şehirlerinden Türkiye sınır şehirlerine gelen sığınmacılar genel anlamda bir kültürel şok yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Birbirine çok benzeyen

şehirlerde biçimsel anlamda bir şok yaşanmamakla birlikte yerli halkın davranışları bireyler üzerinde geçici bir şok yaşanmasına neden olabilmektedir. Yerli halkın, gelen sığınmacıları benimsememesi, sığınmacılara mesafeli davranması göç eden kişinin yeni yere adaptasyon sürecinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Birbirine benzemeyen şehirlerde ise kişiler kültürel şoku daha biçimsel şekli ile yaşamaktadırlar. Humus'tan Viranşehir'e gelen birey yahut Suriye sınır şehirlerinden batı illerine (İstanbul, İzmir...) giden sığınmacılar yaşadıkları kültürel şoku abartılı cümlelerle aktarmışlardır.

1.3.1.2. Yerleşik Halk Tarafından Kabul Görmeme

Menşe ülkesindeki halk, elindeki kısıtlı imkânları paylaşmak istemediği için mültecileri dışlayabilir. Yerli halk, mültecilerin kendileri ile aynı imkânları paylaşmasını haksızlık olarak görebilir. Hele ev sahibi halk yoksulluk içerisindeyse o zaman mültecilerin en ufak kazançlarına bile tahammül edilemeyebilir. Bu nedenlerden dolayı toplumda kabul görmeyen mülteciler sıkıntılar yaşayabilirler. Bu durum mültecilerin zor zamanlar geçirmelerine, psikolojilerinin bozulmasına, psikolojisi bozulan bireylerin aile ve toplum içinde problemler yaşamalarına neden olabilir. Şöyle ki ülkesini, evini, ortamını bırakıp başka ülkede zaten yeterince buruk bir şekilde mülteci durumunda bulunan bireylerin, yerli halk tarafından kabul görmeme problemi ile karşılaşmaları mülteciliğin ağır bedellerine bir yenisini ve başka problemlere de sebebiyet veren belki de en ağırını eklemektedir. Yahut dil probleminden kaynaklanan iletişimsizlik nedeni ile mülteciler dışlandıklarını düşünebilirler. Ortak bir dille anlaşılmadığı için, bir bakış veya hareket zaten “dışlanabilirim” önyargısı ile gelen mültecilerin yanlış anlamalarına neden olabilir. Bireyin dışlanması karakteri üzerinde kalıcı hasarlara neden olabilir, kendini aşağı bir mertebede görmek, kişinin çok derin bir güvensizlik içerisine düşmesine ve bunun sürekli bir hal almasına neden olur (Goffman, 2014: 43).

1.3.1.3. Ayrımcılık ve Korkunun Artması

Yerli halk tarafından kabul görmeme, ayrımcılığı ve korkuyu beraberinde getirmiştir. Ayrımcılığa maruz kalmak korkuyu, korku ise güvensizliği tetiklemektedir. Söylemlerle, bakışlarla farklı yere koyulan mülteciler/sığınmacılar için ayrımcılık problemi belki de aşılması en zor olanıdır. Sosyal kabul görme bu

noktada çok önemlidir. Göç sonucu oluşan kategoriler hep bir sosyal kabul görme ve sosyal tanımlanma meselesi olmuştur (Fenton, 1999: 175). Sosyal açıdan kabul gören bireyler yani ayrımcılığa maruz kalmıyorlarsa, ortama daha çabuk adapte olur ve göçün ağır şartlarından bir nebze olsa sıyrılmış olurlar.

1.3.1.4. Ekonomik Sıkıntılar

Ekonomik sıkıntılar hiç şüphesiz göç edenlerin en büyük problemlerinden biridir. Özellikle maddi kaygılardan dolayı göç eden bireyler, daha iyi işlerde daha fazla ücretle çalışmak için çabalarlar. Zorunlu göçle gelen bireyler, hayatlarını idame ettirmek için öncelikle bir iş bulmak gayreti içerisine girmekte ve ekonomik durumlarını düzeltmeye çalışmaktadır. Yerli bireylere oranla çok daha fazla ekonomik sıkıntılar yaşayan göçmenler bu sıkıntıları atlatabilmek için her türlü işte çalışabilmektedir. Bunun sonucunda da gittikleri ülkede, bölgede emek bakımından sömürüye maruz kalmaktadırlar, gittikleri ülkenin vatandaşına göre çok daha az ücretle, çok daha fazla iş yapmaktadırlar.

Düzenini bırakıp farklı bir yere alışmaya çalışan sığınmacılar ekonomik yönden bir sıkıntı yaşamaktadır. Çoğu zaman uzmanı olmadıkları hatta belki hiç bilmedikleri işlerde çalışmak zorunda kalabilmektedirler. Suriyeli bir işadaminin Türkiye de bir otoparkta araba yıkayarak geçinmeye çalışması gibi. Ne iş olsa yaparım mantığı ve düşük ücretle çalışma zorunluluğu hem ekonomik sıkıntıların artmasına hem de ücretleri düşürdükleri gerekçesi ile yerli halk tarafından tepki ile karşılanmalarına neden olmaktadır.

1.3.1.5. Aile İçi Şiddetin Artması

Yaşanan sorunun boyutu, geride bırakılanlar, yeni yere uyum sürecinde karşılaşılan problemler vb. kişilerin psikolojisini etkilerken, aile içinde şiddet baş gösterebilmektedir. Bozuk psikolojinin en rahat şekilde ortaya çıkıp sergilenebildiği yer olan “aile kurumu” kişinin en yakınındakilerle problemler yaşayarak psikolojinin daha da bozulmasına neden olabilmektedir. Aile içinde yaşanan şiddet bütün aile bireylerini etkilemekte ve sorunları daha da büyütmektedir. Gündelik hayat kişi için çok önemlidir, kişi gündelik hayat içerisinde gelişir, yoğrulur. Berger ve Luckman gündelik hayatın önemini, “*çoklu gerçeklikler arasında, kendini en üstün gerçeklik*

olarak sunan bir gerçeklik vardır. Bu da gündelik hayat gerçekliğidir” (Berger ve Luckman, 2008: 34) şeklinde belirtmişlerdir. Bu açıdan tekrar bakacak olursak yaşanan göçün ağır şartları, kişinin gündelik hayatında yaşanacak problemlere, aile içinde kullanılan yahut maruz kalınan şiddete sebebiyet vererek aslında sorunların daha da büyümesine neden olabilmektedir.

Göç eden bireyler hayatlarında birçok sorun ile yaşamaktadır. Öncelikle yerinden yurdundan olan bireyler geldikleri yerin fiziksel, maddi ve manevi koşullarına ayak uydurmak zorundadırlar. Bu zorlukların içerisinde ailede huzursuzluklar yaşanabilmekte, psikolojik olarak yıpranan aile bireyleri birbirlerine karşı daha ilgisiz tutumlar gösterebilmektedir. Yapılan görüşmelerde de bireylerin ailesine daha az zaman ayırmaya başladıkları, sinirli oldukları ve göçten önceki hal ve hareketlerinden farklı davranışlar sergiledikleri belirtilmiştir. Yeni yere uyum sürecinde aile içerisinde bazı sorunlar ortaya çıkmakta ve bu sorunlar karşısında birey kendini kabul ettirmek ya da savunmak için şiddet yolunu seçebilmektedir. Aile içi şiddet daha çok güçlü erkekler tarafından ailenin daha zayıf bireyelerine (kadınlar, çocuklar, yaşlılar) yönelik uygulanmaktadır.

1.3.1.6. Devlet Politikası

Devlet politikasından memnun olmayan, daha yüksek yaşam standardı isteyen mülteciler hoşnutsuz olabilmektedirler. Göç ettikleri ülkedeki devletin otoriter ve dışlayıcı yapısı, göç edenleri zor duruma sokabilmektedir. Göç edilen devlet kendi siyasal erkini korumak ve bazen de bunu yaymak için göç edenlere kötü davranabilmektedir. Hele ki kendi vatandaşlarına karşı acımasız ve vurdumduymaz olan bir devlet, dışarıdan gelene karşı çok daha gözü kara olabilmektedir. Yahut göç edilen ülkenin büyük bir mülteci grubuna hazır olmaması sonucu, gerekli yönetmeliklerin olmaması veya yapılan yardımların yetersiz kalması, devlet politikasının yetersizliği olarak görülmektedir. Türkiye’de de, hazırlıksız yakalandığı Suriyeli sığınmacı nüfusu karşısında eğitim, sağlık, barınma konusunda eksiklikler yaşanmıştır (Platform1, 2013: 12-13).

Devletler genel olarak kendi vatandaşlarını kontrol altında tutmak isterler ve toplum tarafından paylaşılan ortak değerlerle bunu daha kolay bir şekilde başarırlar.

Fakat göçle birlikte gelen yabancıların, devletin var olan sistemine uymaları çok daha zor gerçekleşmektedir. Göç edilen devletin belirlediği kıstaslara göçmenler uymak zorundadır. Bu kıstaslara uymayan göçmenlere iyi gözle bakılmaz, onlar hem hukuksal hem de fiziki yaptırımlara çaptırılır. Göçmenlere karşı devletlerin politikası kimi zaman olumlu, kolaylaştırıcı kimi zaman olumsuz, zorlayıcı olmaktadır. Her nasıl olursa olsun göç eden göçmen, devletin bürokratik yapısıyla karşılaşmak zorundadır. Göçmen, gittiği ülkenin dilini, yaşayış biçimini ve bürokratik işleyişini bilmiyorsa bu onun için oldukça zor bir sınava dönüşür.

Devlet nüfuz ettiği ülkede, bölgede, toplumda kendi otoritesini idame eder. Bu otorite bir ortaklık içinde belirlenmiş davranışların genel norm ya da kurallarına dayanır. Bu normlarda üstün olarak belirlenen gruplara ve sınıflara itaat edilmesi gerektiği açık bir şekilde belirtilmektedir. Vatandaşlar, meclisin yasa yapma hakkını kabullenirler, sendika üyeleri liderlerinin pazarlık yapma hakkını tanırlar, öğrenciler öğretmenlerinin not verme takdirini kabullenirler aynı şekilde göçmenlerde göç ettikleri ülkedeki kanunları ve otoriteyi tanırlar ve buna göre davranırlar (Poloma, 1993: 83). Var olan ve kurulu bir düzene sahip olan devletin otoritesi ve hükmetme yetisi, göçmenler tarafından hızlı bir şekilde kabullenilir. Söz konusu kabulde, otorite güç kullanarak ya da rıza üreterek göçmenleri buna ikna eder. Göçmenlerin var olan kanunlara ve kurallara uyabilmesini sağlamak için öncelikle onlara, bunun öğretilmesi gerekmektedir ve bu eğitimi de hiç şüphesiz ki, toplumun geri kalanına olduğu gibi, yine otorite vermektedir.

1.3.2. Göçe Maruz Kalan Açısından

1.3.2.1. Milliyetçilik ve Ayrımcılığın Artması

Göçmenler genelde göç kabul eden ülke nüfusundan farklıdırlar. Göç alan ülke de eğer güçlü ulus mitlerine sahipse göç neticesinde doğacak etnik farklılıklar tehdit olarak görülmektedir. Göçe karşı olan hareketler çok kültürlülüğe de karşıdır (Castles ve Miller, 2008: 21). Kendinden olmayanları ötekileştirerek kendi kültürüne zarar verenlere karşı olumsuz davranış sergileyenlere, tarihte Almanya'daki neo-nazi grupların mültecilere yönelik ırkçı saldırılarını örnek gösterebiliriz. Etnik ayrımcı söylem ve tutumlar göç alan ülkelerin hemen hepsinde mültecilerin karşılaştığı en

büyük sorunlardan biridir. Halkın bu tutumları, göçmenlerin geldikleri yerde dışlanmalarına, haklarının kısıtlanmasına, kötü muamelelere maruz kalmalarına hatta öldürülmelerine neden olmaktadır. Suriyeli sığınmacılar da yapılan görüşmelerde zaman zaman milliyetçi tutumlarla karşılaştıklarını dile getirmişlerdir. Halkın sadece Suriyeli oldukları için onlardan uzak durmaya çalıştıklarını anlatmışlardır. Şen'in de dediği gibi, kendi ulusal varlığına bağlı toplulukların ulusal sınırlar dışında kalması ve bunların ulusal kimliklerden ötürü baskı altında olmaları, zulme maruz kalmaları ya da ulusal sınır içinde farklı etnik toplulukların bulunması ve bunların ulus devlet içindeki konumları milliyetçi duygunun yükselmesi için zemin oluşturmaktadır (Şen, 2004: 74).

1.3.2.2. Toplumsal Ahengin Azalması

“Tarih, toplumsal ve kültürel açıdan birbirinden farklı halklar yaratmıştır ve bu halklar kendi içlerinde yalıtılmış birer ada gibidirler (Barth, 2001: 14). Bir grup insan toplum adını alana kadar, bazı farklarını özümseyerek aynılaştırmış, bazı farklarını ise olduğu gibi kabul edip bütünleşmiştir. Kitleyi oluşturan fertlerin; yaşama tarzları, içgüdüleri, karakterleri yahut zekâları, ister benzer ister ayrı olsun, kalabalık durumda olmaları yani topluluk oluşturmuş olmaları onlara bir nevi kolektif ruh aşılamaştır (Le Bon, 2012: 18). Dışarıdan gelen yabancılar her halükarda aynılaştırmış toplumun ahengini bozacaktır. Yaşanan göç ile birlikte toplumun nüfusunun artması, var olan imkânların paylaşılması, işgücünün artışına paralel olarak ücretlerin düşmesi doğal olarak toplum ahenginin bozulmasına yol açmaktadır. Bir toplumun oluşmasında düzen arayışı en öndedir. Bu düzeni bozacak yahut bozacağı düşünülen unsurlar toplum tarafından reddedilmekte ve toplumdan uzaklaştırılmaya çalışılmaktadır. Schnapper' in de dediği gibi, “*Birey kendi önyargısını doğrulayan şeyi bir kenara ayırıp doğrulamayanı da dışlar*” (Schnapper, 2005: 134). Göçe maruz kalan ülkenin birçok bireyine göre toplumun ahengi, homojenitesinin bozulmamasına bağlıdır.

Toplumlarda, yüzyıllar boyunca taşıdıkları belirli örf, adetler; gelenekler, görenekler mevcuttur ve bu toplumda yaşayan bireyler, az çok bu normları öğrenmiş ve anlamıştır. Aynı kültürel kodları taşımayan bireylerin, topluma katılmasıyla birlikte, toplumun ahengini sağlayan kültürel kodlarda bir gevşeme bir yumuşama

ortaya çıkmaktadır. Göç ile gelen birey, geldiği topluma tam olarak entegre olamamaktadır ve kendi yaşadığı ülkenin davranışlarını, tutumlarını buraya taşımaktadır. Kapalı toplumlar ve çok fazla göç dalgasına maruz kalmayan toplumlarda, böyle bir durum ile karşılaşılması sonucu toplumsal ahenk çok daha hızlı bir şekilde bozulabilmektedir. Göç ile gelen bireylerin tutum ve davranışları tuhaf karşılanmakta ve kendilerinden olmadıkları sıkça vurgulanmaktadır. Bunun tersi olarak farklılıklara açık ve göçmenlerle uzun süredir yaşayan toplumlarda, toplumsal ahenk daha zor bozulmakta ve toplumsal farklılıklar daha hızlı bir şekilde kabul edilmektedir.

1.3.2.3. Ekonomik Rekabetin Artması ve İşgücü Ücretinin Azalması

Göçmenler hem barınma maliyetlerini arttırdıkları hem de işgücü ücretlerini düşürdükleri için göçe maruz kalan halkın tepkilerini çekmektedir. Öyle ki yerli halk kendilerinin mağdur olduğu hissiyatına kapılmakta ve genelde göçmenleri dışlamaktadır.

Göçmenlerle birlikte ekonomik rekabet artmakta ve iş ücretleri düşmektedir. Bir işe talip olan çalışan sayısı bir iken ikiye çıkmakta, iki iken üçe çıkmaktadır. Bunun sonucunda hem iş bulma zorlaşmakta, hem de işçi ücretleri düşmektedir. Bu hem göçe maruz kalan işçiler, hem de göç eden işçiler açısından olumsuzluk arz etmektedir. Her iki tarafta ekonomik olarak zarara uğramakta ve hak ettikleri ücreti alamamaktadır. Göçmenlere kötü gözle bakılmasının bir sebebi de budur, göçmenlerin kendilerini ellerinden aldığını düşünen yerli halk göçmenlere karşı öfke beslemektedir.

Toplum içerisinde azınlıkta olunan sınıflarla sürekli bir çatışma mevcuttur. Toplumdaki bireyler aynı kıt kaynak için yarışır ve bunu elde etmek isterler, bunun sonucunda da toplum içerisinde çatışmalar meydana gelir. Bu aynı zamanda toplumsal değişimi ve rekabeti de tetikler (Poloma, 1993: 90).

İKİNCİ BÖLÜM

VİRANŞEHİR'İN TOPLUMSAL YAPISI ve SURİYELİ SİĞİNMACILAR

2.1. Viranşehir

2.1.1. Viranşehir'in Coğrafi Konumu ve Özellikleri

Şanlıurfa'ya bağlı bir ilçe olan Viranşehir, Harran ovasının doğusunda Mezopotamya topraklarında yer alır. Viranşehir'in doğusunda Kızıltepe, kuzeydoğusunda Derik, Mazıdağı, kuzeyinde Çınar, Diyarbakır, batısında Şanlıurfa, kuzeybatısında Siverek, güneyinde Ceylanpınar, güneybatısında Harran yer almaktadır. Şanlıurfa il merkezine 91km uzakta bulunmaktadır. 1431 km²'lik yüz ölçümüyle coğrafya bakımından da en büyük ilçelerden biridir (URL2, 01.08.2015).

Viranşehir bu konumu nedeniyle karasal iklim ve Akdeniz iklimi arasında bir geçiş iklimine sahiptir. Yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlıdır. Viranşehir'in kuzeyi tamamen karasal iklimin etkisi altındadır. Güneyi geçiş ikliminin etkisi altında olmasına rağmen, Viranşehir'in kuzeyi yükseltisinin fazla oluşu sebebiyle güneyinden daha fazla yağış alır. Nem oranı karasal iklimin etkisinde olduğu için düşüktür lakin Atatürk barajının tamamlanmasından sonra nem oranında bir artış görülmüştür. İklimin kurak oluşu ve toprağın verimsizliği bitki örtüsünü doğrudan etkilemektedir. Bölgedeki tek dağlık alanı oluşturan Karacadağ çevresi hariç, bitki örtüsü cılız ot topluluklarından oluşmaktadır. Karacadağ bölgesinde ormanlık bir alandan söz edilebilir ve bu ormanların oluşumunda bu bölgede yoğun olan pınarların etkisi vardır (Viranşehir Belediyesi, 2009). Meryemçayır Pınarı, Gökverim Pınarı, Balluca Pınarı, Fatım Pınarı, Sütpar Pınarı, Tennur Pınarı, Pırsaat Pınarı, Nacar Pınarı ve Beklik Pınarı bunlardan başlıcalarıdır. Viranşehir'de az sayıda gölet bulunmaktadır, Yayık (Persörek) Göleti bölgenin en geniş göletidir ve çevresindeki 20.000 dönüm arazinin su kaynağıdır. Ayrıca Toprak Su Göleti ve Mervana Gölüyle birlikte Viranşehir'in balık ihtiyacının bir kısmı karşılanmaktadır. Bölgedeki akarsular ise yağışlara bağımlı durumdadır. Karacadağ'ın eteklerinden kaynağını alan Curcup, Sesik, Şavelet ve Anıt derelerinin yağışlara göre debileri artar, yazları suları önemli ölçüde azalır ve bazı yıllar tamamen kurudukları görülmektedir. Fırat nehrinin bir kolu olan Habur Nehri'de Karacadağ'ın güney eteklerinden doğan başka

bir akarsudur ve debisi çok değişken olmamakla beraber bölgenin en büyük akarsuyudur (URL3, 02.08.2015).

İklimin sıcak etkisi insanları gibi mimarisini de etkilemiştir. Köklü tarih birikimi ile Viranşehir, mimarlık sanatının öne çıktığı bir şehirdir. Bölgenin geleneksel mimarisi içerisinde Viranşehir'in eski evleri şehrin ikliminden, bireylerin yaşam tarzlarına kadar birçok konuda izler taşıyan bir üslup ile şekillenmiştir. Evin mahreminin korunması, dışarıdan gizlenmesi açısından yüksek duvarlı geniş bahçeli evler yapılmış yazın sıcaktan korunmak için ise üstleri toprak kaplı taş evler tercih edilmiştir. Günümüzde modernleşmeye ayak uyduran şehrin mimarisinde değişiklikler olmakla birlikte iklim göz ardı edilmeyip geniş balkonlu, teraslı evler yapılmaya devam etmektedir.

2.1.2. Viranşehir'in Tarihi

Viranşehir eski kadim kentlerin izlerini günümüze taşıyan, ender kentlerden biridir. Yedi kez viran olan, ama her seferinde yaşamı yeniden inşa eden güçlü bir mirası özünde taşıyan mistik bir yerleşim yeridir. Viranşehir'in tarihi Sümerlerle başlar. Daha önce insan topluluklarının yaşadığı bilinse de bu toplulukların isimleri veya faaliyetleri hakkında bir bilgi yoktur. Yapılan kazılarda çok sayıda tarih öncesi yeraltı evleri, mağaralar, çamur harçlı taş dolgulu evlere rastlanmıştır. M.Ö. 8000-7000 yıllarına dayanan bu kalıntılar Viranşehir'i insanoğlunun ilk yerleşim yerlerinden biri konumuna taşır. Viranşehir'in bilinen tarihi Sümerler döneminden itibaren başlar ve sonraki dönemlerde Hititler, Asurililer, Hurri ve Mitaniler, Aramiler (Süryaniler), Medler, Persler, Makedonyalılar, Araks Krallığı, Romalılar, Sasaniler, Bizanslar, Mervaniler, Selçuklular, Moğollar ve Osmanlılar son olarak da Türkiye Cumhuriyeti, Viranşehir'i yerleşim yeri olarak kullanmıştır. Günümüzde Viranşehir bu uygarlıkların izlerini yoğun bir şekilde barındırır (Viranşehir Belediyesi, 2009).

Viranşehir, Sümerler-Hititler ve Asurlar döneminde Tila, Tela, Tella ve Tilli isimleri, Romalılar döneminde Antonion Polis, Bizanslılar döneminde Constantia, M.S. İslam uygarlığıyla başlayan isimleri Tel Mevzelaht, Tell mevzel ve Tel Muzin'dir. Urfalı Miteus'un vaka namesinde ise Tilmuz olarak geçmektedir. Son Osmanlı döneminde Maxi Milan Polis olarak bilinmektedir. Defalarca yıkılıp tekrar

kurulan bu yere, 1924'te Viranşehir adı verilmiştir. Şehir Roma ve İran yönetimleri arasındaki savaşlar ve Moğol istilası sürecinde aşırı zarar görmüştür. Osmanlı döneminde iç çatışmaları önlemek amacıyla bölgedeki aşiretlerin örgütlenmesi sonucu Hamidiye Alayları kurulmuş ve yönetime aşiretler sahip olmuştur. Bu durum Viranşehir'in yakın tarihinde ve kültüründe önemli yer işgal etmektedir. Özellikle Milan Aşireti Viranşehir tarihinin bilinen ilk önemli aşiretidir. Osmanlı devleti döneminde Milan aşireti paşalarından devletle çatışmalar yaşandığı kayıtlara geçmiştir. Bu çatışmalardan aşiret lehine sonuçlananlar aşiretin gücüne güç katmıştır. Aşiret sınırlarını Erzurum ve Erzincan'a kadar genişleten İbrahim Paşa ise bunlardan biridir. İttihat ve Terakki partisinin başa geçmesinden kısa süre sonra hükümeti tanımadığını ilan eden İbrahim Paşa'nın emrinde 3 bin süvari bulundurduğu söylenmektedir. Ekim 1908'de düzenli ordu birlikleri Viranşehir'i kuşatmıştır. İbrahim Paşa bir süre sonra kendisine bağlı diğer aşiretlerin zarar görmemesi için teslim olmayı kabul etmiş, askerlerinin bir kısmı teslim olmuştur. Kendisine hazırlanan bir tuzaktan endişe eden Paşa, ailesi ve geri kalan atlı askerleriyle Viranşehir'den kaçmıştır. Yolda hastalanıp ölen İbrahim Paşa'nın ailesi devlet tarafından ele geçirilmiş ve bir oğlu asılmış diğer beş oğluna ise beşer yıl hapis cezası verilmiştir. Yaşayan oğulları çeşitli zamanlarda aşireti canlandırma girişimlerinde bulunmuş ve başarısız olmuşlardır. Son olarak 1920'de başkaldırıda bulunan Milliler tekrar yenilip Suriye'ye kaçmışlardır (Guest, 2012: 45-54). Viranşehir'de bulunan İbrahim Paşa konağı şu anda tarihi bir kütüphane olarak kullanılmaktadır.

2.1.3. Viranşehir'in Toplumsal ve Sosyo-Kültürel Yapısı

Toplum kendi kendini yaratan, yenileyen bir ürün, bir sonuç, küçük adımların birikimi yoluyla ulaşılan karmaşık bir durum olarak ele alınmaktadır (Smith, 1996: 201). İçinde her şeyin olduğu bir mekân olarak da nitelendirilir. Birlikte yaşamanın doğal sonucu olarak bireyler karşılıklı ilişki içerisindedirler. Toplumlar, eylem halindeki insanlar tarafından oluşturulur ve sürdürülür, insanın dünya kurma aktivitesi her zaman için kolektif bir girişimdir. Oluşan her toplumun doğal sonucu ise kültürdür. Toplum, kültürün sadece bir sonucu değil, aynı zamanda koşuludur da (Berger, 2011: 58-59). Kendi çıkarları için bir araya gelen ve ortak değerler sistemini

benimseyen topluluklar ortak bir kültür oluşturmaktadır. Bu kültür toplumdaki bireylere yön verir ve bireyleri belirli kalıplar içine sokar. Birey kendi yaşadığı toplumun kültürüne, adetlerine, alışlagelmiş düzenine uyum sağlamak zorundadır, aksi durumda toplum tarafından uyarılır kimi zaman ise toplum dışına itilir. Toplum demek, içerisindeki bireyler için de, toplum dışında kalanlar için de artık bir bütün demektir ki bu bütünlük zaten topluma dâhil olmayan bireylerin dışarıdaki olarak adlandırılmasına sebebiyet vermektedir.

Toplumsal kurum ya da olguları belirlenmiş olan toplumsal sistem, toplumsal yapıyı meydana getirmektedir. Kongar (2012: 35), kitabında toplumsal yapı ile ilgili Marksist bir tanım yapmıştır. Toplumdaki üretim araçları ve bunun mülkiyeti, toplumun alt yapısını oluştururken, kültürel ve toplumsal öğeler ise üst yapıyı oluşturmaktadır. Üretim etkinliği, kültürel yapı ile birlikte, sınıfları belirler.

Birey belli bir yapının içine doğar ve kişiliği toplumsal olarak belirlenir, daha sonra birey kendi kişisel özelliklerini de topluma katarak toplumu dönüştürür. Toplum ve birey arasında bir diyalektik ilişki vardır. Öncelikle toplum bireyi belirli kurallara ve normlara göre inşa eder ve dönüştürür ardından birey topluma bazı kişisel özellikler katar ve toplumu dönüştürmeye başlar. Bütün bu ilişkilerin vuku bulduğu alan kültürel ve toplumsal alandır, bireyler tarafından dışsallaştırılan yaşam dünyası toplum tarafından dondurularak somutlaştırılır. Gerçeklik toplum tarafından kolektif olarak inşa edilir ve bireyleri dönüştürme ve kendini de değiştirme işlevini devam ettirir.

Parsons, insanın toplumsal bir varlık oluşunun sonucu olarak kültür yaratan bir varlık olduğunun altını çizmektedir. Etkileşim sırasında bir araya gelen insanlar kültürün yaratılmasında belirleyici faktör olmuştur. *“İnsan gayeleri olan bir varlıktır. Bu itibarla gerçekleştireceği bir kültür sistemi olmaksızın toplumsallaşamaz; durum tanımları olmaksızın eylemde bulunamaz”* (Erkilet, 2013: 74-81). Toplumsallaşmanın olduğu yerde mutlaka bir kültür vardır. Toplum kültürü üretir, kültür de toplumu, aralarında ilişki sürekli olarak devam eder ve birbirlerini etkileyip, dönüştürürler. Toplum kendi inanışlarını, isteklerini, arzularını, hayallerini kültürel kodlarla üretir ve toplumun bütün üyelerinin aynı rüyayı görmesini ister.

Parsons ile birçok noktada fikirleri kesişen Sorokin, bir bölgenin kültür bütünü; *“Etkileşen insanların faaliyetleriyle yaratılan veya şekillendirilen her şeydir. Kültür bütünü çeşitli sistemlerin kısmen sistem içinde heterojen olarak bulunan, kısmen de sistemlerin dışında, yığınlar olarak mevcut olan bağımsız unsurların bir arada bulunmasıyla vasıflanır”* diye tanımlamaktadır (Erkilet, 2013: 27). Toplum sosyo-kültürel sistem altında toplayan ne varsa (devlet, millet, din v.s) hepsi bir anlam sisteminin bütünüdür. Bu bütünlük her zaman etkileşime ve bu etkileşim sonucu değişime müsait yapıdadır. Kültürün insan tarafından sürekli ve yeniden üretildiğini söyleyen Berger (2011: 57), bu yüzden kültürlerin doğaları gereği değişmeye yatkın ve zorunlu yapılar olduğunun altını çizmektedir. Bu da şunu göstermektedir ki, kültür inşa edilen ve üretilen bir araçtır.

Viranşehir’in toplumsal yapısına değinecek olursak, şehir çok etnili bir yapıya sahiptir. Halkı yerli Arap kesim, yerli Kürt kesim, yerli olmayan Arap ve Kürt kesim, göç ile gelen Türkler ve iş dolayısıyla geçici süreliğine gelen Türkler (öğretmen, polis, diğer devlet memurları) şeklinde ayırmak yerinde olacaktır. Viranşehir toplumunda bir diğer göze çarpan ayırım ise şehirli, köylü şeklinde olmaktadır. Şehrin köylü kesimi tarımla uğraşırken şehirli kesim daha çok zanaat ve ticarete yönelmiştir. Köylü kesimin bir kısmı şehirde yaşamaya başlamıştır köyde kalan kısım ise genelde sabahları şehre gelip gece tekrardan köye dönmektedir. Bu grup azımsanmayacak derecede olduğu için dikkati çeker ve dışarıdan gelenler bu ayırma varamasalar da şehirde yaşayanlar köylü/şehirli ayırımına gitmektedir. Şehirde en çok göze çarpan ve şehrin her kesiminde, gerek davranış gerek söylemlerle kendini hissettiren diğer bir grup ise aşiretlerdir. Aşir (herhangi bir aşirete mensup kişi) ve Aşir olmayan kişiler şeklinde bir ayırım hemen her alanda kendini göstermektedir. Şehirde aşiret örgütlenmesi hâkim bir güç olarak yer etmiştir. Gerek söylemlerde gerek pratikte aşiret kuralları, gelenekleri, töreleri şehrin yapısının temelini oluşturmaya devam etmektedir.

Suriyelilerin göçü ile birlikte Viranşehir toplum yapısına eklenen Suriyeliler de şehri Suriyeli/Viranşehirli şeklinde ikiye bölmüştür. Yerli halkla etkileşime geçen Suriyeli gruplar, şehrin her alanına yayılmış, birçok iş kolunda çalışmaya başlamış,

yerli halk ile komşuluklar kurmuş, bir kısmı Viranşehirliyle evlilikler yapmıştır. Suriyeli/Viranşehirli ayrımı, şehrin kendi içerisindeki sınıfların önüne geçmiştir.

Toplumsal değişme toplum yapısındaki değişmedir. Toplumun yapısı, toplumsal ilişkilerden meydana geldiğine göre yani değişme, ilişkilerin değişmesidir, bireylerin, davranışlarındaki değişim toplumsal yapıyı değiştirmektedir (Kongar, 2012: 56). Suriyelilerin göçü ile yaşanan toplumsal değişim, çok yoğun ve hızlı bir şekilde yaşanmaktadır ayrıca buna paralel olarak toplumsal yapı da hızlı bir şekilde değişmektedir. Bu göç ile birlikte toplumsal yapıdaki değişim ve etkileşim uygulama bölümünde detaylı bir şekilde anlatılmaktadır.

Töresel uygulamalar Viranşehir’de varlığını sürdürmektedir. Ataerkil düzenin devamını sağlayan kanunlar, törelerdir. Töreler, kapalı toplumların yazılı kanunları gibi işlerler, toplum içindeki bireyin nasıl davranacağına, neyi yapıp neyi yapmayacağına töreler karar verir. Töre adaletsiz adalettir, tabudur, yıkılmaz. Yakarmak yoktur, af dilemek vardır, verilen karara uymak vardır. Yüzyıllar boyunca uygulanmış ve toplum içinde tartışılmaz bir hal almış davranışlara töre denir. Törelere uymak için öncelikle ona inanmak ve inandığı şeyleri yerine getirmek gerekmektedir. (Yücel, 2008: 97).

Viranşehir’deki töresel uygulamalar, şehirdeki hemen her alanda varlığını hissettirmektedir. Uygulama alanı genelde aşiret organizasyonu olan kan davaları, töresel uygulamalara verilecek örneklerin başında gelmektedir. Yaşanan bir olayda güdülen kan davası zaman zaman haksızlık olarak bilinse de “*töremiz böyle, töreler böyle söylüyor, töremiz namusumuzdur*” gibi söylemlerle uygulamalara haklı sebepler bulunmaktadır. Şehrin yazısız kanunları, düğün ve taziye törenlerinde de kendini göstermektedir. Bir ailede yaşanan düğün veya taziye töreninde akrabalarından eşit para toplanarak aile maddi bir yükten kurtarılmakta, yanı sıra bu sahiplenme bilinci akrabalığı ve kolektif hareket etmeyi güçlendirmektedir.

2.1.3.1. Ekonomik Yapı

Bölgenin ekonomisinin büyük bölümünü hayvancılık ve tarım oluşturur. Hayvancılık genelde, iklim özelliklerinden dolayı Karacadağ çevresinde yapılır ve

küçükbaş hayvancılık ön plandadır. Başlıca tarım ürünlerini buğday, arpa ve mercimek oluşturur. Aynı zamanda pamuk, susam, üzüm ve erik de yetiştirilir. Sadece Viranşehir bölgesinde yetişen salatalık türüne ait şelengo bölgenin karakteristik sebzesidir. Viranşehir’de son yıllarda gelişmekte olan bir diğer sektör turizmdir. Bölgede büyük uygarlıkların ve tarih öncesi insanların bıraktığı çok sayıda tarihsel mekân, yapılan çalışmalarla gün yüzüne çıktıkça turizm de buna bağlı olarak gelişen bir sektör konumuna gelmiştir. Çemdin Kalesi (Eski Kale), Akese (Hanefiş) Kilise ve Mağaraları, Yücele (İliye) Mağaraları, Yolbilen (Hüfdemal) Mağaraları tarihi mekânlar arasındadır. Viranşehir’de en önemli geçim kaynağını tarım faaliyetleri oluşturur (URL3, 02.08.2015). Bununla birlikte, sanayi ve sınır ticareti de diğer geçim kaynaklarıdır.

Şehirde kayıtlı 4500 civarı vergi mükellefi mevcuttur. Bu vergi mükelleflerinin 500 civarı şirket, 2000 civarı gerçek usulen deftere kayıtlı iş yerleri geri kalanı ise gayrimenkul ve basit usul kayıtları oluşturmaktadır. Şehirde 100-150 arası fabrika mevcuttur. Ekonomisi çoğunlukla tarıma dayalı olduğu için fabrikalarda tarımla alakalıdır. Çoğunluğu çırçır fabrikası olmak üzere, mısır kurutma, bulgur, pvc plastik, mermer fabrikaları mevcuttur. Şehrin Organize Sanayi Bölgesi bulunmakla birlikte, henüz çok aktif kullanılmamaktadır. Ayrıca şehirde 100 civarı kayıtlı Suriyeli iş yeri mevcuttur. Tamamı basit usule kayıtlı bu iş yerleri diğer basit usul iş yerleri ile aynı vergiye tabidir. Çok sayıda kayıtsız iş yeri olduğu da bilinmektedir (Viranşehir Vergi Dairesi, 20.12.2015).

2011’de yüzde 8,0 olan işsizlik oranı 2013 itibari ile yüzde 16,3’e yükselmiştir. Artan işgücü ve istihdam oranına rağmen işsizlik oranındaki bu artışın bir nedeni de 2011’den beri yaşanan yoğun Suriyeli göçü olabilir.

Şanlıurfa	İşsizlik Oranı	İşgücü	İstihdam
2011	8,0	34,9	32,1
2013	16,3	38,7	32,4

Tablo1: 2011/2013 Tarihlerinde Şanlıurfa İşsizlik, İşgücü ve İstihdam Oranları (TÜİK, 2011-2013: 55).

2.1.3.2. Demografik Yapı

Viranşehir'in 1990 sayımına göre toplam nüfusu 100.361 iken, 2001 yılında yapılan Nüfus sayımına göre 121.000'e yükselmiş ve bu sayı 2011 yılı nüfus sayımında 168.917 kişiye ulaşmıştır (URL2, 01.08.2015). Bu nüfus sayısı Viranşehir'i Şanlıurfa ilinin en kalabalık ilçelerinden biri yapmaktadır.

TÜİK'in, 2013 yılında yaptığı araştırmaya göre ise Viranşehir'in nüfusu 177.084 olarak verilmiş ve 2011 yılından 2013 yılına kadar Viranşehir'in nüfusu 8.167 kişi artmıştır. 2011 adrese dayalı nüfus sayım sonuçlarına göre, Viranşehir merkezde yaşayanların oranı %56 (94.025 kişi) iken köy ve beldelerde yaşayan oran %44'tür (74.892 kişi). Bu sonuçlara göre ilçenin nüfus yoğunluğu km² başına 92 kişidir (TÜİK, 2013: 98). Nüfus tablosu incelendiğinde doğum oranının yüksek olduğu ve buna paralel olarak genç nüfusunda yüksek olduğu çıkarımına gidilmektedir (Bkz: Tablo2).

İLÇE	YAŞ GRUBU	TOPLAM	ERKEK	KADIN
VİRANŞEHİR	0-4	27 773	14 050	13 723
	5-9	25 719	13 174	12 545
	10-14	22 902	11 582	11 320
	15-19	19 363	9 936	9 427
	20-24	16 625	7 832	8 793
	25-29	14 749	7 187	7 562

30-34	12 579	6 211	6 368
35-39	8 952	4 389	4 563
40-44	6 784	3 321	3 463
45-49	5 948	2 926	3 022
50-54	4 811	2 283	2 528
55-59	3 128	1 552	1 576
60-64	2 446	1 113	1 333
65-69	1 886	871	1 015
70-74	1 375	581	794
75-79	885	334	551
80-84	714	227	487
85-89	247	64	183
90+	198	50	148
Toplam	177 084	87 683	89 401

Tablo2: Yaş grubu ve cinsiyete göre nüfus, 2013

2.1.3.3. Eğitim

Şanlıurfa'da öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 29'dur. Bu sıralamayla Türkiye genelinde öğretmen başına en çok öğrencinin düştüğü üçüncü şehirdir (TÜİK, 2011-2013: 130).

Viranşehir’de toplam 258 adet okul bulunmaktadır. Bunlardan 161 ilkokul, 67 ortaokul, 16 lise, 6 eğitim ve araştırma merkezi ve 1 adet sanat okulu ile 7 adet anaokulu mevcuttur (URL3, 02.08.2015).

Okuma yazma oranı arasında kadın erkek açısından eşitsizlik göze çarpmaktadır. Erkeklerin okuma oranı kadınlardan fazladır. Okuma yazma bilmeyen 16.710 kişi içerisinde 3.051 kişisi erkek iken geri kalanı kadındır. Yine aynı şekilde yüksekokul mezunlarında da erkeklerin oranı kadınların oranından daha yüksektir (bkz. Tablo2).

İLÇE	OKUMA YAZMA DURUMU	TOPLAM	ERKEK	KADIN
VİRANŞEHİR	OKUMA YAZMA BİLMEYEN	16 739	3 067	13 672
	OKUMA YAZMA BİLEN	121 113	65 650	55 463
	BİLİNMEYEN	5 236	1 738	3 498
	TOPLAM	143 088	70 455	72 633
İLÇE	BİTİRİLEN EĞİTİM DÜZEYİ	TOPLAM	ERKEK	KADIN
VİRANŞEHİR	Okuma yazma bilmeyen	16 710	3 051	13 659
	Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	25 547	9 668	15 879
	İlkokul mezunu	15 079	8 980	6 099
	İlköğretim mezunu	23 060	15 328	7 732
	Ortaokul veya dengi okul mezunu	1 545	1 075	470
	Lise veya dengi okul mezunu	8 686	5 993	2 693
	Yüksekokul veya fakülte mezunu	3 892	2 503	1 389
	Yüksek lisans mezunu	155	100	55
	Doktora mezunu	36	19	17
	Bilinmeyen	5 176	1 714	3 462
	Toplam	99 886	48 431	51 455

Tablo3: Bitirilen eğitim düzeyi ve cinsiyete göre nüfus (15+ yaş), 2013 (TÜİK, 2013: 103).

2.1.3.4. Din, Dil ve Etnisite

Şehirde dini açıdan belirgin bir çeşitlilikten söz edilemez. Şehrin büyük bölümü Müslümandır. Ayrıca nüfusu yüzlerle ifade edilebilecek kadar küçük bir oranı oluşturan Yezidi (Günümüzde nüfusları neredeyse yok olmak üzere olan, dini

bir grup, (Taşgın, 2014: 16)) nüfusu vardır. Şanlıurfa ilçeleri içerisinde Yezidi nüfusa sahip tek ilçe Viranşehir'dir (Adsay, 2011: 69).

Viranşehir, bir geçiş noktası olması ve birçok kültüre ev sahipliği yapmasından dolayı, farklı etnik gruplara şehirde rastlanmaktadır. Etnik açıdan heterojen bir yapıya sahiptir; Araplar, Kürtler ve Türkler bir arada yaşamaktadır. Şehirde ki hâkim etnik kimlik Araplar ve Kürtler olup, bu nüfus şehir merkezinin yanı sıra köy ve beldelerde yaşamakta, Türk nüfusunun ise tamamına yakın kısmı şehir merkezinde ikamet etmektedir.

Viranşehir'de günlük yaşamda konuşulan diller arasında Türkçe, Kürtçe ve Arapça bulunmaktadır. Esas olarak Kürtçenin "Kurmanci" lehçesi kullanılmaktadır. Diyarbakır'ın Çermik ilçesinden ve Şanlıurfa'nın Siverek ilçesinden gelip Viranşehir'e yerleşen bazı ailelere mensup kişilerin azda olsa kendi aralarında Kürtçenin "Zazaca" (Dimli) lehçesini konuştukları görülmektedir. Arapça ise, asıl olarak Viranşehir'in bazı köylerinde, yerleşik olan kişilerce konuşulmakta olup, Mardin ili ve ilçelerinden Viranşehir'e göç ile gelip bu şehre yerleşmiş (özellikle Kale, Tekke ve Kışla Mahallelerinde) olan ailelere mensup kişilerce de konuşulmaktadır (Karahana, 1996: 67-68)

2.1.3.5. Viranşehir'de Sosyo-Politik Örgütlenme: Aşiretçilik

Mütekâmil cemiyetlerin hafızası tarihlerdir. Aşiretlerin tarihleri ise ananelerden ibarettir

Ziya Gökalp

Aşiret, gerçek veya gerçek olduğu varsayılan ortak bir ataya dayanan dil ve kültür yönünden büyük bir türdeşlik gösteren, akrabalık temelinde örgütlenmiş birçok sülaleden oluşan, yapısındaki aileler arasında köken, ekonomi, din, çeşitli çıkar ilişkileri, kan veya evlilik bağları bulunan göçebe veya yerleşik nitelikteki sosyo-politik bir birimdir (Bruinessen, 2013: 82). Bruinessen, aşiretlerin, kendi içine yönelik küçük bir dünya; bir savunma organizması; geleneksel

ve tutucu bir kuram; kendisi ile aynı özellikte olmayan gruplara karşı üstünlük duygusu olan bir topluluk olduğuna değinerek, aşiretlerin aslında kapalı gruplar olduklarının altını çizmektedir (Bruinessen, 2013: 106).

Aşiretler arasında ve toplumun belirli katmanlarında vuku bulan çatışmalar, grubu, aileyi, aşireti bağlayıcı ve koruyucu bir özellik taşımaktadır. Aşiretler de bu çatışmalardan ve ötekinin varlığından faydalanır ve kendi içerisinde homejen bir yapı kurar. Coser'e göre (akt. Poloma, 1993: 99) bazı durumlarda çatışma negatif olduğu kadar pozitif bir anlam da taşır. Farklı aşiretler, ya da kendi aşiretinden olmayanlarla girilen çatışmalarda, aşiret bireyleri biz kavramını öğrenir ve bunu kabullenir. Aşiretler kendilerini öteki üzerinden inşa ederler ve aşiretleri dışındaki kişileri öteki ve yabancı olarak nitelerler. "Öteki" bir korku unsuru olarak var olduğu sürece, grup içinde kenetlenme ve uyum artar. Aynı zamanda grup içerisindeki otorite ve hiyerarşik oluşumda güçlenir. Viranşehir'deki aşiretlerin en büyük özelliklerinden biri de budur, yani ötekine karşı kenetlenme ve kendini savunma.

Aynı şekilde aşiretlerin hiyerarşik yapılanmasında güç kullanımı ve zor, göze çarpsa da asıl önemli unsur rıza üretimidir. Aşiret sisteminin devam ettirilebilmesi için öncelikle üyelerinin bunun gerekliliğine inandırılması gerekmektedir. Lenski (akt. Poloma, 1993: 134), her ne kadar zor ve baskı kullanımı toplumda güç sahibi olmanın en etkin aracı ve herhangi bir eşitsizlik sisteminin temelini oluşturuyor olsa da, gücü elde tutma ve devam ettirme yönteminin zor kullanmadan geçmediğini belirtmektedir. Bu hiyerarşik yapıyı devam ettirebilmek için, aşiretin bir yapısal boyutunun olması gerekmektedir. Belirli bir iş şemasının ve işleyiş tarzının belirlendiği aşiret sisteminde, rıza bu kanallarla üretilir. Aşiret üyelerinin, aşiretin hiyerarşik yapısını olağan olarak kabul etmeleriyle birlikte, aşiret içerisindeki dengesizlikler ve haksızlıklar örtbas edilir ve olağan olarak karşılanır.

Urfa denilince ilk akla gelen aşiretler olur. Aşiretler sadece Urfa'da değil Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde mevcuttur. Urfa'da ise özellikle Siverek ve Viranşehir'de yoğunluktadır. Viranşehir'in toplumsal yapısında aşiret organizasyonu ön plana çıkmaktadır. Şehrin yarısından fazlası aşiret mensubu iken geri kalan kısmı her hangi bir aşirete mensup olmayan, aşirler (aşiret mensubu kişilere denmektedir)

tarafından “sahipsiz” olarak adlandırılan kesimdir. GAP projesinden sonra aşiretçiliğe bağlı ağalık sisteminin özellikle Urfa’da ve ilçelerinde eski önemini kaybettiği gözlemlenmiştir. Bu proje ile birlikte kullanılmaz durumda olan birçok tarladan verim alınmaya başlanmış, aşiret ağası/reisi dışındakilerin ekonomisinin artması ile birlikte ağaya bağlılık azalmaya başlamıştır. GAP projesi Şanlıurfa’ya katkı sağlamıştır fakat GAP’ın suyu henüz Viranşehir’e ulaşmamıştır. Bu yüzden GAP’ın şehre direkt etkisi olmamakla birlikte endirekt etkilerinden söz edilebilmektedir. Suyun tarımdaki önemi tarımla uğraşan halk tarafından gözlemlenmiş ve hemen hemen bütün köylüler sulamalı tarıma geçmiştir. Parası olmayanlar bile krediyle yahut tefeci aracılığı ile borç edinin sondaj kuyuları açmışlardır. Devletin verdiği desteklemelerle de zenginleşen köylü Viranşehir’de toprağın yanı sıra şehirde efendisi olmaya başlamış, aynı zamanda ağalık sistemindeki zayıflamalar Viranşehir’de de hissedilmiştir. Aşiret mensupları ile yapılan görüşmelerde tek bir aşirette ağa olarak kabul edilen, bir kişinin kaldığı söylenmiştir. Onun da ölmesi ile birlikte “ağa” diye bir kavramın aşiretlerde olmayacağı fikri öne sürülmüştür. Gerçekten de aşiretlerin hiçbirinde bir aşiret ağası ismi verilmemiştir. *“Günümüzde bu monist aristokratik kurumun yerini, çoğulcu, aşiretin “ileri gelenleri” ya da “aşiret büyükleri” tabakasının almaya başladığı söylenebilir”* (Tekin, 2014: 97). Tarımda sulamanın artması ile birlikte zenginleşen kesimde ağaya bağlılık azalmaya başlamış, ekonomik güç tek başına ağada iken bu durumun değişmesi ile birlikte bir aşirette aşiretin önde gelenleri diye birçok önder çıkmaya başlamıştır (Sencer, 1993: 11). Ekonomik alt yapının dönüşmesi doğal olarak sosyo-kültürel üst yapının da değişmesine neden olmuştur.

Törelere ve geleneklere yöre halkının yaşam pratiklerini şekillendiren en önemli etkenler arasında yer almaktadır (Kardam, 1999: 24). Viranşehir’de varlığını yoğun bir şekilde hissettiren aşiretler, çoğu zaman kadın-erkek ilişkilerinin düzenlenmesinde, aile kurumunda yaşanan problemlerde, insan ilişkilerinde, siyasette, sosyal yaşamın şekillenmesinde bir ara bulucu, karar mercii, şiddetin meşrulaştırıldığı bir kurum olmuştur. Toplumda sosyal kaynaştırma görevi üstlenen aşiretlerin toplumdaki çarpıklıkların önünde durma, gelenek-görenekleri devam ettirme, bu toprakların zengin kültürünü yaşatma gibi görevlerinin yanında bunları

uygulamak için zor kullanma -ki bunun en belirginini kan davaları olmuştur- rolü de vardır. Bu topraklarda aşiretli olmak “soylu” olmak şeklinde algılanmaktadır. Kişiyi tanışma esnasında önce aşireti sorulmaktadır. Şuan Viranşehir’de birçok aşiret bulunmaktadır. Başlıcaları; Kûra, Çemkâ, Hıdrakâ, Seyidâ, Berguhanâ, Çuvâ, Kümnaşâ, Pora, Metina, Türkâ, Karakeçili, Şeyhğa, Dodkan, Menda, Nasıra, Sorikâ... Viranşehir’de en kalabalık Aşiret Kûranlardır.

Viranşehir’de geçmişteki aşiret uygulamaları ile günümüzdeki arasında belirgin farklar bulunmaktadır. Geçmişte her aşiretin belli bir aşiret reisi olur ve aşiret reisi, bütün aşiretin sorunlarıyla ilgilenmek, mensupları arasındaki ilişkinin düzgün yürütülmesini sağlamak ve diğer aşiretlere de üstünlük sağlamakla sorumlu olurdu. Aşiret mensupları da aşiret reisinin sözüne, kararlarına uymak zorundaydılar. Örneğin seçim döneminde hangi partiye oy verileceğini aşiret reisi duyurur ve herkes o partiye oy vermekle yükümlü olurdu. Bu yüzden de siyasi partilerle aşiret reisleri arasında çıkara dayalı anlaşmalar yapıldığı az çok bilinmektedir. Günümüzde ise bu belirgin kurallar esnekleşmiştir. Aşiret içerisinde ortak karar almanın yanı sıra bireyselleşme de göze çarpmaktadır. Yapılan görüşmelerde, eksiden seçimlerde aşiret reisinin verdiği isim dışında bir partiye oy çıkamazdı çünkü çıksa bunun muhakkak bilineceği ve yaptırımının olduğu bilinirdi şeklinde söylemler olmuştur. Fakat şimdi öyle değil, bir aşiretin farklı berleri (kolları) farklı partilere oy vermekte hatta bir ber içinde tamamen bağımsız oy veren bireyler bile bulunmaktadır.

Tekin, Hakkâri ile ilgili yaptığı araştırmasında aşiret mensubu olabilmenin şartının kan ve akrabalık bağı olduğuna değinmiştir (Tekin, 2014: 208). Bu yapılanma Viranşehir’deki aşiretler için de geçerlidir. Kan veya akrabalık bağı olmayan hiç kimse aşiret mensubu sayılmaz. Viranşehir’in en büyük aşiretlerinden biri olan Kuran Aşireti mensubu H. (Erkek,38, Bekâr), “*akrabalık bağı olmayıp yıllarca aşiret mensubu gibi yaşamış, aynı sofrayı paylaşmış, ortaklıklar kurmuş insanlar var fakat bunlar aşiret mensubu kabul edilmezler bir kavga da aşiret sırt çıkmaz bu insanlara*” şeklinde konuşmuştur.

Aşiretlerde insan sayısı, çokluğu, gücü simgelediği için doğurganlık fazladır. Çok çocuk doğuran bir kadına verilen değer de doğal olarak fazladır. Aşiretlerde

“biz” duygusu hâkimdir. Bu “biz” duygusu da kan davalarının kaynağını oluşturmuştur. Kan davaları, geçmişte kana kan şeklinde katı kurallara sahipti. Bazen öldürülen bir kişiye karşı öldüren taraftan dört beş kişinin öldürüldüğü görülmüştür. Bu biz duygusunun gelişmişliğinden dolayı bir kan davası durumunda öldüren kişiyi öldürmek gayesi güdülmemekte aşiretten her hangi bir kişi veya kişiler öldürülmektedir. Günümüzde kan davalarının kuralları değişmiş insan canının yerini para almıştır. Aşiretler arasındaki problemler kendiliğinden barışçıl bir yolla son bulmaz. Barışçıl çözüm etkin bir kişinin arabuluculuğuyla sağlanır. Tehdit altında olan topluluk, öz alması beklenen tarafın saygı duyduğu ve otoritesini kabul ettiği bir kişiyle ilişkiye geçer (Bruinessen, 2013: 112). Namus, para, güç vb. birçok neden, aşiretler arasında probleme neden olabildiği için her birinin çözümü ve zorluk derecesi birbirinden farklı olmaktadır. Viranşehir’de cemaat olarak adlandırılan şehrin ileri gelen adamlarının (ki bunlar genelde kalabalık ve güçlü aşiretlerin büyükleri olmaktadır) bir araya gelerek çözmeye çalıştıkları olaylar genelde güçlü olan tarafın lehine çözülmektedir. İki aşiret arasındaki yahut bir aşiret mensubu ile bir aşiretsiz kişi veya kişiler arasındaki problemler çok büyümediği sürece genelde yargıya gitmeden bu cemaatler aracılığı ile çözülmektedir. Aşiret mensubu bireyler ile aşiretsiz bireyler arasında yaşanan bir olayda toplanan cemaat, genelde olaya karışan aşiret mensubu kişileri uyarma anlamında “*onlar sahihsiz, ne istiyorsunuz*” şeklinde konuşmalar yapmaktadır. Genelde bireyler arasındaki problemde, tek taraf aşirse aşiretten adamlar toplayarak orantısız güç kullanmakta, iki tarafta aşirse iki tarafta toplanmakta ve eğer barış sağlanamazsa ufacık bir olay bile aşiretler arası güç gösterilerine dönüşebilmektedir.

Aşiretlerin “biz” şeklindeki söylemleri aşiret mensubu olmayanları rahatsız etmektedir. Özellikle batıdan gelip iş dolayısıyla Viranşehir’de yaşayan bireylerin şehirde en dikkatlerini çeken konulardan biri de bu olmuştur. “*Biriyle tartıştığımızda “biz seni döveceğiz demeleri çok garip*” şeklinde konuşan bireyler aşiret ile söylemle de olsa tanışmış olmaktadırlar. Zaman zaman küçük yaştaki çocuklar aşiretlerine güvenerek asla bulunmamaları gereken kavgalarda, olaylarda bulunabilmektedir. Çünkü aşirette doğan çocuk çocukluk dönemi boyunca “aşiret ideolojisi” ile büyümektedir. Çocuklara sosyalleşme süreci boyunca aşiret bilinci aşılanmaktadır

(Tekin, 2014: 209). Bu bilinç çocuğun akrabalarını tanıması ile güçlendirilir. Yalçın (2004: 133-287), aşiret kategorilerinin akrabalık bağlarını öne çıkardığına ve özellikle baba soyluluğa dikkat çektiğine değinmektedir. *“Aşiret mensubu herhangi bir kadın ya da erkek, toplumsallaşma süreci boyunca, akrabaları ve hısımlarını öğrenirken, sülalesinde kimlerin baba tarafından akrabası olduğunu öğrenir.”* Akrabalık bağı aşiretler arasında çok güçlüdür şeklinde bir genellemeye gitmek yanlış olacaktır. Lakin akrabalık bağının zayıf olduğu aşiretlerde bile bir baskı söz konusu olduğunda akrabalar birbirlerine sırt çıkmaktadır. Yalçın (2004: 158), Hakkâri’deki aşiretler üzerine yaptığı araştırmada bu sonuca gitmiş ve gerektiği zaman akrabaların hakiki olmasa bile işlevsele dönüştüğüne değinmiştir.

Aşiretten her hangi bir birey veya ailenin aşiret mensubu olmayan bireylerle yaşadığı bir olaydaki zayıflığı, aşiretinde zayıflığı olarak görülmektedir. Bu yüzden gücünü korumak isteyen aşiretler her zaman aşiret dışındakilere karşı birleşmişlerdir. Yalnız şu noktanın altını çizmek gerekmektedir. İki tarafın aşiretli olduğu bir olayda eğer bir taraf bariz bir şekilde üstünse o zaman karşı taraf birleşmek yerine *“o bizim berden (kol) değil, bizi ilgilendirmiyor”* şeklinde konuşup birleşmeye karşı çıkmaktadır. Bundan iki yıl önce evli bir adamın bir kız kaçırmaması sonucu, adamın aşireti günlerce sokağa çıkamamıştır. Korkunun yanı sıra karşıdakini saymak amacı ile de böyle bir davranış yapılmaktadır. Olay bir türlü çözülemeyince işyerlerini açamayan insanlar mağdur olmaya başlamış ve adamın çekirdek ailesi dışındaki diğer akrabaları belediyeden anons vermiştir, kızı kaçıran tarafla bir bağları olmadığı ve onu reddettikleri şeklinde. Bu anonstan sonra kızı kaçırılan aşirete haber yollanmıştır işyerlerimizi açabilir miyiz diye. Onların tamam demesi ile birlikte küslük devam etse de bu küslüğün etki alanı daha az kişi ile sınırlanmıştır.

Aşiretlerin maddi açıdan yardımlaştıkları da sıklıkla göze çarpmaktadır. Bir ay kadar önce yaşanan bir kız kaçırma olayında kızın ailesi iki yüz bin bedel koymuştur ve bu bedeli ödemek için Hıdrekanlı aşireti mensuplarından durumu iyi olanlardan yüz, kötü olanlardan elli lira alınmış, iki yüz bin lira kısa sürede temin edilip barış sağlanmıştır (Kadın, 47, Evli). Kızın kaçması veya kaçırılması olayında genellikle kızın aile tarafı bir müddet kızına ve kızını kaçıran aileye küs kalır. Yine aynı şekilde

kızı kaçıran taraf birkaç gün evinden çıkmaz. Bu olayda kızın ailesinin statüsü önemlidir ve bu statü yaşanan olaydaki rolleri de belirler. Kimi zaman kız kaçıran ailenin şehri terk etmesi şartı konulur ve ancak bu şart uygulanırsa kan dökülmeyecektir. Kimi zaman bir para konulur yukarıda anlatıldığı gibi, bazen bu şartlarla barış sağlansa da bazen ölene kadar küs kalınır. Böyle bir durumda kan dökme ise günümüzde yok denecek kadar azalmıştır

Viranşehir’de aşiretçiliğin beslediği tefecilikte yoğun bir şekilde yaşanmaktadır. Aşiretçiliğin beslediği denmesinin nedeni tefeciliği ancak aşiretine güvenenlerin yapmasından kaynaklıdır. Arkasına aşiretin gücünü alıp tefecilik yapan, tefecilik sayesinde zenginleşen aşiret bireyleri aşiretçiliğin en koyu savunucuları olmuşlardır. Özellikle son yıllarda tefeciler yüzünden birçok aile şehri terk etmek zorunda kalmış/bırakılmıştır. Bazen de sadece erkek başka bir şehre kaçmış ve aileler dağılmıştır. Viranşehir’de son zamanlarda ticaret büyük oranda ölmüştür. Hele ki Suriye’deki savaş ile birlikte yoğun göç alan şehir esnafları zar zor ayakta tutunmaya çalışmakta ya banka kredileri ya da tefecilerden faiz para almaktadırlar. Şuan günümüzde tefecilik sırtını dayadığı aşirete güvenerek tefecilik yapmaktadır.

Aşiretin sosyal ve ekonomik getirilerine güvenen bireyler, bu doğrultuda davranışlarda bulunmaktadır. Herhangi bir para ilişkisinde aşiret kimi zaman güvence kaynağı olarak gösterilmekte kimi zamanda tehdit olarak sunulmaktadır. Finansal açıdan zorluk çeken kişiler, belirli aşiretlerce desteklenen tefecilerden para almak zorunda kalmaktadır. Bunun geri ödemesi hususunda parayı veren tefeci aşiretine güvenmekte ve kimi zaman para tahsilâtında bu kozu kullanmaktadır.

Ayrıca Viranşehir’de girişimcilik kültürü gelişmemiştir ve kişiler ellerindeki ihtiyaç fazlası parayı nasıl kullanacaklarını bilememektedir. Bu noktada en kolay iş parayı parayla satmak şeklinde yani faizle borç para vermek şeklinde paralarını değerlendirmektedirler. Aşiretin önde gelenleri ya da üyeleri özellikle tarımdan elde ettikleri ihtiyaç fazlası parayı, faize vererek kullanmaktadır. Ayrıca aşirette, üye bireylerde bu işi yapan aşiret üyesine, paralarını faize vermek için aktarmaktadır ve elde edilen faiz gelirinden belirli bir kısmı almaktadır. Paradan para kazanma

yöntemi en kolay ve en az riskli yöntemdir, hele ki bu parayı tahsil etmek için arkalarında bir aşiret varken.

Aşiret sistemi devlet ve yönetim tarafından da desteklenmektedir, çünkü yönetimler homojen ve bir merkezden yönetilebilen toplulukları severler ve bu toplulukları daha rahat kontrol ederler. Devlet toprak üzerinden aşiretçilik sistemini koruyup, kollarken bu yolla birçok kişiyle muhatap olmaksızın sadece aşiretin önde gelenleri ile muhatap olmaktadır. Ayrıca aşiretçiliğin yoğun olduğu topluluklarda, devlet, yerel yönetim ve aşiret arasında hiyerarşik bir yapı vardır, birey bu yapının en alt basamağındadır. Yine aynı şekilde aşiretlerin yoğun olduğu yerlerde meritokrasiden bahsetmekte neredeyse imkânsız hale gelmektedir. Akrabalık bağına dayanan, “biz” şeklinde hareket eden, aynı zamanda devletin desteğini de alan bu topluluklar için kendi aşiretinden, kanından olan bireylerin kayırılması gayet normal, aynı şartlara sahip aşiretli biri dururken aşiretsiz birinin bir mevkie getirilmesi ise anormal karşılanmaktadır. Aşiret mensubu bir kişi, yükselmek ve devlet kaynaklarından daha fazla faydalanmak istiyorsa adam kayırma, patronaj, artığa el koyma gibi bazı aşiret politikaları etkileşir (Bruniessen, 2015: 142).

2.1.3.6. Aile Yapısı

Aile, içinde insan türünün belli bir biçimde üretildiği, topluma hazırlanma sürecinin belli bir ölçüde ilk etkili biçimde cereyan ettiği, cinsel ilişkilerin belli bir biçimde düzenlendiği, eşler ve ana-babalarla çocuklar arasında belli bir ölçüde içten, sıcak, güven verici ilişkilerin kurulduğu, yine içinde bulunulan toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin az ya da çok bir ölçüde yer aldığı bir toplumsal kurumdur (Ozankaya, 1999: 357). Aile, toplumun mikro düzeydeki halidir çünkü içinde bulunduğu toplumun renk ve desenini taşır. Bir döngüsel ilişki içerisinde olan toplum ve aile birbirlerini etkileyerek geliştirmektedir ve değişmektedir. Aile toplumun yeniden üretilmesinde en önemli kurumlardan birisidir (Birekul, 2013: 274).

Viranşehir'in aile yapısı, örf ve gelenekleri içinde muhafaza edebilen, geleneksel yapısını modernite ile süsleyebilen, ne tamamıyla modern olabilen ne de tamamen gelenekçi duran bir aile yapısına sahiptir. Kimi çevrelere göre geçmişinin

bir tık ilerisinde, çağın gerisinde bir duruş sergileyen Viranşehir aile yapısı, kendine özgü bir hal almayı başarmıştır. Viranşehir aile yapısı ataerkildir. Tek eşlilik çoğunluk olmakla birlikte iki eşlilikte mevcuttur. İkinci evlilikler genellikle köylü kesimde, şehirde ise eğitimsiz kişilerde ve maddi durumu iyi olan erkeklerde görülmektedir. Viranşehir'deki aile yapısında en büyük etken şüphesiz aşiretler olmuştur. Aşiretlerin komünal bir şekilde yerleşik düzende varlığını hissettirmesi ailelerin aşirete yakışır davranma zorunluluğunu getirmiştir. Kadın-erkeğin dışarıda el ele, kol kola yürüyememesi, babanın çocuğuyla özellikle başkalarının gözü önünde pek ilgilenememesi, kadının sözüne bakmaması gerektiği, bu toplumda erkeklere dayatılmıştır, bunun dışına çıkanlar ise ayıplanarak cezalandırılmıştır. Kadınlar ise ataerkil sistemin içerisinde hemen her alanda ikinci planda yerlerini almışlardır. Dayatılan kuralların dışında hareket edenler dışlanmış, kötülenmiştir.

Geleneklerin aile yapısına etkileri çok yoğun hissedilmektedir. Sokakta çocuğun erkek tarafından taşınması veya bebek arabasını erkeğin sürmesi ile erkeğin "light" diye damgalanması; kimi erkeklerin karı sözüne baktığı gerekçesiyle erkekler arasında söz hakkına sahip olmaması gibi durumlar yaşanmaktadır. Aile içerisinde kadını, yapmak istemediği bir şeyi yapmaya zorlayan erkeğin başarısız olması sonucu "bu nasıl erkek, kariya gücü yetmiyor" şeklindeki söylemler sonucu ailede problemler yaşanmaktadır. Erkek, üzerine yüklenen bu baskılar sonucu eşine baskı yapmakta bu da mutsuz evliliklere yol açmaktadır. Ayrıca Viranşehir'in kapalı ve ataerkil bir toplumsal yapıya sahip olması, Viranşehirli kadınlar üzerinde baskı ve mutsuzluğa yol açmaktadır. Bunun sonucunda kendini mutsuz hisseden kadın, erkeğine ilgi göstermemekte, onu da mutsuz etmektedir.

Köyden şehre göçmüş olan beş çocuk annesi Z. (55) kadınlar üzerindeki baskıyı şu cümlelerle anlatmıştır, "Viranşehir'de karı koca ilişkileri 15-20 yıl öncesinde daha kötüydü. Kadınlar üzerindeki baskı çok fazlaydı. Bizler aklıktan ölse gidip fırından ekmek alamazdık, balkona, pencereye çıkamazdık. Mesela kocam her yere kaynanamla giderdi, biz sadece evde iş yapar, hizmet ederdik. Eşimizi yemekte kalabalıkta görürdük, bir yatmadan yatmaya baş başa kalırdık. Şimdi biraz

daha iyi karı koca ilişkileri. Artık eşler kadınla gitmeleri gereken yere eşlerini götürüyorlar, kadınlar çarşıda, pazarda, parkta olabiliyorlar.”

Aslında toplumda kadında ikiye ayrılmıştır karı (eş) ve anne olarak. Kadın gelirken söz hakkı yok denecek kadar azken, erkek çocuk annesi olduktan sonra değerinde bir artış olmaktadır. Erkek çocuk, büyüyüp, evlenip kadın kaynana olduktan sonra ise kadının rolü baya bir değişime uğramaktadır. Artık eşinin, oğlunun yanında gezen, söz hakkı olan, gelinine hükmeden, güçlü, otoriter bir kadına dönüşmektedir.

H. (Kadın, 50, Evli), Viranşehir’de kadın olmanın yanı sıra birde üstüne aşirette gelin olmanın zorluğunu şu şekilde aktarmaktadır,

“Viranşehir erkekleri çok bencil, ev içine gelin geldim (erkeğin bekârken ailesi ile kaldığı ev kastedilmektedir), 25 yıldır evliyim hala kahır çekiyorum. Karının söz hakkı yoktur, karının arkasından gidilmez (burada kadın değil karıdan bahsediliyor, mesela kaynanasının söz hakkı vardır). Sabah eşim kalkar gider ne yapar ne eder bilmem, bir hafta evde yemek yemediğini bilirim, aradığımda neredesin diye, bir yerdeyim der geçiştirir. Aşiret işleriyle çok uğraşır. Aşiret işlerinden bana ve çocuklarına sıra gelmez. Burada kadın olmak zor ama aşirette kadın olmak, gelin olmak daha da zor.”

Aşiretin hem kadına hem erkeğe verdiği görevler evliliklere genelde olumsuz şekilde yansımaktadır. Büyük aşiretlerde uzun süren taziyeler, düğünler, tebrikler, hasta ziyaretleri kadının ailesine, eşine, çocuklarına ayracağı zamanın büyük bölümünü almaktadır. Bu durumda her şeye yetişmeye çalışan, ailenin adına yakışır şekilde davranmaya uğraşan kadının mutsuzluğuna, yıpranmasına sebebiyet vermektedir. Bir başka aşiret gelini P. ye (Kadın, 26, Evli) göre *“aşiretin güzel yönleri de vardır ama bu güzel yönler genelde erkekler içindir. Kadına daha çok ceza kısmı düşmektedir. Bir gülü düşünün dikenleri tutmak sadece kadının görevidir”*. Aşirette kadın olmanın gündelik zorluğundan bahsetmektedir aşiret kadınları, aksi takdirde aşiret mensubu olmanın erkek bireylere de artıları kadar eksileri de vardır.

Bir kan davasında tek hedef erkeklerdir. Aşiretin toplumdaki problemleriyle ilgilenen yine erkeklerdir.

Özellikle aile bağlarının yoğun olduğu ve hiyerarşik yapıların gözlemlendiği ailelerde kadının rolü oldukça zorlaşmaktadır. Kadının görevi sadece yemek yapmak, ev işlerini görmek ve çocuk doğurup büyütmektir. Kadına toplum içinde pasif bir görev verilmiştir ve bu görevi layıkıyla yerine getirmesi beklenmektedir. Ev işleri evde bulunan tüm kadınlar arasında bölüşülür (Bruniessen, 2013: 85). Aşiretlerdeki büyük merasimlerde yıpranan özellikle genç kadınlar olmaktadır. Kadın ancak anne olduktan ve belirli bir yaşa geldikten sonra söz sahibi olmaktadır, bu söz sahipliği de kendi çocukları üzerinde olabilmektedir.

Yeni evlenen gelin, yaş-cinsiyet hiyerarşisinde en alttadır. Gelinin konumu, erkek çocuk doğurabilmesi ve yaşını ilerlemesiyle yükselir (Yılmaz, 2005: 59). Evliliklerde kadın, erkeğine bağlıdır, söz hakkı azdır, görevlerini eksiksiz yerine getirdiği sürece kuma tehdidiyle karşılaşmamaktadır. Kadının evlendiği anda ailesi ile olan diyalogu minimum düzeye çekilmekte ve kocanın annesi, babası, kardeşleri kadının birinci düzey yakınları haline gelmektedir. Evlilik olduğu andan itibaren kadının, eşinin ailesi ile olan bağı “onlara tamamen uymak” şeklinde gelişmektedir. Buna uymayan kadınlar aile tarafından ayıplanmakta, dışlanmakta ve bazen istenmemektedir. Evlendiği andan itibaren kadın eşine ve ailesine her yönden uymak zorundadır. Evlilikle birlikte kadının siyasi görüşü de eşi, hatta ve hatta ailenin ileri gelen büyüğü tarafından belirlenmekte, kadın da bu karara uymaya zorlanmaktadır. Siyasi seçimlerde ailenin en büyüğünün verdiği karara, ailenin diğer bireyleri ile birlikte yeni katılan bir gelinin de uyması beklenmektedir. Kadının eşinin verdiği partiye oy vermemesi kabul edilmez, ayıplanır. Herzfeld bu konuda, yerel seçimlerdeki erkek taraflılığına bağlılıktan kaynaklanan utanca karşı tedbirlerin göze çarptığı hususunda değinmektedir (Herzfeld, 2012: 149). Bu da kadının evlilikle birlikte siyasi görüşünün de eşi ve eşinin ailesi ile aynı olmasının beklendiğini göstermektedir.

Viranşehir’de akraba evliliği yaygındır. Bir aşirete mensup bireylerin evlenmesi sıcak karşılanırken aynı zamanda farklı aşiretlerinde birbirlerinden kız alıp

vererek güçlerini arttırma düşüncesi de evliliklerde rol oynamaktadır. “*Yabancıya kız verilmez*” tabiri kimi büyük ailelerde sıklıkla kullanılmaktadır. Buradaki yabancından kasıt akrabalık bağı bulunmayan bireydir. İki gencin birbirini severek aile kurduğu evlilikler de vardır. 2013 yılında Viranşehir belediyesinin 800 kadınla yapmış olduğu saha araştırmasına göre, kadınların %63,6’sının evliliğine ailesi karar verirken %36,0’ı ben karar verdim demiştir (Berjin Amara Kadın Merkezi, 2013). Akriba evliliği yaygın olduğu için bazen daha çocukken, bireyler ailelerin gözünde çift olarak görülmüş, hatta söylemlerle çocuklar bu duruma alışmış ve günü geldiğinde fikirleri sorulmadan evlendirilmiştir. Özellikle medyada doğu, güneydoğu bölgelerinde kızların fikri alınmadan bazen de zorla evlendirildikleri gündeme gelirken, erkekler için de aynı durumun söz konusu olduğunu belirtmek gerekmektedir. Genelde akraba olan (amca/teyze/hala vb.) ailelerin kızları ile aileye uyum sağlar anneye yardımcı olur düşüncesiyle, erkeğe sorulmadan bazen de zorla evlilikler yapılmaktadır. Bu evliliklerde eğer uygun bir amcakızı varsa ilk aday o’dur. Hatta önünde amcaoğlu olan bir kızı kimse isteyemez, buna cesaret edemez aksi durumda hemen amcaoğlu devreye girer ve bu evliliğin yapılması olanaksız hale gelir. Amcaoğlu tarafından böyle bir talep olmamışsa da kızı istenen kişi önce kardeşine sorar “*oğluna kızımı alacak mısın*” diye. Cevap hayır olursa ancak baba kızına gelecek talipleri değerlendirmeye başlar. Belediyenin yaptığı araştırmada 800 kadının %57’si eşiyile akraba olduğunu %43’ü ise akrabalık olmadığını belirtmiştir. (Berjin Amara Kadın Merkezi, 2013).

Bu veriler akraba evliliğinin şehir insanı için önemli olduğunun kanıtı olmuştur. Özellikle babasoylu bireylerle yapılan evliliklerin değeri başkadır. Kan bağıının babadan geçtiğine ve anneyle kanın, soyun geçmediğine inanılmaktadır. Bu yüzden bireyin kendi soyundan (baba tarafından kan bağı olan) biri ile evlenmesi “*bizdendir, halimizi anlar, bize yanar, dışarıda aile ile ilgili kötü konuşmaz, ailede yaşananlar aile içinde kalır*” gerekçeleri ile tercih edilmektedir. Yıldız, Şanlıurfa genelinde yaptığı araştırma sonucu baba yanlı kuzen evliliğinin bir işbirliği olarak görüldüğü ç karı mı na gitmiştir. Sözü edilen ortaklıkta özellikle malın bölünmemesi yani mirasın dışarı çıkmaması etkili olmaktadır (Yıldız, 2009: 179). Bu yolla toprakta, kanda, namusta yabancıdan korunmaktadır. Bu

korunmanın ana unsuru kadındır, kadın üzerinden aşiret, klan, grup, aile kendini korumaya çalışır. Ayrıca bu davranış dışı kapalı toplumların karakteristik özelliğinin bir yansımasıdır.

Evlilik kararında ki, %63,6'nın evliliğine ailenin karar verdiği yönündeki beyanları çok ilginçtir. Henüz kendi kararını veren ve kendi ayakları üzerinde durabilen bireyler konumuna gelmeyen kişilerin eş seçimine de aileler karar vermektedir. Bu da Viranşehir'de kolektif bir zihniyetin hüküm sürdüğünü göstermektedir. Evlilik ve boşanma genelde aile kararıyla gerçekleştirilir ve kişinin düşünceleri çok fazla kaide alınmaz.

Ortadoğu'da akraba evlilikleri oldukça yaygındır, özellikle amcakızı ile evlenme sık görülür. Yakın akrabalarla evlenmek, ailenin bölünmesini engeller. Ayrıca akraba ile evlenmenin ekonomik ve siyasal bir işlevi söz konusudur. Ailenin mevcut ekonomik ve siyasal ilişkileri düğünden önce nasıldıysa, düğünden sonra da aynı biçimde devam eder. Yapılan akraba evliliklerinde mirası bölmeme amacı, yerli ailelerin büyüklerinde *“hağh (halkın yöre dilindeki şeklidir lakin bu cümlede yabancı anlamında kullanılmaktadır) yiyeceğine bizimki yesin”* söylemi ile kendini göstermektedir. Dışarıdan evlilikler sonucu aile içindeki hiyerarşik ve ekonomik durum değişebilir, bundan dolayı akraba evlilikleri yaygındır (Yücel, 2008: 5). Bazen de ailelerin maddi ve manevi prestijinin artması için, farklı aşiretlerin bireyleri ile evlilikler yapılmaktadır. Böylece modern toplumlarda bulunmayan, kan bağıyla ekonomik ve sosyal ilişkiler ağı genişletilmektedir.

Akraba evliliklerinin ve ailenin seçtiği kişiyle evlenmenin bir nedeni de Viranşehir aile yapısının içine kapanık ve muhafazakâr bir yapı taşımasındandır. Aile, kendi düşünceleri ve tutumları dışındaki bireyleri aileleri içerisinde görmek istemez. Bunun bir nedeni de korkudur, yabancıya duyulan korku. Aile kendi homojen yapısının bozulacağından korkar ve kendi içerisine yabancı birini sokmak istemez. Ayrıca Viranşehir toplumu örf ve adetlerine bağlıdır, farklı örf ve adetlere sahip kişilerin aileye ayak uyduramayacağını ve ortak kolektif zihni paylaşamayacağını düşünür.

Viranşehir’de yapılan evliliklerin birçoğunda görücü usulü, berdel ve başlık parası gibi yöntemlere rastlanmaktadır. Evlilik yapılmadan önce erkek tarafının kız tarafına ödediği belli bir miktar paraya başlık parası denmektedir. Eskiden hemen her evlilikte alınan başlık parası günümüzde Viranşehir’in özellikle eğitilmiş ailelerinde “geri kalmışlık” olarak adlandırılmakta ve talep edilmemektedir. Yine de evliliklerin büyük çoğunluğunda başlık parası veya süt parası talep edilmektedir. Başlık parası ödenmesi, insanlar arasında çeşitli ahlaki bağlar kurmaktadır. Yapılan ödeme ile birlikte güvene dayalı bir bağın kurulduğuna inanılmaktadır. Berdel ise (değiş-tokuş evliliği) iki aile arasında karşılıklı kız alıp vermek demektir (Eriksen, 2009: 179). Yine geçmişte sık rastlanan berdel olaylarında, bir çiftin evliliğinin yürümemesi durumunda diğer çiftte ayrılmaya zorlanmıştır. Toplum tarafından dayatılan bu tarz sebepler zaman zaman aile yapısında bozulmalara neden olmuştur.

Ailede baba çalışır, idare erkektedir. Kadının ihtiyaçları genelde erkekler tarafından veya birlikte gidilip görülür, kadına para verip kendi işini görmesine izin verilmesi durumu nadirdir. Modernleşme süreci ile birlikte aile, kadının eşitlik talepleri etrafında rol dağılımının yeniden yapıldığı bir kurum olmuştur. Değişimle birlikte kadınlar da ekonomide etkili olmaya başlamışlardır. Kadının ev hanımlığı rolüne çalışan, para kazanan ve aileye ekonomik katkı sağlayan birey rolü de eklenmiştir. Kadının iş hayatına geçişi, kadın-erkek eşitliği düşünceleri ile birlikte ailede değişime neden olmuştur (Nirun, 1994: 21). Fakat bu durum özellikle değişime direnç gösteren kesimler tarafından hoş karşılanmamaktadır.

Ataerkil bir yapıya sahip olan Viranşehir ailesinde, paranın ikamesi erkeğe aittir ve kadın ona biat etme konumundadır. Kapalı toplumların genel inanışlarının bir yansıması olan, erkeğin paraya ve idareye sahip olması olgusu Viranşehir toplumunda da gözlenmektedir. Kadının iş alanı evidir, bu iş alanında kocasına iyi bakmak, çocuklarını ahlaklı ve terbiyeli yetiştirmek vardır. Kadın, evinin temizliği ve yaptığı yemeklerin güzelliğiyle övünebilir ve kendini ifade edebilir.

Viranşehir ailesinde çocuk genelde itaatkârdır. Bireysel değil kolektiftir. Çocukların, gençlerin aile ile hareket ettikleri görülmektedir. Amcaoğlu, halaoğlu vb. ile gezen bireyin söylemlerinde de “ben” değil “biz” hâkimdir. Böylelikle birey

toplumda kendini güvende hissetmektedir. Bu şekilde hareket edemeyen kalabalık bir akraba gurubu olmayan yahut akrabalık bağları gelişmemiş kişilere “sahipsiz” gözüyle bakılmakta ve söylemlerde bu tabir çokça kullanılmaktadır.

Çocuklar aile ile birlikte yaşar ve ekonomik olarak aileye bağımlıdır. Hatta birçok çocuk, yetişkinliğe ulaştığında bile ailesiyle yaşamaya devam eder. Viranşehir’de geniş aile profiline sıkça rastlanır, çocuk evlendikten sonra da ailesinden ayrılmaz ve anne, babasıyla, dedesi, nenesiyle birlikte yaşar. Akrabalık bağları ve toplumsal ilişkilerin yoğun olduğu Viranşehir’de kişinin evlendikten sonra bile ailesiyle yaşaması yadırganmaz ve normal görünür. Kişinin ailesinden ayrılmamasının en büyük nedenlerinden biri de ekonomiktir, malın, paranın, gelirin bölünmemesi için bu yol seçilir. Birlikten kuvvet doğar mantığıyla hareket eden bireyler, bu yolla daha sağlam bir aile yapısına kavuştuklarını düşünürler. Ayrıca aile bağlarının kopmaması da birlikte yaşamda ikinci bir nedendir.

2.1.3.7. Viranşehir’de Toplumsal Cinsiyet

Son zamanlarda toplumsal /biyolojik cinsiyet arasındaki fark ile ilgili yapılan araştırmalar önem kazanmaya başlamıştır. Gatens (2013: 60), biyolojik cinsiyeti biyolojik bir kategoride, toplumsal cinsiyeti ise sosyal bir kategoride görmenin gerekliliğine değinmektedir. Sosyal kategoride toplumsal cinsiyet ise sonradan kazanılan roller şeklinde tanımlanabilir.

Toplumsal cinsiyet biyolojik olmaktan ziyade toplumsal ve kültürelidir. Cinsiyet olgusu toplum tarafından kültürel olarak inşa edilmekte ve otoritenin hükmüyle bireylere uygulatılmaktadır (Butler, 2014: 50). İçer dönük ve kapalı bir yapıda olan toplumlarda cinsiyet açısından baskı çok daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Otoritenin ve toplumsal normların çok daha baskın olduğu toplumlarda, cinsiyete yönelik ayrımlar ve inşalar etkin bir şekilde kullanılmaktadır.

Bir toplumdaki kadın-erkek ilişkisini anlamının belki de en kolay yolu kadının toplumdaki yerini anlamaktan geçer. Kadınların dinamik bir süreç içerisinde kültürel ve diğer kimlikleri ile birlikte varlık bulmasının iki önemli sonucu vardır. Kadınlar bir taraftan ait oldukları kategorilere dâhil olmaktan kaynaklanan dışsal kaynaklı dezavantajlar ve baskılar yaşamaktadır. Tabi ki bu dezavantajlar ve baskılar

her toplumdaki kadınlar için aynı ölçüde geçerli değildir. Viranşehir kadınının üzerindeki dışsal baskılarda zamanla değişimler ve azalmalar yaşansa da hala bazı geleneklere sahip çıkılması adına kadın toplumun “en” ezilen, geri plana itilen, değersizleştirilen bireyidir. Diğer bir taraftan ise, kadının ait olduğu kategorinin kadına yüklediği farklı kadınlık durumları, konumları ve ezilmişlik biçimlerini yaşamak zorunda kalmasıdır. Bunun neticesinde ise kadınlar hem ait olmadıkları hem de ait oldukları kategoriden dolayı bir hiyerarşi ve hegemonik söylem içinde konumlandırılmaktadır (Altuntaş, 2012: 30). Cinsiyet eşitsizliği tüm dünyada varlığını devam ettiren en büyük toplumsal sorunlar arasında yer almaktadır. Tüm dünyada ortak kadın sorunları olmakla beraber her ülkenin, her bölgenin, her toplumun kendi içerisinde kendine özgü sorunları vardır. Ataerkil toplumlarda gücün kimin elinde olduğu dışarıdan bakılınca kolayca anlaşılmaktadır. *“Toplumun bir yarısı diğer yarısı tarafından sadece cinsiyetinden ötürü denetlenmekte, baskı altına alınmakta ve sömürülmektedir.”* Cinsel roller arasındaki ayrımlar özellikle kapalı ve erkek egemen toplumlarda kültürel değerlerle pekiştirilip kadın için de erkek için de toplumda farklı yaşam deneyimleri ortaya çıkarmaktadır (Kaylı, 2012: 139).

Modern toplumla birlikte kadın ile erkeğin yerleri daha kesin bir şekilde ayrılmaya başlamıştır. Bu ayrılık kadının aleyhine gerçekleşirken erkeğin lehine olmuştur. Zubritski vd’ne (1980: 57) göre:

“Kadınların çalışması, artık gittikçe evin bakımı ve düzeni içinde sınırlandırılıyordu ve daha önce topluluğun gönençinin başlıca ögesi olan kadın emeği, ikinci plana düşüyordu. Üretimde erkeğin rolünün önem kazanması ile birlikte, klan ve aile içindeki durumları da değişti: artık genel gönenç, erkek emeğine bağlıydı. Erkek, yavaş yavaş aile reisi durumuna geçiyor ve klanın toplumsal yaşamında birinci rolü oynamaya başlıyor.”

Süre giden toplumsal oluşum içinde en az ilgiye sahip bir insan topluluğu, koşulların dikte edilmesi için en uygun olandır. Viranşehir’de de bu sınıfı sosyal ve ekonomik hayatta söz sahibi olmayan kadınlar oluşturmaktadır. Toplumda cinsiyetler arası ilişkide, alt ve pasif konumda olan kadınlar, üst ve etkin roldeki erkeklere göre daha düşük bir konumdadır. Bunun sonucunda kadın, toplum ve aile içerisinde

erkeğe bağımlı bir rol üstlenmek zorunda bırakılmaktadır. Kadın ve erkek arasındaki formel ilişkilerde asimetrik bir düzlem söz konusudur, erkeğin baskın olduğu kadının ise daha yumuşak ve kabullenir olduğu bir ilişki ortamı mevcuttur. Kadın ile erkeğin arasındaki ilişki aynı zamanda zorlayıcı bir bağlamdadır ve eşitsiz bir alış, verişin göstergesidir (Poloma, 1993: 66). Viranşehir’de kadın ile erkek ilişkisinde, ekonomik ve sosyal bütün enstrümanları elinde bulunduran erkek, kadına göre daha buyurgan ve hâkim konumdadır.

Ataerkil yapının, kendini her alanda hissettirdiği Viranşehir’de kadın-erkek ilişkisi de yüklenen rollerin farklılığıyla harmanlanmıştır. Toplumda kadın erkeğe göre alt tabakadadır. Şehirdeki sosyal alanlar genelde erkekler tarafından kullanılmakta kadınlar daha çok evlerde vakit geçirmektedir. Eskiden şehirde kadınların sosyal alanlarda daha etkili olduğu şehrin büyükleri tarafından anlatılmaktadır ve bundan bir elli yıl kadar önce şehirde üç tane sinemanın olduğu ve kadınların her film geldiğinde birleşip sinemaya gittiği aktarılmaktadır. Lakin şu anda otuz beş-kırk yaşlarında olan bireylerin çocukluğunda hiç sinema görmedikleri, 2009’da inşa edilen kültür merkezi ile bu neslin sinema ile tanıştığı gözlemlenmiştir. Viranşehir’de geriye doğru bu gidiş ve kadınların birden eve kapatılması, sosyal alanlardan uzaklaştırılmaları ile ilgili GAP’ın dolaylı etkisinin olduğu düşünülmektedir. Tarımda sulamanın önemini kavrayan köylünün zenginleşmesi ve biranda şehirde yerleşmeye başlaması ile köy zihniyeti ve adetleri şehre yerleşmiştir. *“Modernleşme/kentleşme ve göç unsurları nı n etkisiyle her biri soylu bir aşiretin üyesi olan köylülerle, “entelektüel kentlilerin” bir arada yaşadığı kentler ortaya çıkmaktadır”* (Yıldız, 2009: 142). Bu noktada belki de çoğunluğun despotizmi gerçekleşmektedir ve köyden yoğun bir şekilde yaşanan köylü göçü sonucu, şehir köylüyü dönüştüreceğine, birçok noktada köylü şehri ve şehirliyi dönüştürmektedir.

Viranşehir, Yıldız’ın bahsettiği kent tanımına tamamen uymaktadır. Yıllardır Viranşehir’de avukatlık yapan A. (Erkek, 62, Evli) gözlemlerini şu şekilde aktarmaktadır.

“Bir anda köylülerin şehre dolması ile birlikte şehirde tanımadık bir sürü sima görünmeye başlandı. Aşiret mensubu olan bu köylüler aynı zamanda eğitimsiz

oldukları için kural kaideye uymadılar. Şehirdeki kadın profiline alışmamış olan köylülerin bakışlarını hiçbirimiz karımızın, kızımızın, kız kardeşimizin üzerinde görmek istemedik. Ne yapabilirsin? Ya kavga edeceksin ya katil olacaksın ya da karını, kızını dışarı çıkartmayacaksın. Gelen köylülerde aşiret mensubu oldukları için kimse kavgayı, anlaşmazlığı göze almadı bu yüzden kadınlarımız eve kapatıldı.”

Köyden gelen kadınlar için de durum tamamen aynıydı. Köyde gördüğü yüzler belli olan ve akrabalık çerçevesinde gelişen diyaloglardan kopup birden bire bir sürü yabancı insanla bir arada yaşamaları sonucu, şehre gelmeleri ile birlikte eve kapatıldı kadınlar. Bu zorunlu birliktelik iki kesimi de etkiledi. Köylülerde daha baskın olan ataerkil yapı bu yolla şehre taşınmış oldu ve bundan en fazla şehrin kadınları etkilendi. Günümüzde eğitim ve kadınlara yönelik açılan sosyal alanlarla birlikte bu durum biraz değişmeye başlamakla birlikte şehir hala elli yıl önceki sosyal kadın profiline ulaşamamıştır.

Viranşehir’de kadın, genellikle erkeğin (eş, erkek kardeş, baba, kayınbaba, kayın, amca, dayı) işlerini gören hayatlarını kolaylaştıran bir varlık olarak algılanmaktadır. Bourdieu’nun “simgesel şiddet”i bu durumu açıklamak için önemlidir. Toplumsal eyleycilerin, dünyayı sorgulamadan benimsemeleri, olduğu gibi kabul etmeleri şiddetin uygulanabilirliğini kolaylaştırırken aynı zamanda şiddetin farkında olmayan yahut şiddeti olağan karşılayan bireylerin durumu özümsemelerine sebebiyet vermektedir (Bourdieu, 2012: 140). Bu yöredeki kadınlar, erkek egemen bu yapıyı kabullenmiş ve sindirmiştir. Öyle ki erkeğe karşı görevlerini tam anlamı ile yerine getirmediği düşünülen kadın, en başta kendi hemcinsleri tarafından yadırganmaktadır. Viranşehir toplumundaki kadının belli başlı görevleri vardır. Öncelikle çocuk doğurmak zorundadır aksi durumda birinci dereceden boşanma veya üzerine kuma getirilme gerekçesidir. Birde erkek çocuğunu bulana kadar doğum yapmak zorunda kalan kadınlar vardır, bazen de erkek çocuk olmayınca kadının üzerine kuma getirilmektedir. Şehirde ikinci evlilikler söylemde sıkça kullanılsa da (mesela eşine kızan adamın “*ikinciye getireyim de sen gör*” veya şaka yollu “*darısı ikinci karıya*” demesi) pratikte çok fazla değildir. Genç çiftler arasında pek rastlanmamakla birlikte genelde orta yaşlı ve maddi durumu iyi

erkeklerin ikinci eşleri olabilmektedir. Çokkarılılık (Polijini), erkek otoritesini ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini dayatan toplumsal ve siyasal sistemle yakından ilişkilidir (Bates, 2009: 303). Bu yüzden Türkiye’de çokkarılığa ancak erkek hegemonyasının egemen olduğu yerlerde rastlanmaktadır. Erkeğin siyasi gücünün ve otoritesinin oldukça baskın olduğu ve bu gücün gelenek, göreneklerle desteklendiği toplumlarda çokkarılılık daha sık görülmektedir.

Okul çağına gelen kız çocuklarının okula gönderilmemesi söz konusu olabilmektedir. “*Kız kısmı okuyacakta ne olacak*” söylemi vardır. Ekonomide erkek etkindir, kadının ekonomiye katılması ise tarımda çok eskilerden beri emek gücü ile olurken günümüzde şehirde de kadınların azda olsa ekonomiye katıldığı görülmektedir. Viranşehir belediyesinin 2013 yılında yapmış olduğu araştırmada görüşülen kadınların %83’ü gelir getiren bir işe sahip olmadığını belirtmiştir (Berjin Amara Kadın Merkezi, 2013). Bu da ekonomide erkeğin etkili olduğu görüşünü desteklemektedir.

On yıl öncesine kadar toplumda kadının çalışması ayıp olarak karşılanırken şu anda bu yargı biraz olsun değişmiş bulunmaktadır. Okuyan kızların çalışması gayet normal karşılanırken okumayan kızın çalışmasına her aile izin vermemektedir. Toplumun diğer yarısını oluşturan kadın, ancak yakın zamanda iş hayatına girebilmiştir ve bu alanda var olabileceğini kanıtlamıştır. “*Kız kısmı evde oturur*” söylemi kuşaklar boyunca gelen bir söylemdir ve kadının toplum içerisindeki yerini açık bir şekilde ortaya koyar. Bu söylemi sadece erkekler üretmemektedir ayrıca geleneksel yapıyla yetişmiş ve çocuk sahibi olmuş kadınlar da aynı söylem dilini kullanmaktadır. Geleneksel kadının kendisi de kızlarının kendisi gibi olmasını ister ve toplum içinde konumunun bu şekilde olmasını arzular. Kadın kendi selefleri gibi yaşamıştır ve toplum içerisinde kendini bu şekilde konumlandırmıştır aynı şekilde haleflerinde kendisi gibi olmasını arzulamaktadır. Toplumsal ve kültürel baskının yoğun olduğu toplumlarda bu kaçınılmaz bir istektir. Çünkü kadına kültürel kodlar tarafından nerede duracağı, nasıl konuşacağı, neyi yapıp, neyi yapmayacağı öğretilmekte, dayatılmaktadır. Verili kodlar dünyasında doğan kadın, bunun dışına

çıkmağa cesaret edememekte kimi zamanda çıktığında cezalandırılmakta, ötekileştirilmektedir.

Bu şehirde kadının en fazla söz sahibi olduğu yer kendi düğünüdür. Takılan altının çokluğu yine erkeğin maddi durumunu göstermek için bir araç bile olsa kadının da kendini üstün görmesine yol açmaktadır. Gelin ve altın özneli kurulan düğün törenleri, kadının kendini statü olarak yüksek gördüğü tek alandır da denilebilir. Birde özellikle aşiretlerde erkek çocuk getiren kadının da statüsü artmaktadır. Kadının değeri yaşı ile bulunduğu aile ile getirdiği çocuk sayısı ile ve ekonomik güç ile birlikte artmaktadır. Aşiretlerin hemen hepsinde kadınlar belli bir yaşa geldikten sonra (bu yaş genelde gelin getirdikten sonraya tekabül etmektedir) söz sahibi olabilmekte ve yukarıdaki kriterler ile birleştiğinde kadın toplumda güçlenmekte, söz sahibi olabilmektedir.

Erkeğin görevi ise çalışıp ailesini kimseye muhtaç etmemek, namusunu (karısı, kızı, kız kardeşi, amcakızları vb.) korumak, ailesine, aşiretine gelecek en ufak bir dış tehditte soyundan olan erkeklerle kolektif hareket etmektir. Erkeklerin iş saati dışında da genelde dışarıda tek başına dolaşması şehirde erkek egemen bir yapının varlığını göstermektedir.

Toplum, kendi belirlediği kıstaslar dışında davranan herkesi cezalandırır ve dışlar. Bu tarih boyunca böyle olmuştur ve günümüzde de olmaktadır. Özellikle içine kapanık ve muhafazakâr toplumlarda bu daha yüksek oranda görülür. Bireyler belirli kalıplar içerisine sıkıştırılmıştır ve bu kalıpları aşmak için gerçekleştirdikleri her eylem cezalandırılmaktadır. Viranşehir toplumunda birey kendi düşüncesinden çok başkalarının düşüncesine önem vermektedir ve onların sözlerine, eleştirilerine açık olmaktadır. “Başkaları ne der” ya da Viranşehir deyişiyile “Hağh (Halk) ne der” desturu toplum içinde hâkim olmaktadır.

2.2. Savaş ve Viranşehir’deki Suriyeli Sığınmacılar

2.2.1. Suriye İç Savaşı ve Göç Dalgası

Suriye’de nüfus homojen değildir. Suriye’deki vatandaşların %74’ü Sünni Müslüman; Alevi, Dürzî ve diğer İslam mezhepleri %16; Hıristiyan ve Musevi ise

%10'a yakındır. Ayrıca ülkede küçük bir Yahudi ve Yezidi grup yaşamaktadır. Yani ülkenin %90'ı Müslüman'dır. Sünni Araplar dini anlamda ülkenin hâkim unsuru olmuşlardır. Baas Rejimine kadar siyasi ve iktisadi anlamda da ülkenin en önemli aktörü konumundayken Baas Rejimi ile birlikte bu önemlerini kaybetmişlerdir ve ülkenin en önemli aktörleri Nusayriler olmuştur (Gökyiğit, 2012: 4).

1970 yılında hava kuvvetleri komutanı ve aynı zamanda savunma bakanı olan Hafız Esad gerçekleştirdiği darbeyle yönetimi ele geçirmiştir. Suriye bu tarihten beridir Baas Partisi tarafından yönetilmektedir ve yine bu tarihten beridir "*Suriye politikası, Alevilerin iktidarını korumaya çalışanlarla, bunu devirmeye çalışanlar arasındaki çatışmayla bir anılır olmuştur*" (İtamar, 2004: 217).

Suriye'deki kriz, Suriye Baas Partisi'ne sadık askerler ve bu partiyi iktidardan indirmek isteyen muhalifler arasında süre giden silahlı mücadeledir. Diğer bir deyişle Suriye halkının kırk yıllık baskı rejimine karşı koyduğu tepkinin sonucudur bu iç savaş. Muhaliflerin devlet karşıtı gösterileri 15 Mart 2011'de başlamış ve kısa sürede ülke geneline yayılmıştır. Gösterilerin nedeni 1970 yılından beri devletin başında olan Baas Partisi ve Esad Rejimidir. Nisan 2011 tarihinde Suriye Ordusu başkaldırısı bastırmak için görevlendirilmiş ve askerler ülke genelinde göstericiler üzerine ateş açmıştır (Rights, 2011). O tarihten bu yana süren iç savaş birçok insanın ölümüne, kimilerinin hapisaneye tıklıp işkencelere maruz kalmasına, birçoklarının ise ülkelerini terk etmelerine neden olmuştur. Bunun yanı sıra ülke tahrip olmuş, ekonomisi durmuştur. Esad rejiminin halka ateş açmasıyla başlayan iç savaşta on binlerce Suriye vatandaşı hayatını kaybetmiş, yüz binlerce vatandaş komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır.

Suriye krizi, Orta Doğu'da bölgesel bir anlaşmazlığa yol açmış, bölgede Şii-Sünni gerilimine zemin hazırlamıştır. Bölgede krizin çözümüne yönelik Esad rejiminin devamı ve son bulması şeklinde iki yaklaşım öne çıkmıştır. İran, Irak ve Lübnan'daki Hizbullah Esad iktidarının ayakta kalması yönünde irade gösterirken, Türkiye ve başta Körfez ülkeleri olmak üzere Arap dünyası Suriye'de iktidar değişimini gerekli görmüştür.

Suriye krizi nedeniyle yüz binlerce kişi evini terk ederek Türkiye, Lübnan, Ürdün ve Irak'a göç etmek zorunda kalmıştır. Türkiye'ye giriş yapan sığınmacı sayısı 2012 Ekim ayı içinde Ankara'nın "psikolojik sınır" olarak belirlediği yüz bini geçmiştir. Türkiye'ye giriş yapan sığınmacı sayısındaki artışa bağlı olarak Suriye'nin kuzeyinde bir tampon bölge kurulması böylece daha sık gündeme gelmeye başlamıştır (Bilge Adamlar Kurulu Raporu, 2012: 2-10).

Devletin kendi Sünni vatandaşlarına yaptığı baskı silahlı çatışmaya döndükten sonra birçok insan ülkesini terk etmek zorunda kalmış/bırakılmıştır. 2011 yılından beri Türkiye'ye Suriye'den göçler başlamış ve bu göçler günümüze kadar devam etmiştir. Esad'ın destekçisi olarak gördükleri İran hariç, genelde komşu ülkeleri tercih eden Suriyeli vatandaşlar özellikle Türkiye'nin siyasi tutumu, hayat şartları ve geçiş ülke olarak en çok tercih ettikleri ülkelere biri olmuştur. Bu göç dalgasından Türkiye'nin hemen her şehri etkilenirken en yoğun Suriye nüfusu sınır şehirleri olan Şanlıurfa, Gaziantep, Hatay ve Mardin olmuştur. Yüzde 37 gibi büyük bir oranla Şanlıurfa bu iller içerisinde ilk sırada yer almaktadır (Afad, 2014: 45). Viranşehir'deki sığınmacıların sayısı ise on binleri geçmiştir. Suriyeliler Türkiye'yi hem barınacak yer olarak hem de Avrupa'ya transit geçiş noktası olarak kullanmaktadır.

2.2.2. Viranşehir'deki Suriyeli Sığınmacıların Demografik Yapısı

Bilindiği gibi Suriye'nin nüfusunun büyük çoğunluğunu Araplar oluşturmaktadır. Suriye nüfusunda belirgin olan diğer nüfus ise Kürt nüfustur. Suriye'nin demografik yapısı Viranşehir'in demografik yapısıyla uyumdadır. Hatta birçok sığınmacının Viranşehir'de akrabaları bulunmaktadır ve bu kişilerle birlikte şehre çok daha hızlı bir şekilde uyum sağlamışlardır. Şanlıurfa genelinde bulunan Suriyeli sığınmacıların yaş aralığı kamp içi ve kamp dışı kalanlar olmak üzere %45 civarlarında 19-54 yaş aralığındaki kadın ve erkeklerden oluşmaktadır. Diğer ikinci grup ise %37 civarında 0-12 yaş arası bireylerden oluşmaktadır. Yine Şanlıurfa genelinde gelen misafirlerin medeni durumlarına bakacak olursak %61 gibi bir çoğunluğu bekârlar oluşturmaktadır. %36 civarında evli, geri kalan %3'lük küçük kesim ise eşi ölmüş veya boşanmış bireylerden oluşmaktadır. Sonuç olarak hem

kamplarda hem de kamp dışında bekârlar evlilere göre daha kalabalık bir grubu oluşturmaktadır. Ayrıca, kadınların erkeklere göre daha yüksek bir yüzdesinin evli olduğu göze çarpmaktadır. Eşi ölmüş kadınların oranı, erkeklere göre oldukça yüksektir. Boşanmış olanların oranı ise ihmal edilebilecek kadar düşüktür (AFAD, 2014: 54).

2.2.3. Viranşehir ve Suriye Arasındaki Tarihi ve Kültürel Bağlar

Türkiye-Suriye sınırının bugünkü statüsü, Türkiye-Fransa arasında imzalanan 20 Ekim 1921 tarihli Ankara antlaşması ile belirlenmiştir. Bu tarihten sonra sınırlar artık dikenli teller ve mayınlarla korunmaya başlanmıştır. 911 km. ile Türkiye'nin en uzun kara sınırını oluşturan Suriye ile özellikle sınırın mayınlanmasıyla birlikte artık ciddi sınır problemleri yaşanmaya başlanmıştır. Akrabalar, aileler sınırla birlikte bölünmüş ve iki farklı devletin topraklarında aynı kan bağı ile hayatlarını devam ettirmeye zorunlu tutuldukları bir dönem başlamış bulunmaktadır.

Türkiye-Suriye sınırı güneyde Hatay'dan başlayıp Antep, Urfa, Mardin ve Şırnak'a kadar uzanmaktadır. Hatay, Kilis, Urfa ve Mardin'de geçiş kapıları bulunmaktadır. Suriyeli sığınmacılar bazı dönemlerde kapıların açılması ile Türkiye'ye serbest geçiş hakkı kazanmakla birlikte bazen de kaçak olarak geçmiş bulunmaktadır (Karacadağ Kalkınma Ajansı, 2010: 15).

Türkiye'nin, Türkiye'de yaşayan özellikle Kürtlerin, en fazla akrabalarının olduğu ülke Suriye'dir. Birinci dünya savaşından sonra Kürtlerin büyük bölümü, Fransa'nın sömürgesi durumunda olan Suriye'de kalmıştır. Osmanlı devleti bölündüğünde, Suriye'de kalan Kürtlerin sayısı toplam nüfusun %10'una tekabül etmekteydi. Daha sonra bu nüfusa, Şeyh Said ayaklanmasından sonra göç etmek zorunda kalan nüfusta eklenmiştir. Türkiye – Suriye sınırının çizilmesinden sonra birçok aile-aşiret bölünmüş, sınırdan geçen demiryolu ve mayınlı arazi, akrabaların birbirleri ile olan iletişimini engellemiştir. Akrabalar arasına duvarlar örülmüş ve birbirleri ile olan olağan bağları kopartılmıştır. Sınırın getirdiği zorluk, akrabalar arası ilişkinin engellenmesinden başka bir şey değildir. Aileler dini bayramlarda bile birbirleri ile sadece dikenli teller arasından iletişim kurabilmiş, bayramlarını

kutlamış, hediyeler yollamış, hasret giderebilmiştir. Ailelerin birbirlerine attıkları hediyeler askerin iznine bağlıdır. Geceleri kaçakçılarla birlikte, sessizce gelen, yine Suriye'den sessizce getirilen onlarca gelin vardır. Kimi başlık parasıyla gelmiştir, kimi berdeldir, kimisi de beşik kertmesidir. Suriye'de yaşayan Kürtlerin çoğunun kaydı yoktur, bundan dolayı onlara "Mektum" denmektedir. Mektum'lar hiçbir hukuki güvenceye sahip değildir. Okul yaşına gelen çocuklar bir nevi ikametgâh yerine geçen "şade tarif" adlı bir belgeyle okula kayıtlarını yapabilmektedir (Yücel, 2008: 146).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SURİYELİ SİĞINMACILARIN VİRANŞEHİR’İN TOPLUMSAL YAPISINA ETKİLERİ

3.1. Araştırma Konusu ve Problemi

Suriye iç savaşı ile birlikte çok sayıda Suriyeli Türkiye’ye gelip yerleşmeye başlamıştır. Bu yerleşme uzun bir zamana (dört buçuk yıl) yayılmıştır. Şanlıurfa’nın Viranşehir ilçesi yoğun göçe maruz kalan sınıra yakın şehirlerden biridir. Suriyeli kadınlarla yapılan evlilikler, Suriyeli ailelerle kapı komşu muhabbetleri, Suriyeli çalışanlar Viranşehir’in toplum ve aile yapısında birtakım değişikliklere neden olmaktadır. İki ülkenin halklarının böylesine hızlı ve yoğun olarak karşılaşmaları sonucu çeşitli boyutlarda etkileşimler yaşanmaktadır. Şüphesiz ki bir toplumun en temel taşı ailedir ve toplumsal karakterin şekillendiği ilk ortamdır. Yaşanan değişimle birlikte problemlerin en fazla yaşandığı alanlardan biri, aile ilişkileridir. Yapılan evlilikler ve kuma durumları Viranşehir aile yapısını etkilemiştir. Ayrıca göçten sonra şehirde ekonomik anlamda dengesizlikler yaşandığı gözlemlenmekte, işçi sayısının artması ile iş ücretlerinin düşmesi sonucu kimi Viranşehirli bireyler ekonomik sıkıntı içerisine düşmektedir. Şehrin habitatu göç sonrası özellikle sosyal yaşam, ekonomi ve aile konusunda ciddi anlamda değişime uğramaya başlamıştır. Ayrıca Suriyelilerin Viranşehir’e göçlerinden sonra yaşadıkları sorunlar, değişiklikler ve kültürel çatışmalar da çalışmanın konusunu ve problemini oluşturmaktadır.

3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Yapılan araştırma ile Suriyeli sığınmacıların Viranşehir’in toplum yapısında; aile, ekonomi ve sosyal yaşam üzerindeki etkileri derinlemesine incelenmiştir. Ayrıca Suriyeli sığınmacıların, göçle birlikte yaşamlarında meydana gelen değişimler de aktarılmaya çalışılmıştır. Böylelikle yapılan göçün yerleşik bir düzen üzerindeki etkilerinin olumlu, olumsuz yönleri tespit edilmeye; yanı sıra göç edenlerin de içinden geçtikleri değişim süreci ve karşılaştıkları sorunlar incelenme çalışılmıştır.

Bu tezi yazarken göçle birlikte gelen Suriyelilerin Viranşehir'in ekonomisine ne gibi etkileri olduğu, bu etkilerden Viranşehirliilerin ne oranda etkilendiği öğrenilmeye çalışılmıştır. Tezin bir diğer amacı şüphesiz en kolay kaynaşma ve en kolay dışlanma alanı olan aileye etkilerini araştırmak olmuştur. Suriyeliler ile yapılan evlilikler, kuma durumları, fuhuş başta olmak üzere toplumdaki birçok değişimin yansıdığı aile yapısının bu göçten nasıl etkilendiği, ne ölçüde etkilendiği araştırılmaya çalışılmıştır. Yaşanan göç ile birlikte şehrin toplumsal yapısı üzerinde gözle görülür değişimler şehrin insanları kadar Suriyelileri de etkilemiştir. Hem Viranşehirliilerin hem Suriyelilerin bu göçten sosyolojik olarak en çok etkilenme alanları olan, ekonomi, aile, sosyal yaşam araştırılması amaçlanmıştır.

Bu tez, Viranşehir gibi içe dönük ve kapalı bir toplumun, yoğun bir göç ile karşılaştığında nasıl bir değişim geçirdiğini ve toplumda yaşanan sorunları gözler önüne sermek açısından önemlidir. Araştırma toplumsal yapının değişken yönünü sosyolojik çerçeve içerisinde aktarmaktadır. Suriyeli sığınmacılardan önceki Viranşehir toplum yapısı ile bu kaynaşma sonrasındaki toplum yapısı ve değişiklikler araştırılması gereken önemli bir konuyu teşkil etmektedir.

Ayrıca tez, araştırmanın konusu olan Viranşehir ile ilgili yapılan kapsamlı ilk çalışmadır ve Viranşehir'in toplumsal işleyişinin açıklanması açısından önemlidir.

3.3. Yöntem

3.3.1. Araştırma Yöntemi

Bu tez nitel yönteme dayanmaktadır. Nitel çalışmanın tercih edilmesinin nedeni yazılı şeyleri, sığınmacıların bir tehdit olarak görmesinden kaynaklanmaktadır. Kendi ülkelerinde baskı altında yaşayan sığınmacılar sohbet tarzında gerçekleşen mülakatlarda kendilerini daha rahat hissetmiş ve daha samimi cevaplar vermişlerdir. Ayrıca Nitel yöntemlerin, en iyi veri çoğaltıcılar olduğuna değinen Neuman (2009: 20), veriler arttığında, olayların anahtar yönlerinin daha net bir şekilde görünmesinin mümkün olduğunun altını çizmiştir. Yapılan araştırmada da veriler arttıkça yorumlama imkânı bir o kadar fazla olmuştur.

3.3.2. Evren ve Örneklem

Evren Şanlıurfa'nın Viranşehir ilçesidir, örneklem ise bu ilçede ve kamplarda yaşayan Suriyeliler ve Viranşehirli yerel halk arasından seçilmiştir. Şehir merkezinde yerleşen Suriyeli sığınmacılar ve Ceylanpınar çadır kentteki sığınmacılar ile derinlemesine mülakatlar yapılmış, hem topluma dâhil olmuş hem de çadır kentte kendi halkıyla yaşayıp kültürel değişime uğramamış sığınmacılar üzerinde gözlemler yapılmıştır. Aynı zamanda Viranşehirliyle de hem kendi kültürleri hem Suriyeli sığınmacılara bakış açıları ile ilgili uzun görüşmeler yapılmıştır.

Yapılan mülakatlarda, etnik farklılıklar, yaş, cinsiyet ve öğrenim durumu dikkate alınarak birçok kesimden katılımcı ile görüşülmüştür. Saha araştırması 42 Viranşehirli 35 Suriyeli olmak üzere toplamda 77 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Viranşehirliyle 21 kadın ve 21 erkek, Suriyelilerden ise 25 kadın 10 erkek ile görüşülmüştür. Suriyeli görüşmecilerde kadın erkek sayısı arasındaki farkın iki nedeni vardır. Birincisi kadınlara ulaşmak benim açımdan erkeklerden daha kolay olmuştur, ikincisi ise Viranşehir ailelerine evlilik yolu ile birçok Suriyeli kadın dâhil olmuştur o yüzden kadın görüşmeciler toplanan veriler açısından önemlidir.

3.3.3. Veri Toplama Araçları

Çok sayıda Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapan Viranşehir'de Suriyeli sığınmacıların toplum yapısına etkileri mülakat ve katılımlı gözlem yoluyla incelenmiş ve yorumlanmıştır. Birebir yapılan görüşmelerin süresi gidişata göre belirlenmiştir. Yarı yapılandırılmış mülakat formu (Bkz: Ek 2) görüşmecilere sorulmuş ya anında kayıt tutulmuş ya da kayıt cihazı kullanılmış kimi zaman ise anlatılanlar mülakat sonunda not alınmıştır.

Çadır kent görüşmeleri için kaymakamlıktan izin alınmış, tercüman eşliğinde 9 saat süren görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Numaralarla ayrılan çadırlardan oluşturulmuş köylerin seçiminde Türkmen, Arap ve Kürt köyelerine gidilmiştir. 1 Türkmen, 1 Kürt 1, 2 Arap köyüne gidilmiş, çadır seçiminde ise kartopu tekniği kullanılmıştır. Her köyün sorumlu muhtarı ile görüşülmüş, tek eşli, çok eşli, Suriye'deyken maddi durumu iyi olan, kötü olan çadırlar belirlenmiştir. Her bir köyde 3 çadır ziyaret edilmiş toplamda 13 kişi ile görüşülmüştür. Hazırlanan sorular

Suriyelilere yönlendirilmiş, ucu açık sorular sorularak verilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Viranşehir'deki görüşmelerde yerli halktan yardım alınmıştır. Suriyeli komşusu olan, Suriyeli gelin alan, akrabası olan veya Suriyeli çalışanı olan kişilerle bağlantı kurulmuş ve sığınmacılarla görüşme ayarlanmıştır. Komşu, aile, işveren aracılığı ile teklif edilen görüşmelerin hiçbiri geri çevrilmemiştir. Genelde sığınmacıların evlerinde misafir olunmuş sohbet havasında geçen mülakatlarda hazırlanan sorular yönlendirilmiştir. İş yerlerinde yapılan görüşmelerde etraftan duyan var mı tedirginliğini yaşamıştır sığınmacılar.

Viranşehirli ile yapılan görüşmelerde kadın erkek ve her yaş grubu seçimine dikkat edilmiştir. Diğer kriterler ise; eğitim, meslek grubu, Suriyeli akrabaları olanlar, savaş sonrası evlilikle akrabalık kuranlar, Suriyeli çalışanı olanlar, Suriyelilerle hiçbir bağı olmayanlardan hepsiyle görüşülmeye dikkat edilmiştir. Görüşmecisi için, Bkz: Ek-1.

3.4. Araştırma Sınırlılıkları

Bir toplumun bütün yapısının, bütün kurumları, yaşanan bütün etkileşim alanları ile incelenmesi araştırmanın kapsamını aştığı için, bu çalışmada seçici davranılarak bazı alanlara öncelik verilmiştir. Yapılan araştırmada, yaşanan göçün etkisinin en çok hissedildiği alanlar olan; aile, ekonomi, sosyal yaşam üzerinde durulmuştur. Siyasete, eğitim ve dine çok daha geniş bir araştırma gerektirdikleri için uygulama kısmında değinilmemiştir. Tez Viranşehirli ve Viranşehir'e göç eden Suriyelilerle sınırlandırılmıştır. Saha araştırması Kasım 2014/Eylül 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Suriyeli görüşmeciler, Ceylanpınar çadır kent ve Viranşehir merkezinde yaşayan Suriyelilerle sınırlandırılmıştır. Viranşehirli görüşmeciler ise şehir merkezinde yaşayanlardan oluşmaktadır.

3.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Suriye'de iç savaşın ilerlemesi, hükümetin kendi halkı üzerinde şiddetli baskıya başvurması çok sayıda Suriye vatandaşının ülkelerini terk edip başka

ülkelerde sığınmacı olmalarına neden olmuştur. 2011 yılında başlayan bu göç hareketi ağırlıklı olarak Ürdün, Mısır, Irak, Lübnan ve Türkiye’de yoğunlaşmıştır.

Ana dilleri Arapça olan Suriyeli sığınmacılar göç ettikleri diğer ülkelerde Arapça konuşurken Türkiye’de farklı bir resmi dile karşılaşmışlardır (Akkaya, 2013: 24). Şüphesiz dil kültürün bel kemiğidir. Özellikle sınır şehirlerindeki iki farklı ülkenin birbirine çok fazla benzeyen insanları bile aynı dilleri konuşmalarına rağmen lehçelerin farklılaşması ile birlikte farklılığı, ötekiliği hissetmişlerdir. Suriye iç savaşı ile birlikte Suriyeli vatandaşlar Türkiye’ye gelip yerleşmeye başlamışlardır. Şehirlerde varlıklarını fazlasıyla hissettiren sığınmacılar, yerleşik düzen üzerinde gözle görülür etkiler bırakmaktadırlar. Alışılan düzenden farklı olarak gözlemlenen olgular yerli halk arasında bazen huzursuzluklara neden olmaktadır.

3.5.1. Göçün Viranşehir’e Etkileri

Sorokin, her sosyo-kültürel değişimin içsel değişme ilkesiyle açıklanması gerektiğinin altını çizmektedir. Şüphesiz kültürü yaratan insanların bireysel değişimi, kültürü etkilemektedir (Erkilet, 2013: 47). Bir topluma dışarıdan dâhil olan yeni bir topluluk kültür üzerinde mutlaka değişimlere sebep olmaktadır. Bu değişimde, yerli halkın kültürü, gelen halkın kültürü, benzerlik ve farklılıkları, yerli halk ve gelen halk arasındaki nüfus farkı, değişimin boyutunu belirlemektedir. Bu değişim süreci genellikle sancılı geçmektedir. Kendi kurduğu düzene dışarıdan gelebilecek ufacak bir etki çoğunlukla tehdit olarak görülmektedir. Bir grupta, toplulukta, toplumda belirli kalıplar içerisinde bir düzen kurulduktan sonra o düzene uymayan herkes yabancısıdır, ötekidir. Düzen yeniden inşa edildiğinde kapı komşumuz bile bir anda ötekine, düşmana dönüşebilmektedir. Çizili sınırların dışındaki herkes, birey için bir yabancısıdır artık. Yabancılara karşı bir şeyler yapmak, düzenleme kaygılarının merkezine oturmuştur. Sürekli değişen dünyada her tarafa yabancı korkusunu yayan kaygı bütün bir günlük yaşamı istila etmiştir ve insan yaşamının her köşesine yayılmıştır (Bauman, 2013: 22). Toplum belirli sosyo-kültürel kodlar üretir, sonra bunları, sarıp sarmalar ve değişip bozulmaması için buzluğa kaldırır. Bunun ardındaki asıl korku, değişime ve farklılıklara duyulan korkudur. Toplumlar hızlı değişim karşısında ürkerler ve muhafazakâr bir konuma geçerler. Bunun sonucunda

yenilikçiler, öncüler ve farklı kültürel yapılara sahip bireyler zorluklarla karşılaşır. Bu hızlı değişimin en açık yaşandığı alan göç konusudur. Göç ile belirli bir bölgenin toplumsal ve kültürel yapısı yabancılar tarafından “tehdit” edilmeye başlanır. Bunun sonucunda toplumun koruyucu ve muhafaza edici özelliği çok daha belirgin bir şekilde ortaya çıkar.

Toplumlarda yüzyıllar boyunca taşıdıkları belirli örf, adetler; gelenekler, görenekler mevcuttur ve bu toplumda yaşayan bireyler, az çok bu normları öğrenmiş ve anlamıştır. Aynı kültürel kodları taşımayan bireylerin, topluma katılmasıyla birlikte, toplumun ahengini sağlayan kültürel kodlarda bir gevşeme bir yumuşama ortaya çıkmaktadır. Göç ile gelen birey, geldiği topluma tam olarak entegre olamamaktadır ve kendi yaşadığı ülkenin davranışlarını, tutumlarını buraya taşımaktadır. Kapalı toplumlar ve çok fazla göç dalgasına maruz kalmayan toplumlarda böyle bir durum ile karşılaşılması sonucu toplumsal ahenk çok daha hızlı bir şekilde bozulabilmektedir. Göç ile gelen bireylerin tutum ve davranışları tuhaf karşılanmakta ve kendilerinden olmadıkları sıkça vurgulanmaktadır

Viranşehir’de, bu göç dalgası ile birlikte hem ekonomik hem sosyal ve kültürel hem de aile yapısında bazı değişimler yaşanmış, kimi bu değişimleri normal karşılayıp sığınmacılara destek olmuş kimi ise bütün olumsuzlukları karşısına alarak kocaman duvarlar örmüştür. Göçten sonra ülkenin genel görünümünde “Suriyeli” söylemleri ile var olan her olumsuzluğun altında bir Suriyeli aranmaya başlanmıştır. Her meslek, sınıf, alt-kültür, topluluk ve benzeri kendi benzeşlerinden gittikçe soyutlandıkça, ayrıldıkça toplumsal çözülme tehlikesi ve bu tehlikenin beraberinde sürüklediği kişilik çözülmesi de o derece artış göstermektedir (Smith, 1996: 135).

Suriyeliler ve Viranşehirliiler arasındaki söylemsel gerginlikler zaman içerisinde azalmış olsa da hala devam etmektedir. İnsanlar arasındaki hoşnutsuzluk ve gerilim ile birlikte kişilerde kin, düşmanlık gibi duygular hızla geliştiği için yaşanan her türlü felaketten sorumlu kişiler aranmaktadır. Böylesi bir toplumda hele ki farklı gruplar varsa direkt aranan sorumlular bu grup içerisinde bulunmuştur. Bireyler yabancı bir toplumla karşı karşıya kalınca verdikleri tepkilerle kendilerini geliştirmekte veya sığlaştırmaktadır. Kişilerin birbirlerine veya ötekine bakışı,

farklılıkları kabul etmeyişi, yargılaması, dışarı atması kişinin kendi ile birlikte topluma da zarar vermekte ve somut hiçbir problem yaşanmasa bile sadece söylemlerde kalan bir ötekileştirme de toplumda huzursuzluğa yol açabilmektedir. Ahlaksal anlaşmazlıklar duygusal tepkileri de beraberinde getirmektedir. Bu duygusal yaklaşımlar üçüncü kişilerin bakışıyla öfke, nefret ve küçümseme; tarafların ikinci kişilere bakışı ile incinmişlik ya da intikam ve tabi ki kendi açılarından ise, utanç ve suçluluk duygusu şeklinde görülür (Habermas, 2015: 183).

İnsanın kurulu bir düzeni vardır ve bu düzeni insanoğlu kendi elleriyle kurmuştur, ayrıca yıkılmasından ve değişmesinden de oldukça korkmaktadır. Bu korkularına neden olan en önemli kavramlardan biride yabancıdır. Yabancıнын geliştiği kişinin yaşam dünyasında bir deprem etkisi yaratır. Yabancı, günlük yaşamın güvenliğinin dayandığı temeli sarsar. Uzaklardan gelir, yerel varsayımları paylaşmaz ve dolayısıyla da katıldığı grubun, topluluğun kesin olarak kabul ettiği gerçeklikleri sorgulamaya başlar. Yabancı bu eylemi doğal olarak yapmaktadır, çünkü grubun normlarına kendisini doğal olarak gösterecek yeteneklere, statüye sahip değildir. Yabancı grubun normlarına uymak için elinden geleni yapsa da, hiçbir zaman grup ile tam olarak uyumlu olmayacaktır (Bauman, 2013: 20). Her ne kadar Suriyeliler ile Viranşehirli benzer kültürlere sahip olsalar da Viranşehirli geneli için Suriyeliler yabancıdır, misafirdir günü geldiğinde gideceklerdir/gitmelidirler.

Suriyelilerin şehre etkileri; ekonomi, aile, kültürel ve sosyal yaşam, ayrıca Viranşehirli farklılıklara nasıl baktığı ile ilgili başlıklar altında incelenmeye çalışılmıştır.

3.5.1.1. Göçün Viranşehir Ekonomisine Etkileri

Suriye iç savaşı başladığından beridir sınıra çok yakın olduğu için sürekli göç alan Viranşehir’de 2015 Temmuz itibariyle çadır kentte 22 bin, şehir de ise kayıtlı 15 bin Suriyeli vatandaş bulunmaktadır (H.C, 05.07.2015). Viranşehir’de sokağa çıktığında mutlaka Suriyelilerle karşılaşmaktadır. Ev kiralayıp çeşitli meslek dallarında çalışan Suriyeliler çok fazladır. Bir tıp merkezine gidildiğinde Suriyeli bir doktora görünme olasılığı fazladır. Bir bina yapılırken çalışan duvar işçileri,

lokantacısı, kuaförü, terzisi, manavı, bakkalı, diş hekimi... Şanlıurfa genelinde işsizlik oranı göçün ikinci yılında, iki yıl öncesine oranla iki katından fazla artmıştır (Bkz: Tablo1).

Şehrin belediye başkanı gözlemlerini şu şekilde dile getirmektedir; *“Ekonomik açıdan toplum rahatsız. İş sahası eskiden de azdı, Suriyelilerin gelmesiyle işsizlik daha çok arttı. Viranşehirli erkekler eskiden de dışarı gidip çalışıyordu, Suriyeliler gelince bu oran da arttı, aileler daha fazla bölünmeye başladı. Rekabet arttı. İnsanlar bundan rahatsız”* (E.C, 11.06.2015).

İş ücretlerinin düşmesi sonucu başka şehirlere çalışmaya giden Viranşehirli erkeklerin bu göçle birlikte sayılarının artması Suriyelilere karşı olan tepkiyi arttırmaktadır. C. (Kadın, 23, Bekâr) iki abisinin Suriyeliler yüzünden başka şehre gittiklerinin altını çizerek, ailesinin parçalanmasından Suriyelileri sorumlu tutmaktadır.

“Muhtaç oldukları için her işi yapıyorlar, düşük ücrete de çalıştıkları için Viranşehirli erkekler işsiz kaldı. Viranşehirli erkekler iş için başka şehirlere gidince burası Suriyeli doldu. İş ücretlerinin düşmesi sonucu abim ve kardeşim İstanbul'a çalışmaya gitti. İzolasyon işi yapıyorlardı, Suriyeliler gelince sigortasız ve düşük ücretle çalışmaya başladıkları için kardeşlerim işsiz kaldı. Şu anda benim ailemden de iki kişi dışarıya göç etti ve benim de ailem parçalandı, o yüzden onların parçalanmış aileleri de benim umurumda değil.”

Suriyeli işçilerin sömürülmesi ve sigortasız olarak daha düşük ücretlerle çalıştırılması sonucu Viranşehir'in yerli halkı iş aramak için başka yerlere göç etmek zorunda kalmaktadır. Yaşanan bu dış göç aynı zamanda bir iç göçe neden olmaktadır. Burada hem yok pahasına çalışan Suriyeliler, hem de iş bulamadıkları için göç etmek zorunda olan Viranşehirli erkekler, ezilmekte, mağdur olmaktadır. Dünyanın her yerinde olduğu gibi, toplumun zaaflarından ve çıkmazlarından en fazla faydalanan kesim yine maddi olanakları fazla olan kişiler olmaktadır. Bu adaletsizlikte kazanan taraf işveren yani para sahibi olandır.

Kadın kuaförü olan S. (Kadın, 32, Bekâr) bütün Suriyelilerin ezildiği, az paraya çok çalıştırıldıkları görüşüne karşı çıkmaktadır;

“Çalışmak zorunda olanlar belki evet çok ucuza çalıştılar ama o mecburiyeti olmayanlar asla taviz vermiyorlar emeklerinden. İstedikleri verilmeyince kesinlikle çalışmıyorlar. Şu an Suriyelilere birçok kurs veriliyor kuaför kursu da onlardan biri. Yarın hepsi iş yerleri açacak ve vergi de vermeyecekler. Yıllardır oturduğumuz düzene ortak olacaklar belki fiyat kıracaklar ve ekmeğimizle oynayacaklar.”

İşi elinden alındığı için tepki gösteren kesime, bir de işini kaybetme korkusu yaşayanlar katılmakta ve aynı şekilde Suriyelilere tepki göstermektedirler. İş azlığı ve işçi bolluğu rekabeti arttırmakta ve her iki tarafın da azla yetinmesine yol açmaktadır. Bundan dolayı Viranşehirli esnaf, Suriyelilerin kendi iş sahalarına girmelerinden şikâyetçidir. Özellikle farklı zanaat kollarında uzmanlaşan ustalar, aynı işi daha düşük bir ücrete yapan Suriyelilerden hoşnutsuzdur ve bunun kısıtlanması gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca Viranşehir esnafının en fazla şikâyetçi olduğu konu da, Suriyelilerin vergi ödemediği çalışıyor olmalarıdır. Yaşanan yoğun ve kontrolsüz göç olayına, Türkiye hazırlıksız yakalanmıştır ve göçün doğurduğu birçok sosyal ve ekonomik duruma yasal zemin hazırlayamamıştır. Bunun sonucunda göç ile gelen Suriyeliler, Türkiye vatandaşlarının uymak zorunda olduğu birçok yasal zorunluluktan ilk geldikleri yıllar kurtulmuşlardır.

Suriyelilerin şehrin ekonomisine olumlu etkisi olduğunu düşünen kesim de vardır ve bu kesimin daha çok hizmet sektörü çalışanları olduğu göze çarpmaktadır. Sürekli hareket halinde olan sığınmacılar, seyahat sektörü çalışanları için bir nimet olarak görülmektedir. Otogarda çalışan E. (Erkek, 32, Evli), Suriyelilerden şikâyetçi değildir ve şöyle söylemektedir,

“Sığınmacıların şehre ekonomik artıları olduğunu ve ekonomiyi canlandırdıklarını düşünüyorum. Bizim sektörde kışın işler durgun olur resmi tatillerde biraz açılır sonra Nisana kadar durgun geçer ama bu savaşla birlikte artık kışın da işlerimiz canlı çünkü Suriyeliler sürekli bir yere gidiyorlar. Şehre kesinlikle ekonomik artıları oldu. Ev sahipleri evlerini eskisinden daha pahalıya kiralamaya

başladı bu bir ekonomik getiridir. Viranşehirliilerin bu göç dalgası ile pek bir zorlukla karşıtlıklarını zannetmiyorum.”

Yine bir diğeri hizmet çalışanı, Suriyelilerin ekonomiye katkısını şöyle dile getirmiştir, *“Suriyeliler rahat bir millet yarını düşünmüyorlar bin lira kazanmışlarsa tamamını yiyorlar arkaya atma düşünceleri yok. Yani para yine içeride dönüyor hem de tamamı, yastık altı yapmadan. Burada işini tuturanlar savaş bittikten sonra da gitmezler tutturamayanlar geri döner”* (Erkek, 39, Evli).

Bu söyleme, devletin onları tembelleştirdiği ve bu yüzden yarını düşünmeyen bir millet haline geldikleri söylemleri de ekleniyor. Çalışmayı sevmemeleri, çalışma saatlerinden şikâyet etmeleri ve kazandıklarının tamamını harcamaları bu tembelleşmenin sonucu olarak gösterilmektedir. M. (Erkek, 47, Evli,) görüşlerini şu şekilde aktarmaktadır, *“Bir kova suya bir bardak su eklense de çıkarılsa da bir şey fark etmez yani ekonomiyi etkilemez halk zihnini yorar sadece. İnsanlar yabancıyı kötülemek ve dışlamak için bazı söylemlerde bulunuyorlar. Kötüleyecek bir şey koymazsan eğer ortaya sevmek zorunda kalırsın ama sevmek istemiyorsun, o zaman işte böyle dersin, ekmeğimle oynadılar, şehrimi bozdular.”*

Görüldüğü gibi hizmet sektöründe çalışan ve kazancını bu yolla elde eden esnaf, Suriyelilerin şehirde olmasından memnundur. Nüfus ne kadar fazla artarsa, satacak bilet, ekmek, yemek o kadar artar, aynı oranda kazançta artar. Suriyelilerin ekonomiye etkisi yine etkinin yönüne göre değişmektedir, olumsuz etkilenenler Suriyelilerden hoşnutsuzken, olumlu etkilenenler bu durumdan gayet memnundur.

K. (Erkek, 32, Evli) Suriyelilerin şehrin mimarisinde gözle görülen etkilerine değinmektedir. K. Suriyeliler sayesinde farklı tarzda mimari binalar görmeye başladığını bunun şehir için güzel bir değişim olduğunu dile getirmektedir ayrıca piyasayı canlandırdıklarını düşünmektedir. Suriyeli zanaatkârlar Viranşehir’i estetik ve sanat açısından da olumlu yönde etkilemiştir. Suriyelilerin kendine has işçilikleri, Viranşehirliiler tarafından beğenilmekte ve övülmektedir. Suriyeliler işlerini çok fazla para için yapmamakta, onun yerine güzel işçiliğe önem vermektedirler. Belki de bu Viranşehirliilerin bahsettiği “Kapitalizme bulaşmamış olmak” tan kaynaklanmaktadır.

Suriye de çok fazla ekonomik rekabet ile yaşamayan ve bunun yerine zanaatlarını en güzel şekilde ifşa etmeyle uğraşan Suriyeliler, Viranşehir'e geldikten sonra da bu özelliklerini devam ettirmiştir

Viranşehirliilerin çoğunluğu Suriyelilerin ekonomiyi olumsuz etkiledikleri görüşü etrafında birleşmektedir. Artan ev kiralari Viranşehirliiler arasında huzursuzluk yaratmaya başlamıştır. Çok kötü evlerde mecbur oldukları için yüksek fiyatlarla oturmak zorunda kalan Suriyeliler, hiç istemeseler de ev kiralari yükseltmişlerdir. Bu durum ev sahiplerinin işine gelirken kiracıları zorlamıştır. D. (Kadın, 34, Bekâr) bu göçle birlikte zenginlerin daha da zenginleştiğini yoksulların ise daha da yoksullaştığını savunmuştur. A.'ya (Kadın, 42, Evli) göre, "*Suriyelilerin Viranşehir'e çok fazla etkileri oldu, ailelerin dağılmasından işsizliğe kadar. Viranşehirliiler ev bulmakta zorlanmaya başladılar. İkinci, üçüncü eş durumları olmaya başladı*".

İşverenler de sigorta yapmak zorunda kalmadıkları ve düşük ücrete tamam diyen Suriyelileri tercih etmektedirler. Bu durum da Viranşehirliilerin ya işsiz kalmasına ya da düşük ücretle çalışmayı kabul etmek zorunda kalmasına neden olmaktadır. Ekonominin bireyden aileye, aileden topluma her kesimi her konuda büyük ölçüde etkilediği yadsınamaz bir gerçektir. Ekonomik sıkıntının yarattığı psikolojik gerginlik önce kişiyi, devamında ailede olan tüm bireyleri ve toplumu etkilemektedir.

3.5.1.2. Göçün Viranşehir Aile Yapısına Etkileri

3.5.1.2.1. Suriyelilerle Evlilik ve Evlilik Dışı İlişkiler

Ortak tarihsel ve inançsal değerleri taşıyan iki toplumun aile yapıları farklı olsa da bu farklılıklar uçurumlarla tabir edilecek kadar fazla değildir ve toplumlar çok hızlı bir şekilde etkileşime geçebilmektedir. Suriyelilerin Viranşehir'in aile yapısına etkileri genellikle evlilik yoluyla gerçekleşmektedir, çoğunlukla kız alma yoluyla Suriyeliler Viranşehir aile yapısına katılmaktadır. Suriyeli kızın, Viranşehirli bir aileye gelin gelmesi, ilk etapta aile yapısında çok büyük etkide bulunmamaktadır

çünkü gelin tek başınadır fakat karşısında yüzyıllardır süre gelmiş örf, adetleriyle; gelenek, görenekleriyle koskoca bir aile vardır.

Hem dini benzerlik hem de etnik benzerlik Viranşehirli ve Suriyeliler arasındaki aile bağının evlilik yoluyla gelişmesinde en önemli etkenler olmuştur. Suriye iç savaşı öncesinde de Suriye'den kız alınıp evlilikler yapılırdı. Türkiye'ye gelin gelen kadınların nüfus kâğıdı bulunmamaktaydı. Erkeklerin doğum tarihleri ise yılbaşı tarihi olarak nüfusa geçmekteydi. Suriye'de kadınlara nüfus kâğıdı çıkarılmaması durumu eskiden Viranşehir'de de gözlemlenmekteydi. Suriye'de de Viranşehir'de olduğu gibi kadına nüfus kâğıdı çıkarılmamasının başlıca unsuru mirastı. Kadın sadece başlık parası verilerek ya da berdel edilerek karşı tarafa verilirdi, miras ise asla kadına verilmezdi. Aileler mirasın erkekte kalması için nüfus kâğıtlarını çıkartmazlardı. Diğer bir önemli sebep ise okumaydı. Kadınları okula göndermemek için nüfus kâğıdı çıkartmamak basit bir emniyet anlamına gelmekteydi. Üçüncü önemli neden ise devlettir, kaydı olan kişi rahatça karakola çağırılabilir (Yücel, 2008: 148).

Türkiye'nin hayat standardının daha yüksek oluşu, Suriyelilerin kız vermesini daha olağanlaştırırken Türkiye'den bir kızın Suriye'ye gelin gitmesi pek rastlanır bir durum olmamaktadır. Geri kalınmış, diktatörlüğün dişleri arasında ezilen, karanlık bir Ortadoğu ülkesi olarak görülen Suriye'ye kız verilmek istenmemektedir. Suriyeli gelinler savaştan önce azınlıkta iken şu anda bu oran oldukça yükselmiş durumdadır. Savaştan kaçan insanlar bu yeni yaşam alanında en çokta dışlanmamak için bağlar kurmak istemektedirler, bunun en kolay yolu ise evlilikler olmuştur. Bu evlilikler bazen ailenin oğlunu evlendirirken daha az para harcamak istemesi (Viranşehirlielerin tabiriyle ucuza kaçması), bazen Suriyeli kadının güzel ve eşine hürmette kusursuz olduğu için tercih edildiği söylemleri vardır.

Suriyeli bir kadınla evlenen K. (Erkek, 50, Evli) eşini anlatırken birde kıyaslamalar yapmaktadır;

“Eşimi gün içinde kaldığı, iş yaptığı, yemek yaptığı kıyafetleriyle göremem, ben eve gelmeden üzerini değiştir, erken geldiğim zamanlarda da hemen odaya kaçıp

üzerini değiştirir. Ben annemde bunu görmedim mesela. Ayrıca karı koca muhabbetleri süper, birbirlerini kırmıyorlar çok ilgililer birbirlerine.”

B. (Erkek, 34, bekâr), Suriyelilerle ilgili görüşlerini şöyle dile getirmiştir, *“Suriyeliler 18 yaşındaki kızı 60 yaşındaki adama veriyorlar bu yüzden evlilikler arttı. Aile kültürlerimizde benzerlikler var ama Suriyeli evli çiftler bizden daha sosyal ve rahatlar. Mesela bizde eve misafir geldiğinde eşler arasında resmi bir hava olur onlarda öyle değil, diyalogları çok samimi. Bizdeki resmiyetin nedeni aşiret sistemi olabilir. Bence bu göçle birlikte bir etkileşim ve değişim olursa evliliklerde olur bu da olumlu yönde olur. Aileleri daha samimi belki Viranşehir ailesine de bu yönde etkileri olabilir.”*

M. (Erkek, 22, Bekâr) evde erkeklerin ilgisizliğini kabul etmekte ama Viranşehir erkeğinin eşini dışarıda asla kimseye muhtaç etmeyeceğinin altını çizmektedir.

Her yaş gurubunun aileye bakış açısı farklı ve herkes kendi yaşadıklarına göre aile yapısını yorumlamaktadır. Büyük bir aile, yoksul bir aile ya da sadece büyüklerin istediği için yapılan evliliklerle kurulan aile ortamında büyümüş bireyler, aile yapısına olumsuz bakmaktadır. Kadının söz hakkına belli düzeyde sahip olduğu ailelerde büyüyen bireylerin bakış açısı ise daha ılımlı olmuştur.

M. (Kadın, 63, Evli) kendi gençliği ile yaşlılık dönemi arasındaki farkları şu şekilde anlatmaktadır, *“Şimdiki nesil çok şanslı Viranşehir çok gelişmiş. Bizim zamanımızda böyle değildi. Gelinlerin hepsi kaynanalarıyla otururdu, aileler kalabalık olurdu. Bir gezmeye gidilecekse ailenin bütün kadınları toplanırdı öyle gidilirdi. Kocamızı geceden geceye görürdük. Erkeklerin başka işleri olurdu kadınlara bir yere gidilecekse de en büyük olanla genelde de anneleri ile giderlerdi. Büyüklere saygı çok fazlaydı bizde, çocuklarım babalarına abi der, bana da abla, kayınbabama baba, kaynanama anne der. O zamanlar atalarımızın yanında çocuğumuzu kucağıma almak sevmek ayıptı şimdikiiler öyle değil. Biz gelirken gelinlik zordu biz kaynana olduk şimdi de kaynanalık zor, her şey gelinlerin elinde. Suriyelileri bizimle aynı görüyorum ama kadınları bizim eski kadınlarımız gibi bu yüzden oğluma*

Suriyeli bir kız almak isterdim ama evli, artık ikinci karısına.” (burada glmeler oluyor, bir Şeyler anlatıyor ve gelinini sevmediği için oğlunun böyle bir talebine destek vereceği anlaŐılıyor)

Yaşlı Viranşehirli kadınlar, Suriyeli kadınlara yknmelerinin yanı sıra kendi geçmişlerine de yknmektedir. Toplumsal kuralların ve kaidelerin Viranşehir’de geçmişten günümüze geldiğini gösteren bu söyleŐi, her Şeye rağmen Viranşehir toplumsal yapısının bir nebze de olsa kendi kliŐelerini ve kalıplarını kırdığını göstermektedir.

Viranşehir’de avukat olan S.’a (Erkek, 31, Bekâr) göre, “*Viranşehir kapalı bir toplum yapısına sahip. Suriyelilerin gelmesi ile birlikte ViranŐehirlilere bir kapı açıldı, belki de olumsuzluklar için gerekçe bulundu. Suriyeliler, Viranşehir aile yapısını bozmaya başladı, aile yapısının bozulmasından kasıt hem yaşanan ikinci evlilikler hem fuhuşun artması*” demiştir.

Fuhuşun tırmanıŐta olması, yaşanan ikinci evliliklerin boyutu, Viranşehirli kadınlar üzerinde yarattığı korku ve tedirginlik doğrudan aile yapısına zarar verirken sosyal yapının bozulmasında da etkiler yaratmaktadır. Fuhuş genelde erkek görüşmeciler ya da eşlerinden bununla ilgili söylentiler duyan kadınlar tarafından dillendirilmiŐtir. Şehrin en gelişmiş mahallesinin muhtarı Münir (Evli,45), toplumsal olarak bir kaynaŐmanın olmadığını dile getirmiştir. Muhtara göre evlilikler dışında Suriyeliler zaten ayrı bir gurup Şeklinde kalmaktadırlar. İŞleri düŐmediđi sürece selam bile vermiyorlar. FuhuŐta bir artış olduğunu söyleyen muhtar ama bunun Viranşehir yapısıyla alakalı olmadığını savaşın kaçınılmaz sonucu olduğunu, kendi ülkelerinde de gittikleri başka ülkeler ve Şehirlerde de bunun yaŐanacađını belirtmiştir. Özellikle savaş sonucu ve zorunlu olarak yaşanan yoğun göç sonucunda, en savunmasız olan kesimler çocuklar ve kadınlardır. Hayatta kalmak için savunmasız kadınlar, fuhuş yolunu seçebilmektedir. Savunmasız konumda olan ve hayatta kalmak için tek pazarlayacakları Şeyleri kendi etleri olan kadınlar, bir Şekilde bu hayata itilmektedir.

3.5.1.2.2. Kadınlar Arasında Artan Rekabet: Kuma Korkusu

Suriyelilerin, Viranşehir aile yapısına etkisi çoğunlukla ikinci evlilikle gerçekleşmektedir. İkinci evlilikler kurulu aile düzenlerini sarsmakta hatta yıkmaktadır. Göçün olduğu ilk yıl 4 çocuk babası M. Suriyeli bir kadınla evlenmek istemiş eşi bunu kabul etmemiştir. Yıllardır kendileri ile birlikte yaşayan annesini de eski karısının yanında bırakmak isteyen M. Suriyeli kadınla yeni bir eve taşınmak istemiş, eski eşi evinin penceresinden atlayarak intihar etmiştir. Yaşanan bu olay Viranşehirli kadınlarda ikinci evlilikten ziyade Suriyelilerle yapılan evliliklere karşı bir nefret tohumu ekmiştir.

İkinci evliliklerin gerçekleşmesindeki temel unsur her iki toplumun da bu eylemi olağan karşılaması ve kültürel kodlarında taşıyor olmasıdır. İkinci evliliğin bir diğer nedeni Suriyeli kadınların erkeklerine olan ilgisi ve hürmetidir, böylece Suriyelilerin bu meziyeti kulaktan kulağa yayılmakta ve Viranşehir erkeklerini cezpt etmektedir. Viranşehirli kadınların Suriyeli kadınlar ile bir rekabete girdiği hem gözlemlenebilen hem de açık açık dile getirilen bir durumdur. Artan kadın nüfusu erkeklerde de Viranşehirli kadınlara yönelik umursamaz tavırlara neden olmaktadır. Şehrin merkezinde bir duvarda yazan “*sen yoksan Suriler var*” duvar yazısı, Suriyelilerin şehirdeki varlığının somut yansıması olmuştur (Bkz: Foto 1).

Kadınlarının çok bakımlı oluşu, kimileri tarafından imrenilerek anlatılmıştır. Suriyeli bir kadın kuaförüne, saçını boyatan K. (Kadın, 31, Evli) “*eskiye oranla kendime daha çok bakıyorum çünkü rekabet arttı. Üç çocuk annesiyim eşime geçenlerde 18 yaşında 1.80 boyunda Suriyeli bir kız göstermişler sana alalım diye eşim kabul etmemiş. Ben Suriyelilerin bakımını beğendiğim için saçlarımı yaptırmaya da onların yanına geliyorum.*” Suriyeli kadınların bu yönü, kadınlar arasında rekabet ortamını yaratmıştır ve bunun sonucunda Viranşehirli kadınlarda bakımlı olmaya başlamıştır.

Yaşanan ikinci evliliklerle birlikte parçalanan aileler vardır. Viranşehirli A.’ya (Erkek, 30, Bekâr) göre, “*Viranşehir’de ikinci evlilikler Suriyelilerin göçünden önce de vardı evet ama bu göç ile birlikte bu durum normalleşmeye*

başlamış ve insanların bu duruma alışmasına neden olmuştur.” Viranşehirli bir ailenin kızını ikinci eş olarak vermesi için kadının dul olması, evde kalmış olması (yaşı büyük ve evlenmemiş kızlar için kullanılır) ailenin fakir veya borçlu olması, köyün ağasına veya aşiret reislerinden birine hayır diyemeyecek durumda olması vb. gibi gerekçeler gerekmekteydi. Bu da ikinci eş durumuna rastlansa bile oransal azlığa neden olmaktadır. Suriyelilerin ise yaş farkına, medeni duruma bakmadan ve herhangi bir zorluk çıkarmadan (ayrı ev, altın, başlık) kızlarını Viranşehirliyle vermeleri hem Suriyeliler ile yapılan evliliklerin hem de Viranşehir genelindeki ikinci evliliklerin oranını arttırmıştır.

Yapılan görüşmelerde hem erkekler hem kadınlar, Suriyeli kadınların özellikle aile içerisinde geçen muhabbetlere sıkça konu olduğunu ve erkeklerin eşlerini *“bir Suriyeli alacam”* şeklinde tehdit ettiğini dile getirmişlerdir. Bu tarz söylemler sonucu aile yapılarında yozlaşmalar olduğu düşünülmektedir.

İ. (Kadın, 20, Evli) Viranşehirli ve Suriyelilerin evliliklerini şöyle değerlendirmektedir, *“bizde erkek evlendikten sonra çok ilgisizleşiyor, Viranşehir’deki çiftler arasında kuvvetli bir bağ yok, evlenince muhabbetleri bitiyor. Suriyelilerde ise kadınlar eşlerine çok düşkün, evlileri bile sevgili gibiler. Aslında kadınlarımız da erkeklerimiz de bunun farkında bu yüzden Viranşehirli erkeklerin bir kısmının gözü Suriyeli kadınlara kayarken, Viranşehirli kadınlarda da içten içe bunun haklılığını bildikleri için belirgin bir kıskançlık, gizli bir korku var.”*

Suriyeli kadınla evlilik yapan erkeklerin olumlu konuşmaları da Suriyelilerle evlilik yapılmasına, kuma olarak tercih edilmelerine teşvik ediyor olabilir. Suriye aile yapısında erkeğin mutluluğu kadın için önemlidir, eğer kadın erkeğini mutlu edemiyorsa, üstüne kuma gelmesini gayet olağan karşılayabilir.

Evli, dört çocuk babası H. (57) Suriyeli bir kadınla ikinci evlilik yapmış ve neden ikinci bir evlilik ve neden Suriyeli sorularına şu cevapları vermiştir,

“Evim köyde benim, eşim çocuklarım hepsi köyde. Ben her gün şehre gelip buradaki işlerimi halledip köye dönerdim. İkinci evlilik düşünmemiştim hiç sonra bizim amcaoğlu Suriyeli bir kadınla evlenmiş, gel dedi ablasını sana alalım önce yok

dedim. Sonra anlattı, bu Suriyeli kadınlar eşlerine çok kıymet veriyorlarmış bir dediğin iki olmuyormuş çok cilvelilermiş filan her neyse kısmet oldu işte. Şimdi bir gece köyde bir gece şehirde kalıyorum. En azından şehirde işlerim uzadığında bir evim var dinleniyorum çok memnunum evlendiğime.”

Viranşehirli eşi ile Suriyeli eşini kıyaslaması istendiğinde biraz duraksıyor ve konuşmaya başlıyor, *“ilk eşim çok vefakâr, çocuklarıma çok düşkün bana da anne gibi yaklaşır. Benim, çocuklarımin bir eksiği olmasın diye didinir kendine bakmaz hakkı çoktur üzerimde hem benim hem ailemin, aileme de çok hizmet etti. Yeni eşim de kendine çok bakar başka şeyle pek ilgilenmez. Mesela evi temizlemektense bana hazırlanmak onun önceliği, ilk eşim gibi kahr çeken olmaz eski eşimin şartlarında bu olsaydı durmazdı yanımda. Ama ne var ki erkekler de böyle hatun istiyor onla konuşan dertleşen sen eve girdiğinde her işini bırakıp seninle ilgilenen.”*

H. aslında her erkeğin istediği temel ihtiyaçlardan bahsetmektedir, kadınlar gibi erkeklerde ilgi ister. İşte bu yüzden Suriyeli kadınların bakımlı olması, erkeklerine ilgili olmaları ve onların dikkatini çekecek yollara başvurmaları, erkekleri etkilemektedir.

Suriyeli kadının erkeğine daha iyi baktığı ve onu mutlu ettiği düşüncesi Viranşehirli kadınları mutsuz ederken, tam tersi olarak Viranşehirli erkekleri mutlu etmektedir. Özellikle evliliğinde mutlu olmayan ve daha fazlasını arayan erkekler Suriyeli kadınlarla ikinci evlilik yapmaya sıcak bakmaktadır. Aynı şekilde Suriyeliler için de ikinci evlilik sorun değildir ve bu şekilde de mutlu olunabilir. Aslında ikinci evliliklerin Viranşehir’de çoğalması ve olağanlaşmasının bir nedeni erkeklerin bu konuda istekli olması yanı sıra, Suriyelilerin bu tarz evliliklere sıcak bakmasıdır.

3.5.1.3. Kültürel Karşılaşmanın Yerleşik Halk Üzerinde Etkileri

Bir ulusta insanların homojenleştirilmesi kültür aracılığı ile yapıla gelmiştir. Her birey toplumsallaşma esnasında aynı zamanda kültürlenir. Kültürü bir miras olarak algılamak mümkündür. Bu miras, hem doğru ve yanlış hem bizler ve onlar arasındaki farkı belirler (Bauman, 2006: 32). Kültür birliğinin iki temel ögesi ise ortak bir dil ve ortak bir tarihtir. Yaşanan Suriyeli göçü ile ilgili yapılan saha

araştırması ile bu iki unsurun iki farklı toplum için son derece önemli olduğu gözlemlenmiştir. Aynı lisanı konuşan insanlar, övündükleri ve kendilerinden farklı gördükleri toplumlardan üstün saydıkları tarihleri ile birlikte bütünleşmiş, bunun dışındakileri ise ötekileştirmiştir. Ötekileştirme en somut şekliyle dil üzerinden kendini belli eder. Aynı dili konuşan insanlar birbirlerini tanır diğerine ise “öteki” gözüyle bakar (Fenton, 2011: 19-20). Bu ötekileştirme bazen toplumda çok ufak problemlerin çözilemeyecek kadar büyümesine neden olabilmektedir.

Dil toplumların, birbirini tanımaları ve tanımlamaları için gerekli en önemli unsurdur. Farklı coğrafyalarda yaşayan bireylerin kendilerini tanımlamak için kullandıkları dil unsuru, aynı zamanda o toplumların yaşam şekillerinin bir tasviridir. Aynı dili konuşan topluluklar, kavimler, devletler tarih boyunca birbirleri ile çok daha iyi ve sıcak ilişkiler kurmuşlardır. Çünkü aynı dile sahip toplulukların, dünyayı yorumlama ve anlamlandırma kabiliyetleri ve yöntemleri de benzerdir. Ortaylı (1998: 6), aynı dili konuşan bireylerin farklı mekânlarda yaşasalar bile dil aracılığı ile iletişim kurduklarını toplumun kaderini paylaştıklarını ve dayanışma içerisine girebildiklerini vurgulamaktadır. Bu ortak dil sayesinde geçmiş paylaşılarak insanlar arasında kültürel bağ kurulmaktadır. Tersinden bakacak olursak da aynı dili konuşanlar arasında oluşan kültürel bağ, aynı dili konuşmayanlar arasında ise sosyal bir dışlama aracı görevi görmektedir. Yani bir tarafı bağlarken bir diğer tarafı ayırmaktadır.

Etkileşimin çok olduğu ve geçiş yollarında bulunan coğrafyalarda, aynı toplumun kullandığı birden çok dile rastlanmaktadır. Ortadoğu coğrafyası da bu şekilde bir coğrafyadır. Birçok medeniyetin, doğduğu, geliştiği ve yayıldığı bir coğrafya olan Ortadoğu coğrafyasında, birçok dil konuşulmakta ve kişiler bu dilleri etkin bir şekilde kullanabilmektedir. Viranşehir’e gelen Suriyeliler, Arapça ve Kürtçe konuşmaktadır. Viranşehirli ile Suriyeliler aynı dili konuşmasına rağmen, dilin farklı lehçeleri ve kavramlarının ortaya çıkmasıyla birlikte, iletişim sorunları yaşanmaktadır. Görüşülen her iki kesimde genelde, “*anlaşamıyoruz çünkü onların Arapçası/Kürtçesi farklı*” demişlerdir. Binlerce yıl birlikte yaşayan ve ortak yaşamsal alanı paylaşan Ortadoğu halkları, ulusçuluğun ortaya çıkışı ve sınırların

keskin hatlarla çizilmesiyle birlikte birbirlerinden ayrılmıştır. Ulusçuluğun ve egemen görüşün baskısıyla birlikte, uzun yıllar birlikte var olan ortak dil ve yaşamsal değerler bölünmeye ve değişmeye başlamıştır. Bunun sonucunda sınırda yaşayan ve akraba olan halklar bile anlaşmakta zorlanmakta ve ortak değerleri paylaşmadıklarını düşünmektedirler. Oysaki farklı çevresel koşullar altında yaşayan insanların geliştirdiği, farklı davranış kalıplarından yola çıkarak bu toplulukların farklı kültürlerden geldiklerini iddia etmek hatalı olur (Barth, 2001: 16).

Yapılan araştırmada hem Suriyeliler hem Viranşehirli dil konusunda sorunlar yaşadıklarını, birbirlerini anlamada zorlandıklarını dile getirmişlerdir. Suriyeli bir kadınla ilk evliliğini yapan S. (43), en büyük probleminin dil olduğunu söylemiştir, “eşimle evlenmemde aracı olanlar Arap olduğunu söyleyince tereddüt etmeden kabul ettim aynı dili konuşmamız çok önemliydi benim için. *İkimizde Arap'ız ikimizde Arapça konuşuyoruz ama Arapçalarımız farklı, anlayamıyoruz. Ayrıca yemek kültürümüzde farklı, damak tatlarımız uyuşmuyor. Eşimin akrabalarına gidiyoruz, meyve, çerez, pasta, çay, kahve hepsi aynı anda önümüze geliyor isteyen istediğini yiyor değişik geliyor bana.*” Kapalı toplumlarda değişim ve farklılıkları algılayış çok daha zordur. Başka bir kültürün farklı alışkanlıkları, içine kapalı topluluğu korkutmakta ve bu davranışları yorumlamasını zorlaştırmaktadır.

Geniş bir toplumda insanlar değişik kişilerle birlikte dua eder, yemek yer, çalışır ve oynar, tüm bunları gerçekleştirmek için farklı gruplara katılmaları gerekir. Aynı zamanda her grubun kendine göre normları, kuralları ve işleyiş tarzı mevcuttur, birey katıldığı grubun özelliklerine uymak zorundadır. Toplumsal yapı, bir çeşit hiyerarşik yapıyı temsil eder ve kişi girdiği bu hiyerarşik yapının, özelliklerini taşır ve rollerini oynar. Toplum içerisindeki, aşiret içerisindeki, aile içerisindeki, grup içerisindeki bireyler belirli bir düzene göre, bir otorite altında her şeyi birlikte yapar. Toplumdaki her sınıfın, grubun, ekonomik örgütlenme şeklinin kendine has rolleri vardır (Poloma, 1993: 208). Toplumsal içerisindeki her türlü oluşumun kendine has rolleri vardır. Örneğin kadın-erkek ilişkisindeki roller toplumun onlara sunduğu doğrultuda şekillenir. Bir aşiret lideriyle ona tabi olan arasındaki ilişki yine toplumsal rollere göre hayat bulur.

Gelenekçi, toplum hayatını örf ve adetlerin şekillendirdiği bu şehirde, modernleşme ile birlikte kültürel değişimler kendini hissettirmeye başlamıştır. Yavaş ilerlese de gözle görülen değişimler, toplumu bu değişime ayak uyduranlar, değişime karşı duranlar ve tarafsız olanlar şeklinde ayırmıştır. Kültürel açıdan farklı bir halkı göç ile birlikte kendi bünyesinde barındıran Viranşehir, bu karşılaşma ile birlikte değişip, dönüşmüştür. Şehrin belediye başkanı kültürel değişimin Viranşehir'in kendi içinde zaten yoğun yaşandığını, şimdi Suriyelilerin gelişi ile bu değişimin iki farklı boyuta dönüştüğünü söylemekte yanı sıra, Viranşehirliler ile Suriyelilerin özellikle kültürel açıdan uyuşmadıklarını bu durumun da sorunlara neden olduğunu belirtmektedir (E.C. 11.06.2015). Viranşehir'e dışarıdan gelen bir kişi, yerli halk ve göç ile gelen Suriyeliler arasında, belirgin bir ayrıma gidemeyebilir fakat hem Viranşehirliler hem Suriyeliler birbirleri arasındaki farklılıkları çok kolay bir şekilde görmektedirler.

E. (Erkek, 32, Evli), Suriyeliler bizim 1980 dönemi gibiler diyor, *“kapitalist sistemle tanışmamışlar, çok fazla çalışmıyorlar, kazandıklarının çoğunu harcıyorlar, ev gezmeleri fazla.”* E.' ye göre eğer Viranşehir bu açıdan etkilenecekse Suriyelilerden bu olumlu bir şey. *“Viranşehir'de artık günde 12 saat çalışılıyor bu yoğun çalışmadan dolayı ne akraba ziyareti kaldı ne büyük sayma kaldı herkes evinde kendi eşi, çocuğuyla.”* Suriyelilerin daha tembel olduğu ve eğlencelerine düşkün olduğu Viranşehir genelinde savunulan bir kanıdır. Suriyelilerin devlet tarafından tembelleştirildiğini ve çok fazla çalışmayı sevmediklerini dile getiren Viranşehirliler, aynı zamanda Suriyelileri zevk düşkün olarak tasvir etmektedir. Çalışma kültürü olarak ötekileştirilen Suriyelilere karşı Viranşehirliler kendilerini daha çalışkan olarak nitelemektedir.

Suriyelilerin iş hayatına girmesi sonucu, Viranşehirliler rekabet için ve daha fazla kazanmak için çalışma saatlerini arttırmak zorunda kalmışlardır. Yukarıda, E.'nin dediği gibi Viranşehirlilerin daha fazla çalışması sonucu, bireyler diğer sosyal aktivitelere daha az zaman ayırmak zorunda kalmışlardır. Suriyelilerin, Viranşehir sosyal yaşamına en önemli etkilerinden biri budur belki de. Gölette balık tutmak için daha fazla balıkçı ortaya çıkınca, mecburen balıkçılar daha fazla mesai yapmak

zorunda kalmaktadır, tıpkı Viranşehirli gibi. Aynı zamanda ortaya çıkan rekabet ortamında Suriyeliler belki de Suriye’de çalıştıklarının iki katını Viranşehir’de çalışmaktadır. İş ortamına ayrılan zamanın artması sonucu, diğer sosyal etkinliklere ayrılan zaman kısıtlanmıştır, özellikle erkekler evleriyle daha az ilgilenmeye başlamıştır. Aynı zamanda Viranşehir’de çok önemli olan akrabalık bağları da zayıflamaya başlamıştır.

Toplumsal açıdan en çok üzerinde durulan konu ise dilencilik olmaktadır. Dilencilik şehirde çok aşikârdır. Sığınmacıların şehre olumsuz etkilerinden biri de gerçekleştirdikleri dilenme faaliyetidir. Görüşülen hemen hemen herkes Suriyelilerle birlikte dilenciliğin çok yoğun bir şekilde arttığından şikâyetçidir. Şehrin her yerinde özellikle küçük çocukların dilenmesi hem şehrin genel görünümünü açısından, hem güvenlik açısından hem de dilencilğe özendirme açısından bir problem teşkil etmektedir. Dilenciler parklarda, kahvelerde, kafelerde oturan kişileri rahatsız etmekte ve onlardan para istemektedir. Araçlar durduğunda, araçlara yanaşan ve para isteyen özellikle çocuk yaşta olan dilenciler, hem kendi canlarını tehlikeye atmakta hem de arabadakileri tehlikeye atmaktadır. Aynı zamanda dilenciler ev ev gezerek para dilenmektedir, bundan dolayı Viranşehirli kapılarını daha az kişiye açmakta ve daha az kişiye güvenmektedir. Ayrıca dilenciliğin artması, güvenlik ihtiyacının artmasına da neden olmuştur, Viranşehirli binalarına güvenlik sistemleri kurmakta ve daha yüksek duvarlar inşa ederek, korumalar yerleştirmektedir.

Dilencilik bütün toplumlar tarafından kötü addedilen bir olaydır ve göçmen olarak gelen Suriyelilerin bunu yapması hem ayıplanmakta hem de yerli halkta nefret uyandırmaktadır. *“Kendi dilencimiz yetmiyor birde Suriyeliler geldi”* söylemine sıkça başvurulmaktadır. Ayrıca yerli halkla en fazla ilişki içinde olan kesim de dilencilerdir, bu yüzden Viranşehirli Suriyelileri dilenciler üzerinden tanımlamaktadır.

2 yıldır avukatlık yapan A. (Kadın, 27, Evli), Viranşehir’in sosyal yapısı konusunda şunları dile getirmiştir. *“Viranşehir’de sosyal hayat çok az, olan sosyal alanlarda genelde erkeklere yönelik. Kadın bir parkta oturacaksa da mesela, genelde komşularıyla ya da yakın akrabalarıyla oturur, erkeğin yanında olduğu nadirdir.*

Yani bir nevi kadınlar ve erkekler ayrı takılırlar burada. Eşler kol kola gezemiyorlar bu ayıp olarak nitelendiriliyor, bunun aksi olarak Suriyeliler kol kola rahatça gezebiliyorlar. Viranşehir yapısından dolayı, erkekler eşleriyle pek fazla vakit geçiremiyorlar. Özellikle kültürel yapı henüz buna hazır değil bir de şu var geçmişten gelen siyasi ve toplumsal baskıdan dolayı, kadın erkek ilişkileri de olumsuz etkilendi ve bağ zayıfladı. Kadınlar korunmak amacıyla siyasi olayların dışında tutulmak istendi bu da erkek kadın muhabbetlerini keskin bir biçimde ayırdı. Tam tersi olarak Suriyeliler şehirde her yere kadın erkek birlikte gitmekte ve aralarındaki sıcak diyalog onları Viranşehirliyelerden bariz bir şekilde ayırmaktadır.”

Kadın erkek ilişkisindeki en önemli unsur toplumsal normlardır, bütün çiftler el ele gezmek ister fakat toplumsal baskıdan ve ayıplanmaktan korktuklarından dolayı bunu yapamazlar. Ev içinde olduğu gibi ev dışında da kadın erkek ilişkileri kendi doğasında değildir ve dış etkilere oldukça açıktır. Bu baskılar kadın erkek eşitsizliğinin de önünü açmaktadır.

Şehrin sosyal yapısında belirgin bir şekilde göze çarpan konular vardır. Bunlardan biri sokaklardaki kadın-erkek dağılımının eşitsizliğidir. Bundan on yıl öncesinde kadınların sosyalleştiği alanlar ev gezmeleri ve piknik dönemlerinde komşularla kiralanan dolmuşlarda gidilen piknikler olmuştur. Bu pikniklere de eşlerin katıldığı nadir olarak görülürdü. Şimdilerde dışarıdan gelen memurların çoğalması ile birlikte açılan kafeler, çay bahçeleri, lokantalar kadınların sosyal hayatta biraz daha fazla görülmesini sağlamıştır. 2009 senesinde açılan kültür merkezi ile kadınlara yönelik kursların çoğalması, belediyenin kadının çalışmasına yönelik destekleri, şehirdeki eski, “kadın dışarı çıkmaz” tabusunu biraz olsun yumuşatmıştır. Suriyelilerin çift olarak gezmeleri, kafelere, lokantalara gitmeleri, Viranşehir’in sosyal yaşamını olumlu yönde etkilemiştir. Suriyeli aileler birçok yere birlikte gitmekte ve gezmektedir, bundan güç alan Viranşehirli çiftler de dışarıda daha fazla zaman geçirmeye başlamaktadır.

Viranşehir’de bir kafe işleten, erkek görüşmeci şunları söylemektedir, “Kafeye akşamları buranın zengin kesimi geliyor. Adamların yanında eşleri ve çocukları yok. Ya arkadaş gruplarıyla geliyorlar ya da başka kadınlarla geliyorlar.

Eşiyile gelen Viranşehirli erkek çok az. Belki okumuşu ya da batı görmüşü. Suriyelilerdeki muhabbet bizim insanlarımızda yok, aile diyalogları çok sıcak. Yanımda dört tane Suriyeli çalışan var çok masum kaldıklarını düşünüyorum” (Bekâr, 29). Görüldüğü gibi yediden yetmişe birçok Viranşehirli, Suriyelilerin kendi aralarındaki diyaloglarına imrenmektedir.

3.5.1.4. Viranşehirliilerin Farklılıklara Bakışı

Göç hareketleri, “göç, göçmen ve yabancı korkusu” nu artırmaktadır. Bu korku ülkelerin hem iç hem de dış siyasetini etkilemekte ve yön vermektedir. Dünyadaki göçlerin çoğalmasi ile birlikte olağanlaşan göç olgusu, en çok siyasi nedenlerden dolayı olumsuz olarak görülmekte ve güvenlik sorunu olarak nitelendirilmektedir. Göçmen olmak neredeyse suçlu olmakla eş değer bir anlam kazanmaktadır. Farklı nedenlerden dolayı yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalan kişiler, hem mağdur hem de suçlu konumuna gelmektedir. Bu da yabancı korkusunu körüklemekte ve yabancılara yönelik şiddet olaylarını artırmaktadır. Dünyanın her yerinde yabancılara ve ötekilere karşı bir korku ve öfke oluşur, toplumlar kendilerinden olmayanlardan korkar ve nefret eder. Bauman (2014: 188), denetlenen ile denetlenemeyen arasındaki farka değinirken, denetlenemeyen her şeyin yabancı olarak algılandığının ve “güvenli ev” imgesinin tamamen dışında olduğunu söylemektedir. Bireyin kendi anlamlandırıcı metaforları olarak idealleştirdiği, güvenli evin dışındakiler, tehlikelidir ve uzaklaştırılmalıdır.

Özellikle içine kapanık ve az gelişmiş toplumlarda ötekine olan korku ve nefret daha yoğundur, kendisine benzemeyen, kendisi gibi yaşamayan, konuşmayan, gülmeyen, ağlamayan vb. toplumlara karşı her zaman bir ön yargı mevcut olur. İnsanlar bir şekilde, herkesin kendileri gibi olması gerektiğine inandırılmışlardır ve bu yolla farklılıkları yok saymak ve elinden gelirse yok etmeye çalışmaktadır. Elindeki imkânları “yabancı” olarak gördüğü bireylerle paylaşmak istemeyen yerli halk, aynı zamanda sığınmacıların kendi kültürlerini yaşamalarından da rahatsız olmaktadır. Yapılan mülakatlar sonucu, kendi ülkesini öven (ya da sadece anlattığı için bile yerli halk tarafından öyle algılanan) sığınmacılara karşı ciddi bir nefret söylemi ile karşılaşmıştır. Sığınmacıların kendi kültürel kimliklerini koruyarak

pastadan bir pay talep etmesi, yerleşik bazı çevreler tarafından kendilerine yönelik bir tehdit olarak algılanmaktadır (Canatan, 1990: 142). Toplumla entegre olmaya çalışan sığınmacılar için söylemler ise daha yumuşak olmuştur.

Yapısı gereği farklılıkları iyi karşılamayan Viranşehir insanı Suriyelilere ön yargı ile yaklaşmaktadır. Suriyelilerin göçü ile birlikte kalıplaşan bazı yargılar şüphesiz Viranşehirliilerin önyargısını, tedirginliğini arttırmaktadır. Koyuncu 'ya göre Suriyelilere mesafeli yaklaşmakta, "*Araplar bizi sırtımızdan vurdu- savaştan kaçan kaypak insanlar- aynısı bizim başımıza gelse onlar kapılarını açmazdı*" söylemleri çok etkili olmuştur (Koyuncu, 2014: 47). İlk geldikleri zaman söylemler daha katı iken dört yılı geçen bu süre zarfında biraz daha yumuşamıştır insanlar. Yine de bu göçün sosyal, ekonomik, kültürel ve aile yapısına olumsuz etkileri olduğunu düşünenler çoğunluktadır. Özellikle sosyal bir bozulma ve yozlaşmaya doğru gidildiği konusunda hemfikir olan bireyler çoğunluğu oluşturmaktadır. Geçen süre boyunca hem göç edenler hem de göçü kabul eden toplumlar birbirini daha iyi tanımakta ve kabullenmektedir. Her iki toplumun yapısı bu kabullenışı zorlaştırmakta ya da kolaylaştırmaktadır.

E.' ye göre, "*Devlet onları tembelleştirmiş her şeyi hazır olarak vermiş ve insanlar tembelleşmiş şekilsel olarak kendilerine bakıyorlar. Sadece kadınları değil erkekleri de süslü ve bakımlı. İnsanlar savaştan kaçmış ama kendilerine iyi bakıyorlar. Tembelleşen ve boş zamanı olan insanlar kendilerine yönelmişler. Devlet politikaları sonucunda Suriyeliler tembelleşmiş*" (E.C, 11.06.2015).

Bir başka Viranşehirli ise şu şekilde ifade etmektedir düşüncelerini, "*Suriyelilerin belirgin bir özelliği var o da daha tembeller. Gece hayatları var gece yarısına kadar bir aradalar park ve bahçelerde oturuyorlar. Gündüz yatıyorlar, gece geziyorlar. Makyaj malzemeleri satan yerlere talep çok fazla*" (Erkek, 50, Evli). Suriyelilerin şekilsel olarak kendilerine çok fazla önem vermesi Viranşehirliiler tarafından yadırganmaktadır. Kişinin kendine çok fazla önem vermesi, kendini ev işine, çocuklarına adayan Viranşehir kadınları tarafından hoş görülmemektedir.

Suriyelilerin tembel olduğunu öne sürenlerin hemen hemen hepsi Viranşehir'deki yaşantılarına veya Suriyelilerin söylemlerine bakarak bu yorumları yapmaktadır. Kendi ülkelerindeki düzene alıştıkları için bu şekilde davranıyor olmaları, çalışma saatleri yoğun olan ve “*ekmeğimi taştan çıkartırım*” söylemleri ile yetişmiş Viranşehir halkı için tuhaf karşılanmaktadır. Ayrıca sürekli dışarıda olan Suriyeliler “*savaştan kaçmışlar ama hala gezme derdindedeler*” şeklinde yadırganmaktadır. Ne var ki savaştan kaçan bu insanların küçük evlerde kalabalık bir şekilde yaşıyor olmalarından dolayı dışarı çıkma gereksinimi duyuyor olmaları veya bir arada bulunmanın kendilerini güvende hissettiriyor olması ve bir kişinin dışarı çıkmak istemesi sonucu yabancılığın verdiği korkuyla birlikte hareket ediyor olmaları göz ardı edilmektedir.

Şehirde arttığı iddia edilen dilencilik, fuhuş ve hırsızlık yerli halkın tepkisini arttırmaktadır. “*Suriyeli sığınmacıların yerleştikleri tüm illerde fuhuş sektöründe Suriyeli kadınlar diğer kadınlara nazaran çok daha ucuz ücretlerle çalıştırılırken, özellikle kaçak geçişlerin yapıldığı ve konteynir kentlerin bulunduğu sınır illerinde kadın sığınmacıların, insan tacirleri tarafından cinsel köle haline getirilmesi de dahil olmak üzere ileri düzeyde istismara maruz kaldıkları yönünde ciddi iddia, haber ve adli bulgular bulunuyor. Özellikle pasaportu olmadığı için kaçak geçiş yapanlar ile yalnız kaçmak zorunda kalan kadınlar bu çetelerin ağına düşme riski taşıyor*” (Mazlumder, 2014: 37).

Suriyeliler ile birlikte fuhuşun kolaylaştığını savunan çoğunluk ahlak yapısının bozulmaya doğru gittiği düşüncesi ile endişelenmektedir. B. (Kadın, 28, Bekâr) endişelerini şu şekilde dile getirmektedir “*Bu göçten sonra şehri eskisi kadar güvenli görmüyorum, fuhuş arttı, hırsızlık arttı. Suriyeliler benim için yabancı, kültürlerimiz farklı, konuştuğumuz dil aynı olsa bile Kürtçeleri farklı anlayamıyoruz.*” Maslow, ihtiyaçlar hiyerarşisinde birey için güven duygusunun ne kadar önemli olduğuna değinmiş ve fizyolojik ihtiyaçlardan sonra ikinci sırada yer aldığını belirtmiştir. İnsanlar yabancı olarak gördükleri bu topluluk karşısında bir güvensizlik hissetmektedirler. Özellikle belirsizlikten korkup bilinmeyene uzak durma ve çekilen görünmez duvarlar, bu iki halk arasında durmaktadır. Kendi

görünmez sınırlarını belirleyen bu iki kesim, bir diğeri ya sınırına yaklaştırmamakta veya yaklaşınca ihtiyatlı davranmaktadır.

Kadınlarının bakımlı oluşu özellikle yerli kadınlar tarafından hoş karşılanmamaktadır. Suriyelilerle birlikte makyaj malzemesi satan yerlere talebin arttığı gözlenmiştir. Tabi bu sadece Suriyelilerin arttırdığı talep değil bu kadınları rakip olarak gören bazı Viranşehirli kadınlarında arttırdığı taleptir. İ. (Kadın, Evli, 21) şaşkın bir şekilde duyduklarını anlatıyor, *“savaştan kaçmışlar çocuklarına kıyafet getirmemişler ama ne tuhaftır makyaj malzemelerini unutmamışlar. Hadi unutan ya da kaybeden oldu diyelim ilk geldiklerinde kozmetik dükkânlarından makyaj dilenmişler inanabiliyor musunuz?”*

A. (Kadın, 49, Evli) Suriyelilerle ilgili bir anısını anlatıyor heyecanlı ve garipseyen ifadelerle, *“savaştan kaçınca on beş kişi evimize geldi. Uzaktan akrabalarımızmış bende o zaman öğrendim. İlk geldikleri gün perişan haldeydiler kimi eşini kimi çocuğunu bırakmışta gelmiş, ailesinden kopan, savaşta kardeşini kaybeden... Durumları içler acısıydı. Geldikleri gece ağıtlar yaktılar, bende onlarla birlikte oturdum ağladım. Sonra büyük odama kadınları için baştanbaşa yatak serdim uyudular. Sabah odalarına girdim uyanmışlar mı bakayım diye bide ne göreyim! Yatakların üzerinde oturmuşlar, gelin kaynananın, kaynana kızının, öbürü gelinin kaşlarını alıyorlar, temizliği biten makyaja geçiyor. Dedim siz ne yapıyorsunuz böyle, dediler sabah makyajı öncesi yüzümüzü temizliyoruz. Bizde bir ölümüz olduğunda aylarca ne yüz temizliği ne makyaj yapılır saç boyanmaz. Onlarda öyle değil.”*

E. (Kadın, 63, Evli) Suriyeli kadınların eşleri ile olan diyaloglarını ayıplayarak anlatıyor, *“Suriyelilerin gelmesi ile birlikte çok fazla Suriyeli kız gelin oldu bize. Suriyeli kadınlar çok serbest, Suriyeli bir gelin aldık herkesin içinde kocasına “ciğerim” diyor. O öyle deyince biz utanıyoruz ne kadar ayıp.”*

Viranşehir'in içe dönük ve muhafazakâr yapısının en tipik örneği kadınlarda görülmektedir. E. onlar gibi davranmayan, görünmeyen ve konuşmayan Suriyelileri ayıplamakta, hor görmektedir. Onun için toplum içinde bir kadının belirli rolleri ve

kalıpları vardır, kadın bu roller ve kalıplar dâhilinde yaşadıkça, davrandıkça iyi ve değerli olur. Gelen Suriyeli gelinlerin bu kalıpların dışında ve kendilerine has bir yaşam tarzları var, bir nevi Emine teyze için öteki konumundadırlar.

Ataerkil yapının ve aşiretçiliğin baskısı altında ezilen Viranşehir kadınının dayatılan öncelikleri çevre baskısı ile birleşerek sistematik bir hale dönüşmüştür. Özellikle aşiret gelinleri kendilerini eşleri ile birlikte çocuklarının, eşinin, aile ve akrabalarının mutluluğuna ve rahatına adanmıştır. Küçük yaşta ve akrabalarla evliliğin yaygın olduğu Viranşehir'de daha önce de değinildiği gibi kadından evlilikle birlikte tamamen eşinin ailesinin bir ferdi gibi davranması, hizmette kusur etmemesi, erkeğine her konuda itaat etmesi ve erkeğin ailesi ile birlikte kolektif bir şekilde hareket etmesi beklenmektedir. Eskiden, yapılan hemen hemen bütün evliliklerde gelinin, ailenin huyuna ve kültürüne alışması gerekçesi ile ayrı evde oturtulmayıp eşinin ailesi ile aynı evde oturup, bir odada evliliğini sürdürmesi beklenirdi. Bu durum azalarak da olsa günümüzde de devam etmektedir. Eşinin aile bireyleri ile birlikte saygıda kusur etmeden yaşamaya çalışan kadın, eşine olan ilgisini ve sevgisini de büyüklere saygısızlık olmaması gerekçesi ile sadece dört duvar arasında yaşamaya çalışmıştır. Atalarına olan saygıdan öz çocuklarına abi, abla söylättiren anne ve babaların olduğu bir nesilden bahsediyoruz. Eşiyle ilişkileri büyüklerinin yanında çok resmi olan eşlerin Suriyeli bir gelinin herkesin içinde eşine "ciğerim" demesini şaşkınlık ve utançla karşılamaları olağandır. Kültürler değişir ama zaman ister biçimsel değişen şeylerin içini doldurmak, değişen biçimi özde yaşamak daha uzun bir zaman ister. Ayrı evlerde eşleriyle tek oturan gelinler çoğalsa da anneden babadan görülen şeylerin değişmesi için Viranşehir'in hala zamana ihtiyacı vardır.

Suriyeli kadınların kendilerine göstermiş oldukları bakımı asla evlerine göstermediklerini savunan kesim de çok fazladır. Bu kesimin çoğunluğunun erkek oluşu da dikkat çekicidir. M. (Erkek, 32, Bekâr) “*gözlemlediğim kadarıyla erkekleri kadınlarından daha fazla temizlik yapıyor. Kadınları evlerini b.. götürse umurlarında olmuyor. Bizde belki çalışan kadın evine pek özen gösteremiyor olabilir ama ev kadınlarımız baş tacı, dört dörtlük. Suriyelilerin ev kadınları da ev işi yapmıyorlar, genelde kirli evleri.*” Erkek çocukları için anne kutsaldır. Genelde

evlendiklerinde eşlerine de hep annesini örnek verir. Suriyeli bir kadınla ilişkiye sıcak bakmayan erkekler, genelde kendi annesi ile büyükleri ile kıyaslama yapmakta ve Suriyeli kadınları beğenmemektedir.

Akraba oldukları için savaştan sonra evlerinde gelip kalan ve birlikte yaşadıkları Suriyeli aileyle münasebetleri olan F.'nın (Kadın, 29, Bekâr) Suriyelilerle ilgili söyleyecek çok şeyi var. F. birlikte kaldığı sığınmacıların hep Suriye'yi savunduğunu ve doyumsuz insanlar olduklarını vurgulayıp sözlerine devam ediyor, *“Birbirleriyle diyalogları çok gelişmiş, birbirlerine düşkünler fakat saygısızlıkta fazla aralarında.”* Yaygın olarak kullanılan, aynıysa bizim başımıza gelse onlar kapılarını açmazdı söylemi hatırlatıldığında şu cümleleri söylüyor Viranşehirli F. *“bir yıl bizimle yaşadılar çok yakından tanıdım onları, bu olay bizim başımıza gelseydi asla tahammül etmezlerdi. Ben Suriyelilerin Viranşehir'e tek bir olumlu etkilerini görmedim, savaş bitse de gitmeyecekler nasılsa burada da çok rahatlar.”* Göç eden Suriyeliler de kendi ülkelerini övmekte ve bir nevi ülkelerinin milliyetçiliğini yapmaktadır ve yapılan bu milliyetçilik daha önce değinildiği gibi yerli halk ile aralarındaki mesafeyi arttırmakta, hatta nefret duygusunu tetiklemektedir.

Savaş bitse de Suriyeli sığınmacıların çoğunluğunun ülkelerine geri dönmeyeceğini düşünen Viranşehirli çok küçük bir bölümü bu durumun kendilerini rahatsız etmeyeceğini belirtmiştir. Suriyeli vatandaşlardan ise; Humus, Şam, Halep gibi gelişmiş Suriye şehirlerinden Viranşehir'e gelenler geri döneceklerini bildirirken, Suriye sınır şehirlerinden veya köylerden gelenler işlerini tutturabilirlerse kalmak istediklerini belirtmişlerdir. Bu da yaşam standardının bazı değerlerin (vatan, toprak vb.) önüne geçebileceğini göstermiştir. *“Göç edilen yer, gelinen yere göre daha iyi ve fazla imkâna sahip ise geri dönüşte o kadar imkânsız hale gelmektedir”* (Koyuncu, 2014: 116).

A. (Kadın, 15, Bekâr) heyecanlı bir şekilde tepkisini dile getirmektedir, *“Suriyelileri hiç sevmiyorum! Çok fazla bağırarak konuşuyorlar ve benciller sadece kendilerini düşünüyorlar. Onlar sonunda mutlu olacaklarsa yuva da yıkarlar, laf da taşırlar.”*

H. (Erkek, 23, Bekâr) gözlemlerini şöyle dile getirmektedir, “Çok rahat bir millet gece yarısı dışarıda erkek, kadın el ele, kol kola dolaşabiliyorlar. Bizde o saatte kadın dışarıda eşiyile bile kolay kolay görülmezken bunlar alıyorlar eşlerini bacılarını geç vakitlere kadar kalıyorlar dışarıda.”

Kendi kültürü içerisinde çizilen sınırların hafif dışına çıkan kendi kültür insanını bile dışlayan, ayıplayan, yalnızlaştıran Viranşehir halkı, farklı bir kültürün farklılıklarını zaman zaman “onların kültürü öyle” şeklinde yorumlasa da ortamını bulduğu anda mutlaka yadırgamıştır. En olumlu konuşan kişi bile Suriyelilerin farklılıkları ile ilgili sorulan en az üçüncü sorudan sonra bir ötekileştirme eğilimi göstermiştir. Birey kendi kültürüne dışarıdan bir müdahale gördüğü anda bu durum kabul edilemez bir hale dönüşmektedir. Yaşanan göçler sonucu ortaya çıkan en ufak suçta bile önce dışarıdan gelen bir müdahale aranmaktadır. Yaşanan kültürel kargaşanın tek sorumlusu dışarıdan, topluma dâhil olan bireyler olarak görülmektedir. Özellikle kapalı toplumlarda bu durum daha sık yaşanmaktadır.

Ayrıca Suriyelilerle yapılan evliliklere genel anlamda karşı çıkılsa da “ailenizden biri ikinci evliliğini yapacak, bu kişinin Suriyeli veya Viranşehirli olması sizin için fark eder mi” sorusuna erkekler tarafından verilen ortak cevap, “fark etmez, ikinci evlilik yanlıştır” şeklinde olmuştur. Kadınlar ise bu konuda farklı düşünmektedir. Suriyelilerle çok samimi diyalogu olan H. (Kadın, 34, Evli) altını çizerek “asla Suriyeli gelin istemem” demiştir. Gerekçesi ise şöyledir,

“Suriyeli kadınlar ne olsa eşlerine anlatırlar. Bir buçuk yıl birlikte yaşadım onlarla, savaştan sonra bizde kaldılar babamın uzaktan akrabaları. Bizde her şey erkeğe anlatılmaz bu kadınlar arasında ortak yöndür. Onlar olan her şeyi hemen erkeklerine anlatırlar o yüzden asla güvenmem gelin olarak aileme bir Suriyeli girsin asla istemem.”

Her iki toplum arasında kadın-erkek ilişkilerindeki uyumsuzluk burada göze çarpmaktadır. Daha fazla baskı ve normlar içerisinde yaşayan Viranşehir kadını, bazı şeyleri erkeklerden yani bir nevi otoriteden saklama ihtiyacı duymaktadır. Kadın

erkek ilişkileri daha fazla eşitlik üzerine dayalı olan Suriyeli kadınlarda ise böyle bir sorun bulunmamaktadır ve birçok şey erkekle paylaşılır ve muhabbet konusu yapılır.

Görüşülen kişilerin hemen hepsi Suriyelileri “rahat millet” olarak tanımlamıştır. Ayrıca konuşmacılar Suriyelilerle ilgili olumsuz en az bir noktaya mutlaka değinmişlerdir. Görüşülen Viranşehirliilerin zaman zaman etnik ayrıma gittikleri gözlemlenmiştir. Gelen Suriyelileri Arap ve Kürt olarak ayıran bazı görüşmeciler Suriye Kürtlerinin buranın Kürtlere benzediğini belirtirken Araplarının yerli Araplarla da benzer olmadığını savunmuşlardır. S. (Erkek, 28, Bekâr) ısrarla fuhuş işinde hiç Kürt olmadığını çalışanların hep Arap olduğunu iddia etmiş hatta iddiasını ispatlamak için bu işte çalışan bir kadını arayıp telefonu hoparlöre alarak, “*bu sektörde çalışan hiç Suriyeli Kürt var mı?*” Diye sormuş aldığı hayır cevabıyla da iddiasını ispatlamaya çalışmıştır. Arapları “hain” olarak nitelendirenler Kürtlere daha ılımlı yaklaşmaktadır. Etnik milliyetçiliğe değinen Koyuncu (2014: 108), Türkmenlerin Arapları sorguladığının ve kötülediğinin altını çizmiştir. Bu kötülemenin Kürtler ve Türklerde, Araplara karşı ortak bir kanı olduğunu belirtmek gerekmektedir. Koyuncu’nun Konya’daki Suriyeli Türkmenler ile yapılan mülakatta, “*bu Araplar görmemiş insanlar, Suriye’deyken de yardım nedir bilmezlerdi*” söylemi, Suriyeli Kürtlerde de fazlasıyla söylenmiştir. Türkmenlerin de Araplara karşı bu tarz söylemleri Araplara yönelik ortak bir kanı savını desteklemektedir. Yaşadıkları ülkede azınlıkta kalan ve ötekileştirilen bireyler, fırsat bulduklarında egemen toplumları, sınıfları eleştirmektedirler.

Viranşehir halkının farklılıklara bakış açısı genelde kıyaslama, ayıplama ve kendi kültürü ile arasına görünmez, kalın sınırlar çizmek şeklinde olmuştur. Ötekine olan korku ve öfke, Viranşehirliilerin söylemlerinde de görülmektedir. Özellikle kapalı toplumlar, farklılıklarla karşılaştıklarında geriye çekilip daha da içine kapanırlar, hele ki bu farklılıklar ani ve karşı konulmaz bir şekilde olduğunda, toplumlar şok içerisine girerler. Suriyelilerin, Viranşehirliiler üzerindeki sosyal ve ekonomik etkisini bu şekilde tanımlayabiliriz. Suriyelilerin yaşam şekli, örf ve adetleri Viranşehirliileri korkutmaktadır.

Mülakat yöntemi ile görüşülen 42 kişiden Suriyelilere tamamen olumlu bakan kimse olmazken, olumsuzlukların yanında olumlu yönlerine de değinen, 17 kişi olmuştur. Geriye kalan kişiler olumlu hiçbir şeyden bahsetmemiştir. Olumlu görüşler genelde Suriyelilerin bakımlı oluşu etrafında birleşmiş ve birer cümlenin dışına çıkmamıştır.

Z. (Kadın, 41, Evli) *“Suriyeli kadınların bizlerden tek bir olumlu yönleri varsa o da şüphesiz kendilerine gösterdikleri özendir. Aslında bende onlar kadar bakımlı olmak isterdim ama bu sonradan olmuyor işte küçüklükten göreceksin anandan, teyzenden, ablandan. Biz görmedik hatta tek tük bakımlı kadınlarda eleştiriliyordu hep ama Suriyeliler galiba öyle yetişmişler.”*

Kişisel bakım aslında her kadın için önemlidir ama Z. 'nin de söylediklerinden çıkarılabileceği gibi toplum bu konularda itici güç olmaktadır. Çocuk, büyüklerinden gördüğünü uygular genelde. Viranşehir toplumunda çok bakımlı genç kız *“koca arıyor”* şeklinde damgalanırken evli bir kadının bakımlı oluşunun damgası çok daha ağır olmaktadır. *“evlidir hele süsüne püsüne bak, bir insan evlenince sadece gece bakım yapar o da kocasına”* şeklindeki söylemler kadınları kişisel bakımdan uzaklaştırmıştır.

Muhtara göre, Suriyelilerin *“kadın-erkek ilişkileri çok iyi, bu insanların arasına teknoloji ve kapitalizm girmemiş bu yüzden araları çok iyi.”* Modernitenin insanları yabancılaştırdığı ve birbirlerinden uzaklaştırdığı gerçeği, Suriyelilerde Viranşehirliyle nazaran daha az görülmektedir. Viranşehirliyle göre Suriyeliler daha sade bir yaşam biçimine sahipler ve kapitalizmin getirdiği olumsuzluklardan korunmuş şekildedir. Suriyelilerin modernizmin olumsuz etkilerinden bu şekilde korunmuş olmaları, Viranşehirliyle gözünde onlar için artı bir değer teşkil etmektedir.

Suriyeli kadınla evlenen K. (35, Evli) gezmelere kadın-erkek birlikte gidilmesi güzel diyor. Viranşehir'de bunun pek görülmediğini de cümlelerine ekliyor. *“Saf ve temiz insanlar bizim kadar kapitalizmin dışlarında ezilmemişler daha samimiler. Aile diyalogları çok sıcak, böyle samimi insanlar görmek güzel. Savaş*

bittikten sonra uyum sağlamışlarsa kalabileceklerini düşünüyorum, kalmaları da pek fazla sıkılmaz canımı” K.’de Suriyelilerin sade yaşamlarından ve samimiyetlerinden etkilenmiş ve Savaş bittikten sonrada kalabilecekleri yönünde beyanda bulunmuştur.

C. (Kadın, 25, Bekâr) *“Suriyelilerin bizlere en olumlu etkisi “vicdan” duygusunu hatırlatmaları ve yoğun bir şekilde yaşamamızı sağlamaları oldu”* demiştir.

Viranşehirli her ne kadar Suriyelilerin olumlu yönlerinden çok fazla bahsetmese de, birlikte yaşamla Suriyelileri daha fazla anlamaya başlamaktadırlar. Viranşehirli, Suriyelilere yönelik olumsuz bakışının ana unsurunu, ötekine ve yabancıya duydukları korku ve tedirginlik oluşturmaktadır. Aralarındaki bu bariyerler daha fazla azaldıkça, kuvvetle ihtimal ki birbirleri arasındaki olumlu görüşler daha da artacaktır.

3.5.2. Göçün Suriyelilere Etkileri

BM raporuna göre Suriye olayları 1994 yılında Ruanda’da yaşanan soy kırımdan sonra tanık olduğumuz en büyük kriz olmuştur. Ülkelerinde yaşanan iç savaş ile birlikte 2011 yılından bu yana ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriye vatandaşları 21. Yüzyılda savaşın, göçün, çaresizliğin en acı yüzünü görmüşlerdir. Yaşanan bu göç ile birlikte evini, işini, toprağını bırakmak zorunda kalan insanlar savaşın ve geride bıraktıklarının acısını yaşarken birde göçün ağır yükünü omuzlarında taşımışlardır. Ülke içinde de iki milyon kişi yerinden edilmiştir. Suriye’de nüfusun yaklaşık yüzde yirmisi komşu ülkelere sığınırken, ilk olarak 26 Nisan 2011 tarihinde Türkiye’ye giren Suriye kafilesinin devamı günümüze kadar gelmektedir (Mehmet vd., 2013:16).

Suriyeli sığınmacılar yapılan görüşmelerde zaman zaman milliyetçi tutumlarla karşılaştıklarını dile getirmişlerdir. Halkın sadece Suriyeli oldukları için onlardan uzak durmaya çalıştıklarını anlatmışlardır. Keyfi bir nedenden göç etmediklerini yaşanan olumsuzluklardan da en başta kendilerinin sorumlu tutulmasından rahatsızlık duyduklarını dile getirmişlerdir.

3.5.2.1. Göçün Suriye Aile Yapısına Etkileri

Toplumun en küçük, en hareketli, değişimin en çabuk hissedildiği birimi şüphesiz ailedir. Horkheimer (2005: 261), tüm bireylerin ruhsal kalıbı üzerinde hem bilinçli hem de bilinçsiz mekanizmalar aracılığıyla belirleyici etkide bulunan koşullar arasında, ailenin çok büyük bir önemi olduğuna değinmektedir. *“Ailedeki süreçler, çocuğu bebekliğinden itibaren biçimlendirir ve yeteneklerin gelişmesinde kesin belirleyici bir rol oynar.”* Aile, insan hayatındaki ilk eğitim alanı olarak bireylerin karakteri üzerinde çok etkili olmaktadır. Bireylerin toplumsal hayatta yaşadıkları iyi-kötü her şey şüphesiz ilk olarak aile de kendini göstermektedir ve yaşanan iyi-kötü her şeyden öncelikle aile bireyleri etkilenmekte, birbirlerini etkilemektedirler.

Öncelikle Suriyelilerin aile yapısına kısaca değinecek olursak; Suriyelilerin aile yapısı geleneksel İslam aile yapısı ile örtüşmektedir. Ülkede ikinci, üçüncü evlilikler yasal kabul edilmekte halkta bunun bilincinde ve bu durumu normal karşılamaktadır. Yapılan görüşmelerde ikinci evliliğin ayıp olduğunu söyleyen kesimde azımsanamayacak orandadır fakat genç kızlarda bile, *“bir kusurum varsa (çocuğum olmazsa veya hastaysam görevlerimi yerine getiremiyorsam) eşim evlenebilir”* mantığı dikkat çekmektedir. Suriyelilerde çocuk sayısı genelde fazladır, evlilikler Viranşehirliilerin deyimiyle çok kolaydır. Başlık parasının olmaması, çok fazla altın istenmemesi, ayrı ve dayalı döşeli ev şartlarına önem verilmemesi evlilikte ağır bir yükün altına giren Viranşehirliilerin böyle düşünmesine neden olmuştur. Yapılan görüşmelere göre Suriye’de iki kişi birbirini istiyorsa erkeğin maddi durumuna göre o evlilik şekillenmektedir. Mesela kayınvalidemle bir arada oturmam diyen yok denecek kadar azdır. Eğer erkeğin durumu ayrı bir ev tutmaya müsait değilse erkeğin ailesi ile yaşamak gayet normal karşılanmaktadır. 63 yaşındaki bir kadın *“bir odaya da kız veririz biz, önemli olan onların birbirini istemesi, sevmesi başka şeye bakmayız. Üç kız evlendirdim hiçbir şey istemedim”* demiştir. Mehir önemlidir sadece kız tarafı için. Mehir istenir o da karşıdakinin durumuna göre belirlenir (Mehir, düğün sırasında istenen maddi değeri olan her hangi bir şeydir. Genelde altın olarak belirlenir boşanma olabilmesi için belirlenen o mehir kadına verilmek zorundadır). Genelde eşler arasındaki diyalogun olumlu olduğu belirtilmektedir.

3.5.2.1.1. Parçalanmış Aileler

Göç ve savaşın ağırlığı Suriyeli aileler için birçok zorluğu beraberinde getirmiştir. Bireylerin yaşadıkları bu ağır durumdan en çok etkilenen, diyalogların en samimi olduğu birim olan aile olmuştur, ailede başlayan sorunlar topluma yansımıştır. Sağlıklı aileler toplum bunalımlarını önlerken, sağlıksız aileler de toplumun bunalımlarını devam ettirir ve toplumda yeni sosyal bunalımlara yol açabilir. Yine aynı şekilde toplumda var olan sorunları pekiştirebilir (Nirun, 1994: 91). Bu göç dalgası ile birlikte ciddi problemler de peşi sıra gelmektedir. Savaşı yaşayan bir millet, yeni bir yere adapte olmaya çalışmakta, birçoğu işsiz, evsiz; kimi yakınlarını arkasında bırakmışken, sağlıklı bireyler, sağlıklı aileler ve bu kargaşanın içerisinde sağlıklı bir toplum düşünmek fazla ütopye olacaktır. Savaş aileyi bir arada tutan ve aileye huzur veren bütün özellikleri yok etmiştir, savaş aileler arasında hem maddi, hem de manevi olarak mesafelere yol açmıştır.

Viranşehir'e gelen Suriyeli grup daha çok akrabalık bağı dolayısıyla burayı tercih etmiştir. Görüşülen 35 Suriyeli vatandaşın yaklaşık olarak üçte biri daha önce bu şehre geldiklerini belirtmişlerdir. Hiçbir akrabalık bağı olmadan geldiğini söyleyen sadece 5 kişi olmuştur. Annesi Viranşehirli olanlar var mesela, Suriye'ye kız verildiğine pek rastlanmadığı için bu görüşmecilerin aile kökenleri incelenmiştir. Yıllar önce sınırlar çekilince Viranşehirli bir aile bölünüyor ve Suriye tarafında kalan kesim oradan evlilikler yapmaya başlıyor. Annesi Viranşehirli olan S. (Kadın, 30, Evli) bu durumu şu şekilde aktarmıştır.

“Annem Viranşehirli babamdan taraf dedem de Viranşehir doğumlu, sınırlarla birlikte aileler ikiye ayrılmış. Aradan yıllar geçmiş Suriyelilerle komşuluklar başlamış evlenmeler olmuş. Sizin bu göçle birlikte bahsettiğiniz problemleri biz sınırın öte yanında yaşadık ama tabii artık Suriyeliyiz işimiz aşımız orda.”

Bu söylem, devletler tarafından çizilen sınırların insan ilişkilerine ve psikolojisine olan etkisini özetlemektedir. Yakın veya ayrı şehirlerde yaşayan insanlar, çizilen sınırlarla birlikte parçalanmış ve bölünmüştür. Birçok insan hayatın

hengâmesi içerisinde sınırın öbür tarafında kalan akrabalarını unutmuş ve onlara dair bütün bireysel, toplumsal belleklerini kaybetmiştir.

Göçün aileleri birçok yönden etkilediği göz ardı edilemez bir gerçektir. Göç etmek zorunda kalıp sadece eşini çocuklarını alıp anasını, babasını yani atasını Suriye topraklarında bırakanlar; kardeşlerin bir kısmı Viranşehir’de bir kısmı Suriye’de olanlar; evladını Suriye’de bırakan analar; yine de, savaş sırasında kardeşini, eşini, çocuğunu vb. kaybeden ailelere göre biraz daha şanslı sayılabilmektedirler. Sevdiklerini kaybedenler hep bir kavuşma umudu taşıyorlar yüreklerinde. Savaş ve aile deyince ilk akla gelen parçalanan ailelerdir. Ailesinden bir veya birkaç kişiyi savaşta kaybeden veya bırakıp başka topraklara sığınan sığınmacılar savaşın psikolojik baskısına göçü, göçün ağır şartlarına da sevdiklerini geride bırakmanın hüznünü eklemiştir.

Dört çocuk annesi M. (50) *“12 yaşındaki oğlumu savaşta kaybettim, ölüsünü bırakıp gelmeyi asla istemedim ama ne var ki dört çocuğum daha var onların güvenliği için geldim”* demiştir. Konuştukça içten içe ölen oğlunu yalnız bırakmanın vicdanını yaşadığı ortaya çıkan kadın, kişinin yaşadığı ülkeyle sadece *yeme*, *içme*, *nefes alma* gibi bir bağının olmadığını kültürel değerlerin, geçmişinin, geride bırakılan ölünün vb. manevi değerinin çokluğunun insanları derinden etkilediğini göstermiştir. Bu durum aile içinde huzursuzluğa, mutsuzluğa, gelecek endişelerine sebebiyet vermektedir. Birinci dereceden aile bireylerinin tamamıyla Viranşehir’e gelip bir süre sonra bu bireylerden bir ya da birkaçının Suriye’ye dönmesi de ailelerin savaş ve göçten sonra parçalanmaya devam ettiğini göstermektedir. Bütün ailesiyle Viranşehir’e geldikten sonra beşkardeşinin Suriye’ye geri döndüğünü belirten N. (Kadın, 30, Bekâr) *“Malımız mülkümüz orda, bırakmak istemediler”* demiştir. Şu an ailesinden dokuz kişinin Viranşehir’de beş kişinin ise Suriye’de olduğunu belirtmiştir.

İnsanlar, doğup büyüdüğü, yaşamlarını devam ettirdikleri topraklardan kolay kolay kopamamaktadır. Suriyeli sığınmacılar şu an başka bir ülkenin topraklarında olsalar bile geçmişlerine öykünmekte, ülkelerinde yaşadıkları güzel-kötü her anıyı canlı tutmaya çalışmaktadırlar.

3.5.2.1.2. Suriyelilerin Evlilikleri ve Viranşehir'deki Evliliklere Bakış Açıları

Türkiye'den Suriye'ye 1970 yılına kadar kimliksiz geçişler yapılmaktaydı. Kadınlar Suriye'ye gelin gitmekte ve Suriye'den gelin gelmekteydi. Bu ortamda herhangi bir hukuki zorlukta mevcut değildi. Bir süre sonra Suriye'den kız almak cazip bir hale geldi, çünkü başlık parası oldukça düşüktü ya da yoktu. Kadınların kimliğinin olmaması sorun oluşturmamaktaydı. Çünkü çocuklar olunca, zaten okula gideceklerdi ve nasılsa çocuklarıyla birlikte kayda geçeceklerdi (Yücel, 2008: 148). Suriye ile Viranşehir arasındaki ailevi bağlar savaş öncesine dayanmaktadır. Kız alma, kız verme ile sınırlar belirlenmeden önceki yaşam ve akrabalık bağları devam etmektedir. Sınırlar var olmadan önce, akrabalar arasındaki evlilikler çok daha tantanalı ve renkli iken, sınırlardan ve yasaklardan sonra bu olaylar, gizli saklı şekillerde gerçekleşmek zorunda kalmıştır.

Suriyeli vatandaşların aile yapılarını daha iyi özümseyebilmek için Viranşehir ile bir kaynaşmada bulunmamış çadır kentteki sığınmacılarla, derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Aynı zamanda Viranşehir'de yaşayan ve iki aile tipini kıyaslama imkânı olan sığınmacılar ile de benzerlik ve farklılıkları onların bakış açısı ile anlamak için uzun görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmelerde Suriyelilerde evliliğin Viranşehirli'lere göre daha kolay olduğu sonucuna varılmıştır. Viranşehir'de zaman zaman ailenin isteğiyle gençler evlendirilmekte, bu karar alınırken de gençlere fikirleri sorulmamaktadır. Suriyelilerde bir kızı zorla, istemeden evlendirmek söz konusu değildir diye belirtmiştir görüşmeciler.

Suriye'de eczacı olan L. (Kadın, 30, Evli) evlilikte kızın rızası alınır mı sorusuna şöyle cevap vermiştir, *“Bizde kızı zorla verme diye bir şey yok hatta kız âşık olmuşsa zorla alır.”* Ayrıca yapılan evliliklerde erkeğin maddi durumuna göre hareket edilir, mehir dışında usul ve kaideler yoktur. *“Bizde eşine secde bile edebilirsin, günah değildir”* zihniyetindeki Suriyeli kadınlar için hayatlarındaki ilk gaye eşlerinin mutluluğudur. Suriye'de evlilik müessesesi, Viranşehir'e göre daha az kural ve kaideyle gerçekleşmektedir. Viranşehir'de evliliklerde kadın ile erkek kadar onların, anne, babaları, kardeşleri, yakın akrabaları, aşiretleri, sosyal statüleri de rol

oynar. Sadece erkek ve kadının evlilik için karar vermesi yetmemektedir, diğer faktörlerinde göz önüne alınması gerekmektedir ve diğer kişilerde hesaba katılmalıdır. Ayrıca Viranşehir'deki evlilik, özellikle erkek tarafı olmak üzere her iki tarafa da maddi külfet getirmektedir. Henüz tam olarak ekonomik özgürlüğüne kavuşmayan çiftler bunu tek başlarına gerçekleştiremezler.

Birey kendi kimliğini, kişiliğini, kültürünü ancak bir başkasını karşısına koyarak inşa etmektedir. Suriyeli avukat G. 'in (Kadın, 28, Bekâr) gözünden Viranşehir, *“Burada kızlar çok baskı altında, Suriye'deki kızların hemen hepsi okul okuyor. Hiçbir kadını mutlu görmedim ben bu şehirde. Evlilikler genellikle akrabayla yapılıyor ve küçük yaşta evleniyor kızlar bu yüzden boşanma da fazla veya baskıdan dolayı kadın boşanamıyor netice de çok mutsuz.*

“Viranşehirli kadınlar çok bakımsız ve eşlerine ilgili değiller” diyen K. (Kadın, 30, Evli) sözlerine kendi evliliğini anlatarak devam ediyor, *“Benim eşim beni el üstünde tutar. Mesela bugün eşim çalışmıyor şimdi ben kurstan eve gittiğimde eşim evin bütün işlerini yapmış olur çay, kahve ikramı yapar bana. İşten geldiği zaman da beni bir dakika yalnız bırakmaz. Dışarı birlikte çıkarız. Tabi bende eşime özel davranırım. Masaj yaparım, en az haftada bir mutlaka onun için özel hazırlanırım ve elinde altın yüzük gibi olurum”* (başörtülü kadın tırnakları manikürlü ve pembe ojeleri var, Türkçe öğrenme kursuna gelmiş) Suriyelilerin aile içerisindeki iletişimlerini betimleyen sığınmacı, diğer unsurlar bulunmadan, (aile, akrabalar, çevre) çiftler arasındaki diyalogu anlatmıştır. Suriyeli çiftler arasına eşitlik prensibi göze çarpmaktadır.

F. (Kadın, 48, Evli) *“Viranşehirli kadınlar eşleriyle sohbet etmiyorlar kimi bir kahvaltı hazırlıyor kimi onu bile yapmıyor. Komşum ve eşinin arası çok bozuktu bizler anlattık ona ne yapması gerektiğini nasıl davranması gerektiğini şimdi araları çok iyi.”* Evlilik konusunda eşleriyle muhabbetlerine, aralarındaki sıkı diyaloga sıkça değiniyor Suriyeli sığınmacılar.

“Suriye'de kadınlar erkeklerine kıymet veriyor, burada erkeğin ev işi yapması ayıp bizde erkek her işi yapar. Erkekler kadınlarına çok hürmet ederler.

Suriye’de erkekler 4-5 saat çalışırlar sonrasında karılarına vakit ayırırlar, birlikte dışarı çıkarlar” (Kadın, Evli, 29). Suriye’de erkekler az çalıştıkları için eşlerine ve ailelerine daha fazla zaman ayırabilmektedir. Daha fazla bir arada olan ve diyalog kurabilen eşler birbirlerini daha iyi anlamakta, daha sıcak ilişkiler kurabilmektedir. Fakat daha önceki diyaloglarda da belirtildiği gibi, Viranşehir’deki yoğun ve uzun çalışma temposu eşler arasındaki bu diyalogu bitirmektedir. Belki de Suriyeli çiftlerde, Viranşehirli çiftlerle aynı sorunlarla karşılaşmakta ve aralarındaki bu sıcak bağ kopmaktadır.

Kadınların evlilikle ilgili anlattıkları bu olumlu yönleri Suriyeli erkekler de desteklemektedir. Çadır kentte beş çocuk babası M. (37) Suriye’deyken kahveye gider miydiniz sorusuna şöyle bir cevap vermiştir, *“kahveye neden gideyim ki? Orada geçireceğim vakti eşimle geçiririm.”* Bir diğeri üç yıldır evli duvar ustası (23), *“işim çok yorucu eve gelmeyi iple çekiyorum. Eve gelince de yemeğimizi yiyoruz eşimle muhabbet ediyoruz sonra gece eşimi gezmeye çıkarıyorum bazen akraba ziyareti bazen sadece dolaşıyoruz. Eşim benim bir dediğimi iki etmez bende onun kıymetini bilirim.”*

Çadır kentte şef olan Viranşehirli A. (Erkek, 37, Evli) Suriyeli erkeklerin kadına çok değer verdiğini üç yıldır bizzat gözlemlediğini söylerken bunda kadının payının büyük olduğunun da altını çiziyor *“Suriyeli kadınlar eşlerine el bebek gül bebek davranıyor, buralardaki kadınlar gibi değil. Erkekler de onun karşılığında kadına her konuda yardımcı oluyorlar.”* Viranşehirli erkeklerin Suriyelilerle ilgili imrendikleri en önemli konu kadınların erkeklere hürmet, sevgi, saygı göstermesidir. Fakat Viranşehirli erkekler, Suriyeli erkekler gibi eşlerine yaklaşmamakta ve aynı diyalogu kurmamaktadır. Bunun yerine Suriyeli kadınların davranışlarına imrenmekte ve eşlerinin de aynı şekilde davranmasını istemektedir.

Viranşehirlielerin, zaten bir kahve bir de makyaj biliyorlar diye eleştirdikleri Suriyeliler, bakımlarıyla övünmekte ve Viranşehirli kadınları bakımsız görüp bu yönlerini yermektedirler. *“Bizler yatağa gelin gibi gireriz, buradaki kadınlar iş yaptığı kıyafetlerle yatağa girebiliyorlar. Bizde yemek pişirme kıyafetleri ayırdır. Bekârken annelerimiz öğretir bize böyle şeyleri. Savaştan sonra Suriye’de erkekler*

azaldığı için buradan evlilikler çok fazla yapıldı” (Kadın, 24, Evli). Suriyeli kadının birinci vazifesi eşini mutlu etmektir ve bunun için elinden geleni yapar. Suriye toplumunda karı koca ilişkilerinde farklı ritüeller gelişmiştir ve her iki tarafta buna oldukça önem verir. Kadın erkeği için özel giyinir, ona hizmet etmek için elinden geleni yapar ve aralarındaki muhabbeti sıcak tutmaya çalışır. Buradaki bir başka unsurda, belki de Suriyelilerin birden fazla evliliği olağan görmesidir. Kadın bilir ki, eğer eşini mutlu etmese eşi başka evlilikler de yapacaktır ve bundan dolayı kadın her zaman bakımlı ve özenli olmak ister. Erkeğini kaybetmek ve paylaşmak istemeyen kadın, onu en iyi şekilde mutlu etmek ister. Her ne kadar Suriyeli kadınlar da birden fazla evliliği olağan görseler de bu aslında toplumsal baskının ve gelenek göreneğin bir eseridir. Çünkü hiçbir kadın erkeğini başkasıyla paylaşmak istemez.

Viranşehirli kadınların evde iş makinesi gibi çalıştığını belirten bir görüşmeci bunun yanlış olduğunu ve kadının önceliğinin eşi olduğunu sözlerine ekliyor. *“Kadınlar sadece ev işlerini yapan ve çocuk büyüten makineler gibi”* diyen Suriyeli kadın, bunu çok garip karşılıyor. Suriyelilerde öncelik eş olurken, Viranşehirlielerde bu değişiyor, genelde toplumun geri kalanını mutlu etmek istiyor Viranşehirlieler. Mülakatlardan anlaşılan, Suriyelilerin aile içi diyaloglarının daha sıcak ve samimi olduğudur. Bu konuda Viranşehirlieleri ayıplamakta ve garipsemektedirler.

“Eşim gelmeden hemen üzerimi değiştirim eşimi karşıladığım kıyafetlerimde yemek kokusu olmamalı, eşim gelince hemen onu öperim banyo suyunu hazırlarım sonra yemeğimizi yer ya dışarı çıkıp gezeriz ya da muhabbet ederiz. Bizde kaynana baskısı var ama çok fazla değil. Eşim beni günde 2-3 kez arar. Bize Türkiye’deki erkekler daha romantik geliyordu izlediğimiz Türk dizilerinden dolayı ama burada gördüğümüz kadarıyla hiç öyle değil, burada evlilikler yaşandı ama kimse gördüğü muameleden memnun değil. Erkekleri kadınlarına bizim erkeklerimiz gibi kıymet vermiyorlar kadın evdeki bir eşya gibi. İki yıla kadar artık kimse kızını vermez buraya. Uzaktan duymakla içinde yaşamak farklı bir şeymiş. Neden buradan Suriye’ye kız verilmiyordu? Suriye şehir ve siyaset olarak geri olduğu için ama biz buradaki evlilikleri gördükten sonra artık Suriye’den de kolay kolay kız verilmeyecektir” (Kadın, 32, Evli)

Eşleri ile muhabbetlerinin çok iyi olduğunu belirten, görüşülen bütün evli kadınlar Viranşehir'deki evlilikleri hep bu yönden eleştirmişlerdir

Z. (Kadın, 35, Evli) *“Burada erkekler kadınlara kıymet vermiyor bunu kocamda söylüyor. Eşim buradaki erkeklerin dışarıda çok fazla vakit geçirdiğini söylüyor. Mesela öğle arası eve gideceklerine iş yerinde yemeklerini yiyorlar veya akşam işleri biter bitmez eve gitmektense iş yerinde oyalanıyorlar.”*

Bireyin özellikle göç gibi bir karmaşa durumunda kendine en çok benzeyenin yanında olduğu gözlemlenmiştir. Yapılan evliliklerde iki ülke vatandaşları arasında Araplar Araplarla, Kürtler de Kürtlerle evlenmeyi tercih etmiştir. Etnik ve kültürel benzerlikler insanları bir arada tutan en önemli etmendir. Türkiye'den Avrupa'ya göç edenlerde de bu görülmüştür, Meksika'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne göç edenlerde de aynı özellikler görülür. Kişiler kendilerine benzeyen aynı kültürü taşıyan, aynı dili konuşan insanlarla birlikte olmak ister. Aynı şekilde Viranşehir'e göç eden Suriyelilerde kendilerine benzeyenlerle birlikte olmak istemiştir.

F. (Kadın, 39, Evli) Arapça öğretmenliğini okumuş, savaş tam anlamıyla çıkmadan hemen önce Viranşehir'de yaşayan halasını ziyarete gelmiş o anda savaşın patlak vermesi ile birlikte ailesinin bir kısmı Ürdün'e gitmiş, bir kısmı Türkiye'ye gelmiş. Kısmet oldu ve Viranşehirli biriyle evlendim diyor. F. Arap, eşiyle bir akrabalık bağı yok ve eşi de Arap. F. önce kendi ülkesindeki evlilik kriterlerinden bahsediyor, *“Bizde evlilikte her şeyi erkek tarafı alır kadına da sadece mehir istenir önemli olan odur bizim için.”* Suriyelilerin aile yapısı ve kadın erkek ilişkileri ile ilgili sorulara F.'nin verdiği cevaplar şöyle;

“Suriyeli kadınlar, eşlerinden gizli hiçbir şey yapmazlar. Erkekler de öyle. Karı-koca çok yardımcı olurlar birbirlerine. Babam anneme çok hürmet gösterirdi diyalogları çok iyiydi ama ben eşimden aynı hürmeti, ilgiyi göremedim. Sonra etrafımı gözlemledim Viranşehirli erkeklerin hemen hemen hepsi eşlerine çok ilgisiz. Burada kadın ve erkek gezmeleri ayrı, bizde kadın erkek birlikte çıkar gezmelere. Ev gezmeleri birliktedir. Eşim benimle evlenmeden önce her gece kahveye gidirmiş, bakıyorum evli olan kardeşleri, akrabaları, arkadaşları hala sürekli kahveye

gidiyorlar ama eşim benim hatırıma kahveye gitmiyor. Çünkü dedim ben ona bizde ayıptır beni evde tek bırakmamalısın. Bende evde kıymet veriyorum ona bir dediğini iki etmiyorum.”

Suriyeli kadınlar, Viranşehirli kadın erkek ilişkisinden memnun değildir. Evliliklerin beklendiği şekilde olmadığını söyleyen Suriyeli kadınlar, ilk başlarda imrendikleri evliliklerin, evlilik olayının gerçekleşmesinden sonra tam tersine döndüğünden bahsetmektedirler. Bu olumsuz gidişatın böyle gitmesi sonucunda Suriyeli kadınların, Viranşehirliyle evlenme konusunda daha isteksiz olacağından bahsedilmektedir.

3.5.2.1.3. İkinci Evliliğe Rıza Gösteren Kadınlar

Yapılan ikinci evlilikleri Suriyelilerin geneli yanlış gördüğünü belirtmekle birlikte savaşla birlikte Suriye’de de Viranşehir’de de ikinci evliliklerin oranında gözle görülür artışı onlarda fark etmektedirler. Savaşla birlikte kadınların bir kısmının sahipsiz kaldığını ve evliliği çare olarak gördükleri için bu yönde eğilimleri olduğunu düşünmektedir Suriyeli sığınmacılar.

Suriye’nin de Türkiye’deki gibi bazı şehirlerinde ikinci evliliklere sık rastlanırken bazı yerlerde yok denecek kadar azdır. “Bizde ikinci evlilik pek yok erkeklerimiz bizlerden çok memnun dışarı çıkmak istemiyorlar” diyen bu kadınla hemen hemen aynı cümleleri kuran diğer bir kadının, “bizim kadınlarımız çok bakımlı, benim yaşadığım çevrede ikinci evlilikler yok. Buradaki kadınlar çok mazlumlar” sözlerinden çıkarılan sonuç kadınların kendilerine gösterdikleri özen ve erkeklerinin kıymetini bildiklerinden dolayı ikinci evliliklerin pek fazla olmadığı olmuştur. Bu şekilde görüş bildirenlerin, Suriye’nin gelişmiş şehirlerinden (Şam, Halep vb.) gelen bireyler olduğu gözlemlenmiştir. Ülkenin geri kalmış şehirlerinde ise ikinci, üçüncü evlilikler doğal karşılanmaktadır. İkinci evliliğin olağan olması ve kadınlar arasındaki rekabet Suriyeli kadınların bakımlı olmalarına ve eşlerine değer vermelerine yol açmıştır.

Ceylanpınar’ın öte yanından Rasulayn’dan gelen, on yıldır evli olan, H. ’a (Erkek, 40) göre, “Suriye’de de ikinci evlilikler var, bizde aile yapısı çok iyi,

Suriye’de erkekler eşlerinin hatırını çok biliyor, buradakiler bilmiyor. Kadınları da eşlerinin kıymetini çok bilmiyorlar.”

İkinci evliliklerin yaşandığı ama aile yapısının çok iyi olduğu görüşündeki tezatlık ikinci evliliğin bir aile problemi olarak görülmediğinin göstergesidir. Eşim isterse kuma getirebilir *“kadın kadını yemez”* diyen Suriyeli kadın, durumun bir problem teşkil etmediğini belirtmiştir. Suriyelilerin geneli ikinci, üçüncü hatta dördüncü evliliği gayet olağan karşılamaktadır. Suriyelilere göre bir erkek ikinci eşini alıyorsa bu onun mutsuz olduğu anlamına gelmez, tam tersi bunu sadece evlenmek için yapmaktadır. Aynı zamanda Suriyeliler bir erkeğin birden fazla eşini eşit oranda mutlu edebileceğine inanmaktadır.

Çadır kentte sekiz kadınla bir buçuk saat süren sohbet havasında yapılan mülakatta kadınlardan sadece biri eşimin üzerime kuma getirmesini asla kabul etmem demiş diğer yedisi ise getirirse kabul ederim, birlikte otururum demiştir. Suriyeli kadınların çoğunluğu, *“bir kusurum varsa eşim üzerime kuma getirebilir”* anlayışını benimsemekte ve üzerine kuma getirilmesini gayet olağan karşılamaktadır.

Viranşehirli birinin ikinci eşi olmuş A. (39) kendisi Kürt eşi de Kürt. Kuması ve çocukları köyde kalıyormuş o ise şehirde. Eşi bir gece onun yanında bir gece köydeymiş. *“Eşim anlatıyor eskiden eve geç gidermiş şimdi gece işi varsa dışarı çıkıyor yoksa çıkmıyor benimle oturuyor. Burada nikâh bir kadına yapılıyor bu haksızlık! Şu an benim nikâhım yok ve hiçbir hakkım da yok Suriye’de dört kadın varsa dördüne de nikâh yapılır.”* (Haksızlığı ikinci evlilikte değil bütün eşlere nikâh yapılamamasında görmektedir)

Kendisinden on beş yaş büyük bir Viranşehirli erkeğin ikinci eşi olan F. (35) *“Savaşta sonra buranın erkeklerinde değişim oldu. Erkekleri daha iyi olmaya başladı özellikle Suriyeli kadınlarla evlenenleri. Kocam diyor ben eskiden böyle değildim seninle birlikte kadına değer vermeye başladım.”* Suriyeli kadınlar, erkeklerin evlerine bağlı olmasını ve kahvelere gitmemesini olumlu olarak görüyor ve Viranşehirli erkeklerin Suriyeli kadınlarla evlenince düzeldiğini iddia ediyor.

Yıllarca Viranşehirli kadınların şikâyetçi olduğu eşinin özellikle akşamları tek başına dışarı çıkma konusu şimdi Suriyeli kadınlarla evlenen erkeklerde ufakta olsa bir değişime neden olmuştur. Olumlu yöndeki bu değişim Viranşehirli arasında yapılan evliliklerde kendini gösterir mi bilinmez. Belki de kötü söylemlere konu olan, yadırganan, dışlanan Suriyeli kadınlarla yapılan evliliklerin olumlu bir getirisi olacaktır. Her zaman çoğunluk azınlığı dönüştürmez, eğer azınlığın toplumsal normları daha faydalı ve olumluysa bu kez azınlığın davranışları çoğunlukça benimsenir. Suriyelilerin kadın erkek ilişkisi anlayışı belki de Viranşehir'in aile yapısını da değiştirecek ve diyalogun, ilginin daha fazla olduğu aile tipleri ortaya çıkacaktır.

3.5.2.2. Ekonomik Durumun Suriyelilere Etkileri

Suriyelilerin Viranşehir'e gelmeleriyle birlikte iş bulmanın zorlaşması ve iş ücretlerinin düşmesiyle, her iki topluluk arasında bu konuyla ilgili bir çatışma ortamı oluşmuştur. Viranşehirli kendilerinin ellerinden alındığını düşünmekte ve bunun sorumlusu olarak da Suriyelileri görmektedir. Suriyeliler ise tam tersi ekonomiye artıları olduğunu düşünmektedirler. Bu toplumsal çatışma noktaları, toplumun değişip, dönüşmesine de neden olmaktadır. Örneğin bunun sonucunda Viranşehirli de daha düşük iş ücretine razı olmakta ya da kendi işini farklılaştırarak bu olumsuzluktan kurtulmaya çalışmaktadır. Bazı Viranşehirli de göç ederek, farklı şehirlere gitmektedir ve oralarda hayatlarını idame ettirmeye çalışmaktadır. Ayrıca her iki grup arasındaki çatışma ortamı, her iki gruba da olumlu şekilde yansiyabilmektedir. Örneğin Viranşehirli ile Suriyeliler yaptıkları zanaatı daha iyi şekilde icra etmeye yönelmektedir ve iyi ürünler üretebilmektedir. Ayrıca her iki sosyal kesimin ötekini tanıması sonucu, kendi içerisinde bir bütünleşme söz konusu olmakta, bu da her iki sosyal kesime de olumlu olarak yansımaktadır.

Viranşehir'e kaçmak zorunda kalan Suriyeliler, mallarını ve mülklerini de orada bırakmak zorunda kalmıştır, hayatları boyunca çalışarak, kazandıkları, ürettikleri bütün varlıklarını terk ederek, hayatlarını kurtarmak için kaçmışlardır. Suriye'de yaşadıkları olağan ve alışa gelmiş yaşam dünyaları savaşla birlikte bir anda çökmüştür ve onları hiçliğe sürüklemiştir. Ekonominin bireyin bütün dünyasını

etkilediği kesindir. Yaşanan ekonomik sıkıntılar sığınmacıların savaştan sonra mücadele etmesi gereken en büyük problemlerden biridir.

Viranşehirliilerin genelinin, göçle birlikte şehrin ekonomisinin bozulduğu, fiyatların yükseldiği söylemlerine Suriyeliler katılmamaktadır. “*Götürümüz olduysa getirimizde oldu*” diyen M. (Erkek, 37, Evli) Suriyelilerin ekonomiyi canlandırdığını, paralı gelenlerin zaten Türkiye için velinimet olduğunu parasız gelenlerinde çalışıp aynı zamanda harcadığını belirtmiştir.

Savaşla birlikte ekonomik kaybı fazla olan bireylerin yaşadıkları, ekonomik kaybı az olan veya hiç olmayan bireylere göre çok daha zor kabullendikleri gözlemlenmiştir. R. (Erkek, 35, Bekâr) onlardan biridir. Suriye’de bir ayakkabı fabrikası, evi, arabası olan R. Viranşehir’de bir otoparkta 500 TL karşılığı araba yıkamaktadır. Bir saat süren mülakat boyunca hiç durmadan ağlayıp, ülkesinin fotoğraflarını gösterip, savaş ve Viranşehir’de yaşadıkları ile ilgili yöneltile sorulara rağmen savaş öncesi hayatını anlatmaya devam etmiştir. G. (Kadın, 32, Evli) ise tam tersi olarak “*Suriye’de de kazancımız böyleydi, evim yoktu ne fark eder gitsem kalsam. Hatta burada insanlar yardım bile ediyor. Suriye’de çocuklarıma yeni bir şey giydiremezken burada yardım yapılıyor. Eğer burada şartlarım daha iyi olacaksa gitmem*” demiştir. R. ve G. Kaybedilenlerin değeri ile yaşanan acının doğru orantılı olduğuna dair örnek teşkil etmektedirler. Göçen bireye destek veren, onu koruyan ve güçlendiren ne kadar çok şey geride bırakılırsa, göçün psikolojik etkisi de o kadar olumsuz olacaktır (Gürkan, 2006: 11).

Viranşehir’de çalışan sığınmacıların hemen hemen hepsi çalışma saatlerinin uzunluğuna değinmişlerdir. Geçinebilmek için çalışma saatlerine uymak zorunda kalan sığınmacıların yaşam şekillerinde değişiklik olmaya başlamıştır. Evine, kendine, akrabalarına daha az zaman ayırmak zorunda kalan Suriyelilerin hayatlarında bir değişim söz konusu olmaktadır.

Viranşehir’deki çalışma saatleri Suriyelileri çok etkilemiştir. Uzun çalışma saatleri Suriyeli vatandaşları rahatsız etmekte ve bu rahatsızlıklarını ev ortamına da

taşımaktadırlar. F. (Kadın, 34, Evli) 14 yıllık eşinin ilgisizliğini bu çalışma saatlerine bağlamaktadır.

“Savaştan dolayı olamaz. Tabi ki savaş en başta hepimizi çok etkiledi ama dört yıl olacak nerdeyse hep aynı acıyla yaşamaz insan. Eşim çalışmadığı zamanlar benim 14 yıldır tanıdığım adam ama çalıştığı zaman çok ilgisiz çünkü çok yoruluyor. Sabah 7’de gidiyor işe, öğlen arası gelemiyor akşama kadar, geldiğinde de çok yorgun oluyor dinlenmek, uyumak istiyor. Suriye’de böyle değildi. Orda öğlen eve gelip üç, dört saat dinlenirdi sonra gider iki, üç saat çalışıp dönerdi. ”

Suriye’nin çalışma saatleri sabah 9-10’da başlamaktadır, öğlen 12’de tatil 15-16’ya kadar sonrasında da günün uzunluğuna ve işin niteliğine göre iş saati belirlenmektedir. Suriye’de daha az çalışarak birbirleri ile daha uzun vakit geçirebilmektedir çiftler fakat Viranşehir’de bu fırsatı bulamamaktadırlar. Viranşehirliilerin, Suriyeliler için sarf ettikleri kapitalizmin bulaşmadığı sade insanlar söylemi, yoğun çalışma temposuyla birlikte belki de Suriyeliler için çökmeye başlamıştır. Viranşehir’in çalışma saatlerine, geçinebilmek için uymak zorunda kalan Suriyeliler, bu durumdan sürekli şikâyet ederek rahatsızlıklarını dile getirmektedirler. İnsanlar davranışların ve olayların tamamen tahmin edilebilir olduğu ortamda huzur bulur. *“Bizler alışkanlıkları ya da âdetleri olan hayvanlarız – gelenekçiyiz”* dolaşısıyla, insan toplumu içindeki davranışların bir standardı vardır ve bunların dışına çıkmak zorunda kalınması kişileri mutsuz, huzursuz kılar (Barclay, 2015: 18).

Bir diğer konu Suriyelilerin ucuza çalıştırılmaları olmuştur. Düşük ücretler ve geçim zorluğu, ailelerde derin tahribatlar oluşturmaya başlamıştır. Düşük ücretlerle çalıştırılan Suriyeliler, bundan oldukça şikâyetçidir. Suriye’de daha az çalışıp Viranşehir’de kazandıklarından daha az kazandıklarını belirten sığınmacılar da olmuştur fakat Suriye’de iken paranın onlara yettiği ve hayatın daha ucuz olduğunun altını çizmişlerdir. Viranşehir’de bir kafede çalışan A. (Erkek, 19, Bekâr) Suriye’de iken buradan daha az para kazandığını ama kazandığı paranın yettiğini, Viranşehir’de ise parayı yettiremediğini ve bunun da onu sinirli yaptığını söylemiştir.

3.5.2.3. Suriyelilerin Viranşehir’deki Sosyal Yaşamları

Yaşanan zorunlu bir göç sonucunda topraklarından vatanından canını kurtarmak için kaçan insanların yaşadıkları en büyük problemlerden biri de kültürel yabancılaşma olmuştur.

Kendi kültürlerini çok özlediklerini sık sık dile getiren sığınmacılar yemekten, giyim kuşama, gezme alışkanlığından, iş kültürlerine kadar birçok alanda bir yabancılaşma içerisine girmişlerdir. Giyim konusunda sıkıntı çektiğini söyleyen sığınmacı, *“kendi ülkemdeki kadar rahat giyinemiyorum. Yabancı bir yerde olmanın verdiği ağırlıktan olsa gerek kızlarımızın çoğu göçten sonra kapanmaya başladı, kendilerini korumak amacıyla” demiştir.* Quamıslo’dan gelen A. (Kadın, 30, Bekâr) söylediği sözlerle, yabancı bir yerde olmanın verdiği korku ile kendini koruma içgüdüsünün oluştuğunu gözler önüne sermiştir. Aynı şekilde Viranşehir’deki kadınlar gibi giyinmeye başlayan Suriyeli kadınlar dış görünüşü bir kamufle aracı olarak kullanmayı denemişlerdir. Savaştan önce de Viranşehir’deki akrabalarını ziyaret eden A. (Kadın, 23, Bekâr) giyim konusundaki değişikliğin nedenlerini şu şekilde anlatmaktadır;

“Savaştan önce gelir giderdik Viranşehir’e, akrabalarımız var ama savaştan sonra insanların bizlere bakışı değişti. Kadınlarda nefret, erkeklerde ise acaba bu kadından faydalanabilir miyim, düşüncesi hâkim oldu. Sokakta yürürken erkekler Suriyeli olduğumuzu anlayıp konuşmaya çalışmasın diye kimimiz buradaki kadınlar gibi giyinmeye başladık.”

Toplumsal algılar olaylara, durumlara ve normlara göre değişebilmektedir. Viranşehirli tarafından daha önce turist, misafir, uzak bir akraba olarak görülen Suriyelilerin göçten sonra daha farklı şekilde algılandıkları söylenebilir. Zorunlu göç sonucu şehre gelen Suriyeliler, zaman zaman birer iş gücü, eş, ya da faydalanılacak kişiler olarak görülmeye başlanmıştır. Bu değişimin farkında olan Suriyeliler de, değişimin olumsuz etkilerinden sakınmak için birçok göçmenin yaptığı gibi kamufle olma yolunu seçmişlerdir.

Şehrin sosyal yaşamına alışamayan Suriyeliler sık sık kendi ülkelerinde daha rahat dışarı çıktıklarını belirtmişlerdir. Viranşehir’de sosyal alanların kendi

yaşadıkları şehirlere göre daha iyi olduğunu söyleyenler de olmuştur ama yine de eklemiştir, *“burada sosyal alanlar var ama insanlar kullanmıyorlar.”* Genelde kafelerde erkeklerin ve yerli olmayan kadınların olduğunu söyleyen kafe çalışanı M. (Erkek, 29, Evli) gözlemlerini şu şekilde anlatmıştır, *“kafeye genelde erkekler geliyor, çok zenginleri de geliyor, bazen yanlarında kadınlar oluyor sonra anlıyoruz ki ya iş yerinden arkadaşları ya başka muhabbetleri olan kadınlar. Her gece gelenler var mesela ama eşimle çocuğuyla hiçbir gün geldiklerini görmedim. Böyle olunca bizim sosyal hayatımızı da etkiliyor tabi, bakıyorum ailesiyle gelen yok ben niye eşimi getireyim diyorum.”*

Suriye’de iken gece yarısına kadar kadınlı erkekli dışarıda dolaşan, sabaha kadar gürültülü sohbetler eden aileler, Viranşehir halkı tarafından hoş karşılanmamıştır. Viranşehirli M. (Erkek, 41, Evli)

“Suriyeli komşularımız oldu baya da kalabalıklardı, tabi ne yaşadıklarını biliyoruz üzüliyoruz hallerine. Sonra o da ne, sabaha kadar sohbet, gülme, bağıra bağıra konuşma, biz gece on iki- bir de uyuyoruz onlar o saatte sohbe başlıyorlar. Bir, iki, üç artık dayanamadı kimse, bütün komşular uyardı onları. Şimdi onlar da bizim gibi erkenden uyuyorlar.”

Azınlıkta olan ve göç ile gelen kişiler çoğunluğun, normlarına ve tutumlarına uymak zorunluluğu duymaktadır. Çünkü göç edilen yerde bir sistem mevcuttur ve bu sistemin dışına çıkan herkes, tekrar sistemin içerisine çekilmeye çalışılır. Viranşehir’e gelen Suriyeliler, Viranşehirli ile aynı saatte uyumalı, uyanmalı, onların iş saatlerine uymalı ve onların yaşam koşullarına kendilerini adapte etmelidir.

Görüşülen Suriyelilerin hemen hepsi Suriye’deyken gece yarısına kadar dışarıda dolaştıklarını belirtmişlerdir. *“Eşim işten gelir yemeğimizi yeriz bizi dışarı çıkarır”* diyen kadınlar, Viranşehir’deki durumdan rahatsız olduklarını ve bu durumun aile bağlarını azalttığını düşündüklerini belirtmişlerdir. Viranşehirli biriyle evlenen S. (Kadın, 38)

“Suriye’de kadınlar çok rahat dışarı çıkıyorlar, gece yarısı bire kadar gezebiliyorlar. Burada çıkmıyorum çünkü hem yabancıyım diye korkuyorum hem de

buranın kadınları çıkmıyor. Garip olan eşleriyle de çıkmıyorlar. Geceleri hep erkekler dışarıda, şehrin bu yönü bana çok farklı geliyor.”

Belki de Suriye onlara göre daha güvenli olduğu için ve aileler sürekli birlikte hareket ettiği için, Viranşehir’deki gece yaşamı onlara garip gelmekte. Aslında bu söylem Viranşehir’in 70-80’li yıllarını hatırlatmaktadır. O yıllarda da şehirde aileler birlikte daha fazla gezmekte, sinemaya gitmekte, vakit geçirmekteydi.

A. (Kadın, 42, Bekâr), *“Bizde kadınlar geç saate kadar dışarıda kalabilirler. Bizde gündüz çıkmak ayıptır. Bir kadını gündüz sokakta gördüler mi bu ne halt karıştırıyor diye düşünürler. Hem sıcak hem de erkekler öğlen evde olurlar kadınlar çıkmaz, bizde akşam dışarı çıkılır. Buraya geldim kadınlar hep gündüz dışarıda gece de genelde sadece erkekler. E gündüz erkekler çalışıyor, gece de tek çıkıyorlar bu eşler ne zaman vakit geçiriyorlar?”*

Suriyelilere göre kadınlar gündüz çıkmamalıdır bu ayıptır, gece çıkabilirler tam tersi olarak da Viranşehirli kadınlar için gündüz dışarı çıkmak oldukça olağandır, fakat gece dışarı çıkmak ise ayıplanacak bir husustur. İki toplumun dışarıda vakit geçirme zamanları birbirine uymamaktadır. Viranşehirli göçü alan ve çoğunlukta olan kesim olduğu için Suriyeliler bir süre sonra onlara uymaya başlamıştır. Bu hem istekli hem de zorunlu bir uyuş olmaktadır, çünkü hiçbir birey toplum içinde ayıplanmak, ötekileştirilmek istemez bundan dolayı toplumun genel kanılarına ve normlarına uyarlar.

Suriye’deki hayatını çok özlediğini dile getiren R. (Kadın, 27, Evli) göç etmek zorunda oldukları bu şehirde sosyalleşememelerinin buradaki uyum sürecini yavaşlattığını dile getirirken Suriye’deki hayatını şu şekilde anlatmıştır.

“Suriye’de sabahları spor yapardım, bizde her Cuma aile bireyleri toplanır bir arada. Ramazanda gece üçe kadar dışarıda olduğumuz olurdu. Kadınların yanında illa erkek olmasına da gerek yok, kadınlar tek başlarına da çok rahat çıkabiliyorlardı Suriye’de. Viranşehir ile adetlerimiz benziyor fakat burada kadınlar sosyal anlamda pek dışarı çıkmıyorlar.”

Viranşehir’de sosyal alanlar mevcut fakat bu alanları Viranşehirli erkekler ve başka şehirlerden gelen erkekler ile kadınlar kullanmaktadır. Viranşehirli kadınlar sosyal alanlara girememekte, kafelere gidememekte, istedikleri gibi parklara tek başına gidip oturamamaktadır. Kadınlar hem toplumsal hem de psikolojik baskıdan dolayı bu alanları erkeklere ve dışarıdan gelen kadınlara terk etmiş, etmek zorunda kalmıştır. Viranşehir’de bir araya gelinen ortamlar (kahveler, parklar, bahçeler) erkeklere aittir ve onlara göre şekillenmiştir. Bu ortama giren bir kadın kendini hem yabancı hem de garip hissetmektedir. Bir kadının, erkeklerin en çok takıldığı mekanlardan biri olan kahvehanelere gidip oturması oldukça absürt karşılanır, çünkü o mekanlar erkeklere göre tasarlanmıştır ve erkeklere ait bir jargona, lügata, davranış üslubuna sahiptir.

Suriye’de iken sosyal alanda yaptıklarını anlatan sığınmacıların şu anda Viranşehir’de bunları yapamaması, genelin yapmıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Gece üçte dışarıda hiçbir kadının olmaması onun da ortama ayak uydurmasını gerektirmektedir. Suriye’den gelen sığınmacıların, sosyal alışkanlıklarını bir baskı görmedikleri halde kendi rızalarıyla kısıtladıkları göze çarpmaktadır. Bu durumdan rahatsız olsalar da konuk oldukları bu kültürü hiçe sayamayacaklarının bilincindedirler. Suriye’de kadınların yaşam alanları daha genişken, Viranşehir’de kısıtlamalarla karşılaşmaktadırlar.

Suriye’de toplumsal ve ailesel ilişkiler daha samimi olduğu için, aile bireyleri çok daha fazla bir araya gelmekte ve vakit geçirmektedir. Suriyeli kadınlar, Viranşehirli hemcinslerine göre sosyal hayatta daha özgürdürler. Viranşehir’deki aşiret sistemi ve akrabalık bağları, kadınların rahat hareket etmelerine engel olmuştur ve onları belirli fiziksel mekânlara, psikolojik duvarlara hapsetmiştir. Ayrıca bu sisteme uymak zorunda kalan Suriyeli kadınlar da aynı tehlikeyle karşı karşıyadır.

Göçün Suriyelilerin sosyal yaşamına etkileri bireylerde bazen sinirli olmaya, anlayamamaya, şiddete sebep olmaktadır, etkilenen tek bir birey bile bir şekilde bunu aileye yansıtmaktadır. Çalışma saatlerinden uyku düzenine, gezme alışkanlıklarına kadar birçok değişime uğrayan Suriyeli sığınmacılar kendi ülkelerindeki alışkanlıkları ballandırarak anlatmakta Viranşehir’in alışkanlıklarını yermekte, bu

şekilde bir haz alma yöntemine girişmektedirler. Suriyeliler uğradıkları tüm değişimden yerli halkı sorumlu tutarak eleştirmişlerdir. Peki, bu alışkanlıklarından vazgeçmeye zorlanmışlar mıdır? Gece eşiyle gezdiği için fiziksel veya sözsel şiddete uğrayan olmuş mudur veya komşuları rahatsız etmeyecek şekilde sabahlara kadar oturup sohbet etmeleri sonucunda da bir mahalle baskısıyla karşı karşıya kalmışlar mıdır, yani yerli halkı rahatsız etmeyecek şekilde davranışları da değiştirilmeye zorlanmış mıdır? Bu sorulara “evet” cevabı veren olmamıştır. Aslında onları değişime zorlayan toplumda kamufle olma çabasıdır. Şüphesiz ki Suriyeli sığınmacılar yerli halk ile bir uyum içerisine girmeye çalışmaktadırlar. Giyim kuşamlarındaki yerli halka benzeri değişimler bunu göstermektedir. Kendi ülkelerinde geç vakitlere kadar ailece oturulup yapılan muhabbetler artık yerini uykuya bırakmaya başlamıştır. Viranşehir toplumuna, gerek toplumdan tepki görmemek için gerekse de yaşam şartlarının zorunluluklarından ve “farklı” olup dışarı da bırakılma korkusundan dolayı Suriyeli sığınmacıların uyum sağladıkları yapılan mülakatlar sırasında gözlemlenmiştir. Viranşehir’de sorunsuz bir şekilde yaşamak isteyen Suriyeli sığınmacılar da ortama en uygun şekilde yaşamaya çalışmaktadırlar.

Suriyeliler akıntıya karşı yüzmek istememektedir, toplumun genel yapısına uyum sağlayarak, yaşamlarını kolaylaştırmak istemektedirler. Çoğunluğun adetleri ile kendi özgürlükleri arasında kalan Suriyeliler birçok ötekinin yaptığı gibi uyum sağlama yolunu seçmişlerdir. İlk geldikleri zamana göre daha çok çalışmakta, daha az gezmekte, daha az birlikte olmaktadır. Çoğunluk her zaman buyurgan ve yönlendiricidir, azınlık buna uyma ihtiyacı duyar ya da en azından uyuyormuş gibi görünmek ister. Suriyeliler hem savaş sonucu kaçmalarının, göçmen olmalarının ezikliğini yaşamaktadır, hem de toplumsal baskının etkisiyle kendi öz benliklerini yavaş yavaş yitirmektedir.

3.5.2.4. Suriyelilerin Farklılıklara Bakış Açısı

Kendilerini Viranşehir’deki yaşamın, kültürün içerisinde bulan Suriyeliler ilk olarak kendi kültürlerine tutunarak farklılıkları görmezden gelmeye çalışmış sonrasında da net bir şekilde ayırtmışlardır. Tarihi çok eskilere dayanan Viranşehir

halkının alıştığı, kabul etmek zorunda kaldığı birçok şey, Suriye göç dalgası ile birlikte bu yeni kültürle kıyaslanmaya başlanmış, Suriyelilerin gözünde de farklılıklar zaman zaman abartılı söylemlerle belirginleştirilmiştir. İki farklı kültür dünyanın neresinde olursa olsun bir araya gelince ilk odak noktalarından biri benzerliklerini ve farklılıklarını belirlemeye çalışmak olmuştur. Benzerliklerle ortak noktalar bulunup kaynaşma kolaylaştırılmaya çalışırken, farklılıklar ise bireyin kendi kültürünü ortaya koymak için bir araç görevi üstlenmiştir.

G. (Kadın, 28, Bekâr) *“Türkiye’de maddi durum çok iyi. Her yerde kültür merkezleri var, üniversiteler var ama kullanmayı bilmiyorlar. Bizde bunlar çok kısıtlı kendi kendimizi geliştiriyoruz biz” demektedir. Bir diğer sığınmacıya göre “Viranşehirli kadınlar çok bakımsız ve eşlerine ilgili değiller. Viranşehir’in en olumlu yönü bence yaşam burada çok basit, imkân fazla kullanmayı bilmiyorlar o ayrı!”*

Suriyelilerle yapılan görüşmelerde *“Suriye’de kız çocuklarının okuma özgürlüğü var mı?”* sorusuna bütün görüşmeciler evet cevabını vermiştir. *“Kız çocuğu okumaz diye bir tabir hiç duymadım”* diyenler de olmuştur. Suriye okullarında kız ve erkek öğrenciler ayrı okullarda eğitim görmektedirler. Belki de bu yüzden kızlar daha rahat okula gönderilmekte ve okumaları sağlanmaktadır. Kadınlara yönelik eşitlikçi anlayış, eğitimde de görülmektedir. Viranşehir’de toplumsal roller çok daha keskin ve kati olduğundan dolayı, kadınlar eskiden çok fazla okutulmamakta ve onlardan yemek yapmak, eşine ve çocuğuna bakmak gibi asli görevlerini yerine getirmesi beklenmektedir.

Emira, (16), *Buradaki kadınlar ev de sürekli iş yapıyorlar. Sabah kalkar kalkmaz ev işi yapıyorlar evleri çok düzgün temiz ama kendilerine o kadar bakmıyorlar. Mesela ben kapalıyım kollarımı kimse görmüyor ama kolum da bir tane kıl göremezsiniz. Sizde nasıl ev temizliği kimse gelmese de yapılıyorsa bizde de vücut temizliği öyle, kapalı da olsam bekâr da olsam vücut temizliğine dikkat ederim, illa biri mi görecektir?”*

Viranşehirli kadınların bakımsız oldukları görüşü Suriyelilerde ortak bir kanaat haline dönüşmüştür. A. 'e (Erkek, 19, Bekâr) göre, kadınların bakımlı veya bakımsız olmasının ölçütü kollarındaki kıllar, “*Buradan biriyle evlenmeyi düşünmem, mesela bizde kız 15 yaşında da olsa çok bakımlıdır, burada uzaktan görüyoruz çok güzel kız diyoruz bir geliyor kollarında kıl var bize ters böyle.*” Bir başka sığınmacı da kocasının söylediklerini aktarıyor, “*eşim diyor buranın kadınları temiz değil o ne öyle kollarında kıllar var.*” Konuşmalara bakınca aslında evine ve kendine çok temiz ve düzenli olan bir kadın da sırf kolunda kıl var diye kirli, pis ve bakımsız diye nitelendirilmiştir. Kültürler arasındaki öncelikli değerler farkı Viranşehirli kadınların “*savaştan kaçmışlar ama makyajsız gezmiyorlar*” şeklindeki dışlamalarla kendini gösterirken, Suriyeliler de ise bir tek kollardaki kıllara bakarak Viranşehirli kadınların bakımsız olarak etiketlenmesine neden olmuştur.

Kadının bakımı Suriye kültüründe bir görev haline dönüşmüş ve bu görevi yerine getirmeyen kişi ayıplandığı için Viranşehirli kadınlar da direkt o kategoriye alınmıştır, tıpkı Viranşehirli kadınların savaştan kaçan insanların nasıl hala makyaj derdinde olmasını anlayamaması gibi Suriyelilerde Viranşehirli kadınların doğal halini anlayamamaktadır. Kültürel sistem içerisinde değerler önemli bir rol oynamaktadır. Bir şeyin doğru ya da yanlış olup olmadığını, bu toplumsal değerler belirlemektedir. Değerler ve önceliklerin farklılığı insanların bir diğerini yadırgamasına, anlayamamasına sebebiyet vermiştir (Smith, 2007: 46).

Ayrıca Viranşehirli kadınların evlerine çok titiz oldukları ve özen gösterdikleri ama aynı titizliği kendi kişisel bakımlarına göstermedikleri ve eşlerine karşı ilgisiz oldukları şeklindeki Suriyelilerin yorumları, yine Suriyeliler tarafından bazı gerekçelere bağlanmıştır. Eşler arasındaki diyalog eksikliğini uzun çalışma saatlerine bağlayan kadın sığınmacı “*burada erkekler çok fazla çalışıp eve yorgun dönüyorlar kadınlarda hizmetlerini yapıyor. Bu çok çalışmadan da muhabbetleri az olabilir eşlerin, bence evlilikler bu yüzden mutsuz. Suriye’de çalışma saatleri az öğle istirahati var üç saat*” bir diğerine göre “*Buradaki kadınlar çok fazla ev işi yapıyorlar belki de ondan kocalarına pek ilgi göstermiyorlar.*”

Suriyeli bir doktora göre, *"Burada erkek ne isterse o oluyor şehir güzel ama insanları değişik. Evleneceğim kişinin kendi kültüründen olmasını isterim. Ben Arapça konuşuyorum benimle aynı dili konuşsun. Buranın kadınları kendilerine bakmıyorlar, sosyal değiller. Bir kafeye veya lokantaya gidiyorum, gelen kadınların çoğunun Viranşehirli olmadığı belli. Orda çalışanlar gelen kadınların yabancı (memur kesim) olduğunu söylüyorlar."*

Suriyeli kadınlar da Viranşehirlielerin yaşam tarzlarını garipsemekte ve kötülemektedir. Suriyeli kadınlar Viranşehir kadınına kendilerine göre daha mazlum görmektedir. Her iki toplumda farklılıklar konusunda birbirlerine acımasız davranmakta ve birbirlerini eleştirmektedir.

Ötekileştirme daha çok kadınlar üzerinden ilerlemektedir, çünkü her iki toplumda da kadınlar belirli kurallar ve ritüeller eşliğinde yaşamaktadır ve bu kurallar ile ritüeller erkek egemen bir toplum tarafından onlara biçilmiştir. Kadınlar hem toplumsal rollerini devam ettirmek zorunda hem de kendi özgürlüklerini korumak zorundadır. Bu iki kıstasın arasına sıkışan kadınlar, bunun psikolojik ve sosyal bunalımını yaşamaktadır.

Viranşehir'i sevemediğini belirten Suriyeli S. 'nin (Kadın, Evli, 37) aslında konuştuğça şehri değil kültürünü sevemediği, sevmekten ziyade alışmadığı bu kültürde kendini yalnız hissettiği için sevmedim deyip geçtiği ortaya çıkmaktadır. *"Sevmedim burayı. Buradaki evlilikler çok farklı kadının kıymeti yok. Erkekler eşleriyle sadece işlerini görüyor, genelinin gözü dışarıda. Kadınları kötü giyiniyor erkekleri ise güzel giyiniyor ve bakımlılar bu da zaten gözlerinin dışarıda olduğunu gösteriyor. Buradaki kadınların evleri temiz ama kendileri, vücutları temiz değil."*

Tüm toplumlarda olduğu gibi Suriyelilerde de ötekine karşı bir korku ve ön yargı mevcuttur. Göçle gelen göçmenler, yerleşik durumda olan toplumdan kendilerini soyutlayarak korunmaya çalışmaktadır, Suriyeliler de ilk geldiklerinde olabildiğince Viranşehir toplumundan ve sosyal hayatından uzak durmaya çalışmışlar, fakat zaman geçtikçe hem ihtiyaçlardan hem de ekonomik nedenlerden dolayı Viranşehirliyle daha sık iletişime geçmeye başlamışlardır. Hem savaşın

verdiği kendini savunma ve kültürünü koruma içgüdüğü hem de farklı bir toplumun içinde yaşamının verdiği tedirginlikle Suriyeliler de Viranşehirliileri farklı ve garip olarak nitelendirmiştir.

Yemek kültüründeki farklılıklar da insanlarda psikolojik baskı yaratmıştır. *“Burada Suriyeliler için yaşam çok zor, para yok ekmeği bile çok pahalı, bizde ekme kiloyla satılır burada taneyle.”* Aynı şekilde sığınmacılar birçok malzemenin Suriye’de daha ucuz olduğunu belirtmiştir. Alıştıkları bazı tatları bulamadıkları için bu tatlardan uzaklaşmak zorunda kalan Suriyeliler yeni kültüre alışmaya çalışmaktadırlar. Kendi ülkelerine özgü yemekleri ve ihtiyaçları Viranşehir’de bulamayan Suriyeliler bu durumdan oldukça şikâyetçidir. Ayrıca Suriye’de yaşam koşullarının Viranşehir’e göre oldukça rahat olduğundan bahseden Suriyeliler, Viranşehir’in çok pahalı olduğundan, her ihtiyaçlarını alamadıklarından şikâyet etmişlerdir. Suriye’de daha az çalışarak, daha kolay geçinebilen Suriyeliler, Viranşehir’deki uzun çalışma süreleri, az ücret ve pahalı yaşam şartlarına ayak uyduramadıklarını dile getirmişlerdir.

Viranşehirliilerin evlerinde hizmetçi bulundurmamaları Suriyeliler tarafından gariipenmektedir. *“Bizde çok çok zengin olmaya da gerek yok evde hizmetçi bulundurmak için ama buranın en zenginlerinde bile yok.”* Suriyeliler sürekli evde hizmetçi olmasıyla, haftada bir eve temizlikçi gelmesini aynı görmemektedir. Bu söylemler iki ülke arasında sınıfsal farklılıklar olduğunu göstermektedir. Hizmetçi ve hizmetçilik müessesesi Suriye toplumu için olağan olarak karşılanmaktadır. Viranşehir’de ise hizmetçilik yoktur bunun yerine haftalık ya da aylık ev temizlemeye gelen kadınlar mevcuttur. Birde binaları temizleyen bakımını yapan kapıcılar mevcuttur ki maddi durumu iyi olmayan birçok Suriyeli, Viranşehir’de kapıcı olarak çalışmaktadır. Ayrıca Suriye’de toplumsal sınıflar arasında daha fazla uçurum olduğu görülmektedir, kapitalizmin geliştiği ülkelerde orta sınıf geniş olur, tıpkı Viranşehir’de olduğu gibi. Fakat Suriye’de orta sınıf gelişmemiştir bunun yerine daha hiyerarşik ve eşitsiz bir yapı oluşmuştur. Bundan dolayı hizmetçi kavramı oldukça yaygındır.

Göçle birlikte yaşanan sosyal düzensizlik ve kültürel kargaşa insanların duygularını derinden etkilemiştir. Bu kargaşa öncesi, geleneksel nüfus yaşamının, cennetvari değilse bile en azından uyum içerisinde ve anlamlı olduğu görüşü hâkimdir (Edgerton, 2015: 87). Bundan dolayı Suriyeliler de genellikle savaş öncesi durumlarına hasret çekmekte ve o zamanki yaşamlarını övmektedirler. Eskiye öykünme şeklinde gerçekleşen bu hissiyatı durum, belki de Suriyelilerin kendilerini mutlu etme yollarından biridir.

Modern çağla birlikte ulus devletlerin kurucu ideolojileri milliyetçilik üzerinden olmuştur. Ulus devletler milliyetçiliği sistematik bir hale getirmiş ve devlet ile toplumun bütün katmanlarına aşılmıştır. Bu sistematik manipülasyon bir nevi ötekileştirme, düşmanlaştırma politikalarını doğurmuştur. Bu manipülasyonun benimsetilmesiyle orantılı olarak ötekinden farklı olan bütün tutumlar ve davranışlar, iyi üstün, kutsal olarak atfedilmiştir. Böylece toplumları uyuşturacak ve onları anlamsız milliyetçi söylemlerle avutacak materyaller ortaya çıkmıştır. Kendini üstün ve haklı gören toplum ötekine karşı bir düşmanlık beslemektedir. Ayrıca çoğunluğa inandırılan bu ötekileştirme söylemi, hegemonyanın kendi yaptıklarını perdeleme aracı olarak kullanılmıştır (Aytav, 2011: 7).

SONUÇ

Suriye’de 2011 yılında başlayan “Arap Baharı” olarak adlandırılan gösteriler ve bu gösterilere Suriye hükümetinin sert bir şekilde karşılık vermesi sonucu iç savaşın fitili ateşlenmiş oldu. Daha önce kısıtlı fakat düzenli bir siyasal ve sosyal sistemde yaşayan Suriyeliler, iç savaşın patlak vermesiyle birlikte, kurulu bütün düzenlerini kaybettiler. Birçok siyasi aksiyonun gerçekleştiği Suriye topraklarında, yaşam oldukça güç ve tehlikeli bir hal almaya başladı. Bunun sonucunda yüzbinlerce insan hayatlarını kurtarabilmek için göç etmek zorunda kaldı. Suriye’nin kuzeyinde yaşayanlar, en hızlı ve kolay kaçış yolu olarak Türkiye’yi seçtiler ve yoğun bir şekilde Türkiye sınırına yöneldiler, Türkiye’nin onlara kapılarını açması sonucu birçoğu Türkiye’deki kamplara ya da şehirlere yerleştiler.

Suriye iç savaşı yakın tarihimizde yaşanan en büyük kriz olarak adlandırılabilir. Yaşanan bu iç savaş, çok sayıda insanı yerinden etmesi ile birlikte başta komşu ülkeler olmak üzere etki alanını oldukça genişletmiştir. Yaşanan göç ile birlikte bu iç savaştan en çok etkilenen ülkelerden biri de şüphesiz ki Türkiye’dir. Suriyelileri yerinden yurdundan eden bu göç hem süreç hem de sonuçları itibariyle trajik bir boyut taşımaktadır.

Kamplara ve özellikle de şehirlere yerleşen Suriyeliler, geldikleri şehrin habitatına ayak uydurmaya çalışmışlardır. Hiç şüphesiz kendi alışık oldukları, atalarının yaşadığı toprakları terk ederek başka bir ülkeye, bölgeye, şehre göç etmek onlar için oldukça zor olmuştur. Göçmenlerin birincil sorunu gittikleri ülkenin dilini bilmemeleri olmuştur. Türkiye’de kullanılan resmi dil kendi dillerinden (Arapça) farklıdır ve bundan dolayı dil sorunlarıyla karşılaşmışlardır. İletişim, canlılar arasında belirli ortaklaşa unsurlara dayanan bir süreçtir (Fidan, 2011: 24). Farklı dilleri konuşan iki toplum dil babında ortak unsurları paylaşmamaktadır ve bundan dolayı iletişim ve anlama sorunları ortaya çıkmaktadır. Araştırma alanımızı oluşturan Viranşehir’de, göç eden Suriyeliler bir nebze de olsa bu dil sorunundan kurtulmuşlardır. Viranşehir’deki birçok kişinin de onlar gibi Arapça, Kürtçe biliyor olması göçmenlerin hayatını oldukça kolaylaştırmıştır. Nitekim göçmenler herhangi

bir bürokratik iş için gittikleri devlet dairesinde ya onlarla aynı dili konuşan kişileri bulabilmektedir ya da onlara tercümanlık yapacak birilerini.

Yaşanan göç sonucunda göç eden bireyler için de göçe maruz kalan bireyler için de bu etkinin çokluğundan ve derinliğinden bahsetmek mümkündür. Erkek, kadın, çocuk, hasta, yaşlı kısaca bir göçün ağırlığını taşıyabilecek yahut taşıyamayacak olan her kesimden her birey için göç, oldukça ağır şartları beraberinde getirmekte ve yaşanan etkinin şiddeti kat kat fazla hissedilmektedir.

Göç eden kişiler kendi topraklarındaki örf ve adetlerinden uzaklaşmakta ve kendi öz kimliklerini kaybetmeye başlamaktadır. Bu durum göçün ve farklı kültürel yapılarda yaşayan herkesin başına gelmektedir. Kendi örf ve adetlerinden uzaklaşma sürecinde göç edilen yer de bu yeni kültürden etkilenmektedir. Bu iki kültürün etkileşime girmesi sonucunda değişim kaçınılmazdır, her iki taraf için de. Değişme bir anlamda mevcut yapının, bütünlüğün, ahengin bozulmasını anlatır. Bu toplumsal ahengin bozulması, sonuç olarak bir olumlu gelişmenin habercisi de olabilir. Yani değişme; bütünleşme veya çözülmeye sonuçlanabilmektedir (Yaka, 2011: 57).

Göç ettikleri ülkenin farklı yapısal ve işlevsel özelliğiyle karşılaşan göçmenler, ilk etapta buna ayak uydurmada zorlanmaktadır. Göçmenlerin geldikleri yerdeki yaşam dünyası kendilerinkinden farklıdır. Kendi yaşadıkları yerden farklı bir şekilde yaşamaya başlayan göçmenler, farklı saatlerde uyanmakta, karşısındaki kişilere farklı şekilde hitap etmekte, işe, okula ya da başka bir yere farklı bir ulaşım aracıyla gitmekte, farklı kitle iletişim araçlarını kullanmakta, kısacası her şeyi kendi alışık oldukları şekilde gerçekleştirmektedirler. Bu farklılıklar kişinin öz benliğinde anormalliklere, değişikliklere yol açmaktadır. Araştırmamızda da görüldüğü gibi bu farklılıkların Suriyeliler üzerindeki etkisi gözle görülür bir şekilde olmuştur. Suriyeliler her ne kadar Viranşehirliyle birçok ortak noktaya sahip olsalar da yine de bu şehrin yaşam tarzını yadırgamış ve uyum sağlamakta zorlanmışlardır.

Göçle birlikte Viranşehir hem aile açısından hem de sosyal ve ekonomik alanda değişime uğramaya başlamıştır. Göç ile Viranşehir'e gelip yerleşen Suriyeliler, hayatlarını idame ettirebilmek için çalışma, sosyalleşme kısaca şehrin

habitatına katılma ihtiyacı duymuşlardır. Suriyelilerin ekonomik alandaki ilk etkileri iş gücünün artmasıyla birlikte işçi ücretlerinin azalması şeklinde gözlemlenmiştir. Daha fazla Suriyeli geldikçe, daha fazla çalışacak erkek birey Viranşehir'e yerleşmeye başlamıştır ve bu insanlar hem kendilerini geçindirmek hem de ailelerine bakabilmek için çalışmaya başlamışlardır. Bunun sonucunda artan rekabet ile çalışma ücretleri oldukça düşmüştür. Bir Viranşehirlinin yaptığı işi, yarı ücretle yapmak zorunda kalan Suriyelilerin çalışma ücretleri oldukça düşüktür. Düşük ücretle yoğun ve ağır işlerde çalışmak, dünya üzerindeki bütün göçmenlerin karşılaştıkları sorundur.

Ayrıca Viranşehir'e gelip yerleşen Suriyelilerle birlikte temel gıdalarda, meyve ve sebze fiyatlarında artış gözlenmektedir. Bir diğer ekonomik sorun ev kiralarna yansımaktadır. Suriyelilerin gelişiyle birlikte Viranşehir'deki ev kiralari gözle görülür bir şekilde artmıştır. Tabi bu evi olmayan ve kiracı olan Viranşehirliiler için olumsuz bir etki yaratmakta, aksine ev sahibi olan Viranşehirliiler bu fırsattan yararlanmakta ve evlerini daha yüksek meblağlarla kiraya vermektedirler. Ekonomik rekabetin artması sonucu, göçten öncesine göre birçok alanda değişimler hissedilmektedir.

Ekonomik yapının yanı sıra sosyal alanda da farklılaşmalar, değişimler gözlemlenmeye başlanmıştır. Suriyelilerin Viranşehirliilere göre farklı sosyal ve kültürel alışkanlıkları olması ve bunu şehre aksetmeleri sonucu, Viranşehir'in sosyo-kültürel yapısı da değişmeye başlamıştır. Suriyelilerin geceleri ailece dışarı çıkıp gezmeleri, parklarda oturmaları, piknik yapmaları, Viranşehir'de bu alanlardaki hareketliliği oldukça artırmaktadır. Suriyelilerin Viranşehir'in habitatında oldukça yoğun şekilde yer almaları sonucu, bunu gözlemleyen Viranşehirliiler de aynı şekilde davranmaya başlamıştır. Suriyeliler çoğunlukla aileleriyle ve eşleriyle gezmektedir, bunu gören özellikle kadınlar da eşleri ya da babalarından aynı davranışı beklemekte ve istemektedirler. Belki de bunun sonucunda Viranşehirli kadınlar da sosyal hayata daha fazla katılabilecek ve eşleriyle, aileleriyle dışarıda daha fazla vakit geçirebilecektir.

Viranşehir'deki aile yapısı yoğun Suriyeli göçü sonucu değişime uğramaya başlamıştır. Hem Suriyelilerin kendi aralarındaki ailevi ilişkileri hem de Viranşehirliilerin Suriyelilerle yaptığı evlilikler aile yapısını değiştirmeye başlamıştır. Şüphesiz ki değişim çok hızlı bir şekilde gözlemlenecek bir olgu değildir fakat zaman ilerledikçe ve Viranşehirliiler ile Suriyeliler birlikte yaşayarak daha fazla kaynaştıkça bu değişim bariz bir şekilde ortaya çıkacaktır. Ayrıca, özellikle Suriyeli kadınlarla evlilik yapan Viranşehirliilerde hem sosyal hem de ailevi alanlarda değişimler olmuştur. Göçten sonra iki farklı ülkenin insanların evlenmesi sonucu doğan çocuklar da her iki kültürle beslenecektir. Çocuğun düşünce yapısını ve davranışlarını etkileyen en önemli unsur tabii ki annedir. Annesi Suriyeli olan fakat Viranşehir'de doğup büyüyen bir çocuk, kuvvetle muhtemeldir ki annesinin gelenek-göreneklerini alacak, yaşam tarzını kopyalayacaktır. İşte asıl gözle görülür değişim belki de bu safhadan sonra gerçekleşecektir. Suriyeliler ile yaşanan evlilikler, bugün için daha çok keyfi nedenlere dayandırılrsa da Suriyeli anne ve Viranşehirli babadan doğan çocuklar göç sonrası nesil olarak şehirde belki de birçok alanda farklılıklara neden olacaktır.

Yoğun göç ile birlikte, göçe maruz kalan şehirlerde ekonomik ve sosyal dengesizlikler oluşmaktadır. Farklı bir ülkeden, kültürden çok yoğun bir şekilde yaşanan göç sonucu, göçülen yerin yapısal ve kültürel kodları da değişmektedir. Bunun bariz bir örneğini Viranşehir yaşamaktadır. Çok yoğun şekilde yaşanan Suriyeli göçü sonucu şehrin habitatu değişmiştir. Suriyeliler kendine özgü yaşam tarzları ve faaliyetlerini Viranşehir'e taşımıştır. Şehir nüfusunun bir anda yoğun bir şekilde artması sonucu yerel yönetimlerde, hizmet bağlamında eksiklikler olmuştur. Daha fazla kişiye hizmet etmek zorunda kalan yerel yönetimler, bunun için fon ve iş gücü bulamamaktadır. Şehirde yaşayan kişi ve hane sayısı bir anda bir buçuk, iki katına çıkınca bu kez bu kişilere hizmet götürmek oldukça masraflı ve zahmetli boyutlara ulaşmıştır. Ayrıca artan konut ve barınma ihtiyacı sonucu düzensiz ve kaçak kentleşme olgusu ortaya çıkmakta, barınacak bir yer bulmak isteyen göçmenler, derme çatma, gecekondular olarak tabir edilen yerlerde de yaşamaya mecbur kalmaktadırlar. Bu tip yerlerin çoğu elektrik, su, gibi temel ihtiyaçlardan

mahrumdur ve bunun sonucunda bu yerlerde yaşayan kişiler hem fiziksel hem de psikolojik rahatsızlıklar yaşamaktadır.

Şehirdeki nüfusun bir anda artması sonucu, güvenlik, sağlık ve hizmet sorunları da ortaya çıkmaktadır. Şehrin yerleşik nüfusuna göre belirlenen polis, doktor, hemşire, itfaiyeci vb. sayıları göçmenlerin gelmesiyle birlikte yetersiz kalmaktadır. Bunun sonucunda hem yerleşik halk hem de göçmenler sorunlar yaşamaktadır, kişi başına düşen doktor, polis, itfaiyeci oranı azalmaktadır. Daha önce doktor için yirmi dakika bekleyen kişi, kırk dakika beklemeye başlamaktadır; evi, işyeri yanan kişi itfaiyenin gelmesi için önce on dakika beklerken şimdi yirmi dakika beklemektedir.

Göç sonucu, göç eden bireyler eğitim alanında geri kalmaktadır. Suriye'den Viranşehir'e gelen birçok öğrenci kendi eğitim sistemlerinden uzak kalmıştır ve temel eğitimi alamamıştır. Önceliği hayatlarını kurtarmak olan Suriyeliler, eğitim işini ötelemek zorunda kalmışlardır. Suriye iç savaşıyla birlikte birçok Suriyeli çocuk, ülkelerini terk edip göç ettikleri ülkenin şartlarına göre yaşamaya çalışmaktadırlar. Temel hakları olan eğitimden uzak kalan çocukların Suriye için gelecekte "kayıp kuşak"ı oluşturabileceği söylenebilir. Birçok sosyal ve ekonomik ihtiyaçtan mahrum kalan çocukların, eğitimleri de eksik kalmaktadır ve bunun sonucunda eğitimsiz bir kuşak ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de kamplarda ve şehirlerde Suriyelilere yönelik okullar açılmakta ve eğitimler verilmektedir fakat bu eğitim süreçleri kolay kolay kendi ülkelerindeki eğitim seviyesine ulaşamayacaktır.

Viranşehir'in coğrafi konumu Suriyelilere avantaj sağlamaktadır. Viranşehir hem Suriye sınırına yakındır hem de temel ulaşım yolları üzerindedir. Viranşehir'de yaşayan bir Suriyeli, istediği vakit ve belirli koşulları sağladığında Suriye'ye geçebilmektedir. Viranşehir ile Suriye sınırı yaklaşık 50 km'dir ve ulaşım bu hatta hareketlidir. Aynı şekilde Viranşehir ipek yolu üzerinde bulunmasından dolayı, Suriyeliler batı ya da doğu illerine çok rahat bir şekilde seyahat edebilmektedir. Birçok ulaşım firması Viranşehir güzergâhını kullanmaktadır ve bu yol oldukça işlevseldir.

Göçün getirdiği en olumlu unsur, kültürel çeşitliliğin artması ve farklı kültürlerin, yaşam şekillerinin, dillerin tanınmasıdır. Kişi kendinden farklı olan kişilerle iletişime geçtiği sürece farklılıklara daha olumlu bakar ve bunları yadırgamaz. Farklılıkların artmasıyla, hem yerleşik konumdaki kişiler hem de göçle gelen kişiler, kendileri dışındaki ötekini tanıma ve anlama fırsatı bulurlar. Viranşehir’de farklılıkların tanınması ve değerlendirilmesi, Suriyelilerin göçü ile daha yoğun bir şekilde vuku bulmaktadır. Göç ile gelen Suriyeliler de Viranşehir’in sosyo- kültürel, ekonomik farklılıklarını algılamakta ve ona göre hem kendini hem ötekini değerlendirmektedir. Suriyelilerle birlikte hem etnik hem de kültürel olarak zaten zengin olan Viranşehir’in dokusu daha da zenginleşmiştir. Savaş bittikten sonra bir Suriye vatandaşı çok daha rahat bir şekilde turistik amaçla Türkiye’ye gelebilecektir, aynı şekilde bir Türkiye vatandaşı da daha önce etkileşime geçtiği Suriyelileri baz alarak Suriye’ye gidebilecektir.

İçine kapalı bir toplum yapısına sahip olan Viranşehir, öncelikle bu değişikliklerden korkmuş ve göçe maruz kalan birçok topluluk gibi, göçmenleri yadırgamış, kötülemiştir. Viranşehir’in muhafazakâr yapısı, yabancıya karşı bir savunma moduna girmiştir. Fakat Suriyelilerin şehrin sosyal yaşamına karışmaları ve uzun bir süredir (2011’den bu yana) şehirde olmaları sonucu Viranşehir bu farklılıkları kabullenmeye başlamıştır.

Viranşehir’deki aşiret olgusu Suriyelilerde yoktur. Suriyeliler baskın devletin etkisiyle aşiret yapılarından vaz geçmişlerdir ve aşiretçiliğin toplumsal tabakalaşma üzerindeki etkileri yok olmuştur. Viranşehir’deki birçok etkileşim alanı aşiretin normlarına ve kurallarına göre belirlenmektedir. Birey bu normlara uyma hususunda kimi zaman toplumsal baskı ile karşılaşabilmektedir. Suriyelilerin çok daha sosyal olmalarının ve bu tarz toplumsal baskılardan sakınabilmelerindeki en önemli unsurlardan biride aşiretçilik organizasyonunun olmamasıdır. Aşiret organizasyonu, kişinin toplum ile olan ilişkisini, ailesi ve akrabalarıyla olan ilişkisini ve hatta kendisi ile olan, içe dönük ilişkisini bile etkileyebilmektedir. Devletin, iktidarın koyduğu, kurallardan, kaidelerden sakınmak birey için bir nebze kolay iken, etrafını saran toplumun, sınıfın, grubun; kültürün ona dayattığı kurallardan sakınması çok daha

zordur. Çünkü bu tarz kültürel normlar toplumun kendisi tarafından dayatılır ve bireyin bütün yaşam dünyasını kapsar.

Aşiretçiliğin normları, Viranşehir’de özellikle kadın-erkek ilişkilerini belirlemektedir. Aşiret organizasyonunun ataerkil bir yapıda olması ve üyelerine de bunu dayatması sonucu, kadın-erkek ilişkilerini erkek egemen şeklinde yönlendirmiştir. Erkeğin baskın olduğu ve sözünün geçtiği bu sistemde kadın ikincil roldedir ve ona biçilen rolleri gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Ayrıca aşiret organizasyonunda kadın her zaman korunacak ve savunulacak bir varlık olarak görülmüştür ve kadının kendi kararlarını alamayacağı, ancak erkeğin onu yönlendirmesi ve ona hükmetmesiyle hareket edebileceği kanısı yaygındır. “*Bizde de aşiretçilik var ama sadece soy anlamında*” diyen Suriyelilerde ise, kadın erkek ilişkileri aşiret organizasyonun baskın yapısından kurtulmuştur. Bundan dolayı Suriyelilerin kadın-erkek ilişkileri daha eşitlikçi bir yapıdadır ve aralarındaki samimi bağ açık şekilde gözlenmektedir.

Türkiye’nin batı şehirlerine nazaran, Suriyeli çok sayıda akrabası olan ve savaş öncesinde de Suriyelilerle diyalogları olan, evlilikler yapan Viranşehirli için bu göç tamamen yabancı bir kültürle çatışmaya dönüşmemiştir. Nitekim yabancıya duyulan öfke, korku, tedirginlik Suriyeliler ve Viranşehirli arasında söylemsel ve eylemsel birtakım problemlere neden olmuştur. Farklı dil farklı kültür problemini Türkiye’nin batısı kadar yoğun yaşamayan bu şehirde özellikle ikinci evlilikler aile yapısını derinden etkilemiştir. Suriyeliler hem yaşadıkları doğa hem de sosyal düzene az çok benzeyen Viranşehir’de diğer şehirlere göre daha az sorun yaşadığı varsayılabilir. Çok etnili bir yapıya sahip olan Viranşehir, kısmen kendilerine benzeyen Suriyelileri kabullenmiş ve birlikte yaşamaya rıza göstermiştir.

Göçün, başladığı ilk dönemle karşılaştırıldığında göçe maruz kalan bireyler üzerindeki etkilerinin azaldığı gözlemlenmiştir. “*4 yıl oldu artık alıştık*” söylemleri hem Suriyelilerin hem Viranşehirli için ortak kanısı haline dönüşmüştür. Şehre iyice alışan Suriyelilerden, Suriye’de şartlar iyileştiği zaman bile Türkiye’de kalmayı tercih edeceğini söyleyen sığınmacıların sayısı hiçte az değildir. Bu saatten sonra Suriyeliler “sadece” sığınmacı oldukları için değersiz, kötü, işe yaramaz olarak

algılanmamalı, farklılıklardan faydalanılmalıdır. Kùltürler etkileşim sonucunda gelişir ve zenginleşir. Bu bağlamda farklı bir ÷lke ile bu kadar yakın ve uzun süren etkileşimin kültürel zenginlik açısından bir fırsata dönüşebileceğini söylemek mümkündür

KAYNAKÇA

- Acer, Yücel; Kaya, İbrahim; Gümüş, Mahir (2010), *Türkiye'nin İltica Stratejisi*, Ankara: Uşak Yayınları
- Adsay, Fahriye (2011), *Kültürel Sınırların Edilgen Taşıyıcıları, Kadınlar: Viranşehir Yezidiler Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır
- AFAD (2014), *Suriye'den Türkiye'ye Nüfus Hareketleri-Kardeş Topraklarında ki Misafirlik*, Ankara: Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
- Akkaya, Ahmet (2013), *Suriyeli Mültecilerin Türkçe Algıları*, Ekev Akademi Dergisi, Sayı: 56, 179-190
- Aksoy, Zeynep (2012), *Uluslararası Göç Ve Kültürlerarası İletişim*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:5, Sayı:20, 292-303
- Altuntaş, Nezahat (2012), *Türkiye'de Farklılıklarına Rağmen Kadınlar*, Ankara: Orion Kitapevi
- Anayasa (2009), TBMM 1982 Anayasası,
- Anderson, Benedict (2014), *Hayali Cemaatler*, (Çev: İskender Savaşır), İstanbul: Metis yayınları
- Arendt, Hannah (2014), *Formasyon, Sürgün, Totalitarizm*, (Çev: İbrahim Yıldız), İstanbul: Dipnot-Politika Kuram Dizisi
- Aytav, Erkam Tufan (2011), *Türkiye'de Öteki Olmak*, İzmir: Mavi Ufuklar Yayınları
- Barclay, Harold (2015), *Efendisiz Halklar*, (Çev: Zarife Biliz), İstanbul: Sümer Yayıncılık
- Barth, Fredrik (2001), *Etnik Gruplar ve Sınırlar*, (Çev: Ayhan Kara-Seda Gürkan), İstanbul: Bağlam Yayınları
- Başak, Cengiz (2011), *Mülteciler, Stğınmacılar ve Yasadışı Göçmenler*, Ankara: İçişleri Bakanlığı Genel Yayını
- Bates, Daniel G. (2009), *21. Yüzyılda Kültürel Antropoloji- İnsanın Doğadaki Yeri*, (Çev: Suavi Aydın), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Bauman, Gerd (2006), *Çokkültürlülük Bilmecesi*, (Çev: Işıl Demirakın), Ankara: Dost Kitapevi
- Bauman, Zygmunt (2014), *Parçalanmış Hayat- Postmodern Ahlak Denemeleri*, (İkinci Baskı) (Çev: İsmail Türkmen), İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Bauman, Zygmunt (2013), *Postmodernizm ve Hoşnutsuzlukları*, (İkinci Baskı) (Çev: İsmail Türkmen), İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Bauman, Zygmunt (2011), *Postmodern Etik*, (Çev: Alev Türker), İstanbul: Ayrıntı Yayınları

- Berger, Peter L. (2011), *Kutsal Şemsiye*, (Dördüncü Baskı) (Çev: Ali Coşkun), İstanbul: Rağbet Yayınları,
- Berger, Peter L. ve Luckman, Thomas (2008), *Gerçekliğin Sosyal İnşası*, (Çev: Vefa Saygın Öğütle), İstanbul: Paradigma Yayıncılık
- Berjin Amara Kadın Merkezi (2013), *Viranşehir'de Kadın Profili Saha Araştırması*, Viranşehir Belediyesi Yayını
- Bilge Adamlar Kurulu Raporu (2012), *Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye*, Rapor No:52. İstanbul: Bilgesam
- Birekul, Mehmet (2013), *Aile-Toplum İlişkisi*, (Editör: Mustafa Aydın), Sistemantik Aile Sosyolojisi. Konya: Çizgi, 271-291
- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği İnsan Hakları Bilgi Kitapçığı No. 20. (Çev: Muratcan Işıldak), Ankara: İHOP
- BMMYK (2001), *Dünya Mültecilerinin Durumu 2000*, Ankara: Oxford University Press
- BMMYK (1994), *İltica ve Sığınma Yönetmeliği*
- Boudon, Raymond; Borlandi, Massimo; Cherkau, Mohamed; Valade, Bernard (2011), *Sosyolojik Düşünce Sözlüğü*, (Çev: Bülent Arıbaş), İstanbul: İletişim Yayınları
- Bruinessen, Martin Van (2013), *Ağa, Şeyh ve Devlet*, (Sekizinci Baskı) (Çev: Banu Yalkut), İstanbul: İletişim Yayınları
- Bruinessen, Martin Van (2015), *Kürdistan Üzerine Yazılar*, (Dokuzuncu Baskı) (Çev: Levent Kafadar, Bülent Peker, Selda Somuncuoğlu, Halil Turansal, Leyla Keskiner, Nevzat Kırac), İstanbul: İletişim Yayınları
- Buçukçu, Öner (2012), *Suriye Kriz'inde Bölgesel ve Küresel Aktörler*, (Editör: Birol Akgün), SDE Uluslararası İlişkiler Programı Koordinatörlüğü
- Butler, Judith (2014), *Cinsiyet Belası, Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi*, (Dördüncü Baskı) (Çev: Başak Ertür), İstanbul: Metis Yayınları
- Canatan, Kadir (1990), *Göçmenlerin Kimlik Arayışı*, İstanbul: Endülüs Yayınları
- Coşkun, Vahap (2009), *Ulus Devletin Dönüşümü ve Meşruluk Sorunu*, İstanbul: Liberte
- Çelebi, Özlem; Saime, Özçürümez; Şirin, Türkay (2011), *İltica, Uluslararası Göç Ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem Ve Politika*, Ankara: UNHCR
- Davutoğlu, Ahmet (2013), 2013 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısı İle 2011 Yılı Merkezi Yönetim Kesin Hesap Kanunu Tasarısı Plan Ve Bütçe Komisyonu Görüşme Tutanakları
- Edgerton, Robert B. (2015), *Hasta Topluluklar*, (Çev: Harun Turgut), Ankara: Buzdağı Yayınevi

- Erkan, Rüstem; Bağlı, Mazhar (2005), *Göç Ve Yoksulluk Alanlarında Kentle Bütünleşme Eğilimi: Diyarbakır Örneği*, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 22 Sayı: 1, 105-124
- Eriksen, Thomas Hylland (2009), *Küçük Yerler Büyük Meseleler-Sosyal ve Kültürel Antropoloji*, (Çev: A. Erkan Koca), Ankara: Birleşik Kitapevi
- Erkilet, Alev (2013), *Toplumsal Yapı ve Değişme Kuramları*, Ankara: Hece Yayınları
- Fenton, Steve (1999), *Etnisite, Irkçılık, Sınıf ve Kültür*, (Çev: Nihat Şad), Ankara: Phoneix yayınevi
- Fidan, Mehmet (2011), *İletişim Kurmak İstiyorum*, Konya: Tablet Yayınları
- Gatens, Moira (2013), *Biyolojik Cinsiyet/Toplumsal Cinsiyet Farkının Kritiği*, (Editör: Hatice Nur Beyaz Erkızan) (Çev: Hülya Şimşak Durudoğan), Feminizm ve Felsefe, Konya: Çizgi, 59-72
- Goffman, Erving (2014), *Damga*, (Çev: Ş. Geniş-Ünsaldı-S.N. Ağırnaslı), Ankara: Heretik yayınları
- Gökyiğit, Emre (2012), *Suriye Raporu*, Enderun Cemiyeti
- Guest S. John (2012), *Yezidilerin Tarihi*, (İkinci Baskı) (Çev: İbrahim Bingöl), İstanbul: Avesta Yayınları
- Güçtürk, Yavuz (2014), *İnsanlığın Kaybı, Suriye'deki İç Savaşın İnsan Hakları Boyutu*, Ankara: Seta
- Gürkan, Mustafa (2006), *Sosyolojik Açından Göç Ve Yasadışı Göç Hareketleri*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale
- Habermas, Jürgen (2015), *“Öteki” Olmak “Öteki”yle Yaşamak*, (Sekizinci Baskı) (Çev: İlknur Aka), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Herzfeld, Michael (2012), *Antropoloji- Kültürde ve Toplumda Teorik Uygulama*, (Çev: Bülent Toksöz), İstanbul: Say Yayınları
- Horkheimer, Max (2005), *Geleneksel ve Eleştirel Kuram*, (Çev: Mustafa Tüzel), İstanbul: YKY
- İçduygu, Ahmet (2012), *Kentler ve Göç- Türkiye, İtalya, İspanya*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- İçduygu Ahmet; Erder, Sema ve Gençkaya Ömer Faruk. (2014), *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere*, İstanbul: Tübitak&Mirekoç.
- İHAD (2013), *Türkiye İltica Hakkı İzleme Raporu*, Ankara: İnsan Hakları Araştırmaları Derneği
- İnsan Hakları Evrensel Bildirisi (1948), (madde 14/1)
- İtamar, Rabinovich (2004), *Orta Doğu'da Etnisite, Çoğulculuk ve Devlet*, İstanbul: Avesta Yayınları

- Kara, Polat-Korkut, Recep (2010), *Türkiye’de Göç, İltica ve Mülteciler*, Türk İdare Dergisi, Sayı: 467
- Karacadağ Kalkınma Ajansı (2010), *Suriye Ülke Raporu*
- Kardam, Filiz (1999), *Töre Cinayetleri Üzerine Bazı Düşünceler*, Töre Cinayetleri Panel Bildirileri, Ankara: Kadının Statüsü ve Sorunları Müdürlüğü Yayınları
- Karahan, Leylâ (1996), *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, Ankara: TDK Yayınları, Panel, S.2215-2227
- Karpat, Kemal H. (2010), *Etnik Yapılanma ve Göçler*, (Çev: Bahar Tırnakçı), İstanbul: Timaş Yayınları.
- Karpat, Kemal H. (2011), *Osmanlı’dan Günümüze Ortadoğu’da Millet, Milliyet, Milliyetçilik*, İstanbul: Timaş Yayınları
- Kaya, Ayhan; Işık, İ. Emre; Şahin, Bahar; Elmas, Esra; Çağlayan, Basri; Aksoy, Pelin; Velioğlu, Şafak (2009), *Türkiye’de İç Göçler Bütünleşme mi, Geri Dönüş mü? İstanbul, Diyarbakır, Mersin*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Kongar, Emre (2012), *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*, (On Altıncı Baskı), İstanbul: Remzi Kitabevi
- Koyuncu, Ahmet (2014), *Kentin Yeni Misafirleri: Suriyeliler*, Konya: Çizgi Kitapevi
- Le Bon, Gustave (2012), *Kitleler Psikolojisi*, (Çev: Hasan İlhan), Ankara: İskitler
- Mamdani, Mahmood (2006), *Devlet Oluşumunun Temeli Olarak Fetihden Rızaya: Ruanda Üzerine Düşünceler*, (Çev: İzzet Mert Ertan), İÜHFM C. LX/V, S.2, 345-386
- Mazlumder (2014), *Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu*
- Mehmet, Güçer; Karaca, Sema; Dinçer, O. Bahadır (2013), *Sınırlar Arasında Yaşam Savaşı Suriyeli Mülteciler*, Editör: Mehmet Güçer, Ankara: Uşak Yayınları
- Miller, J. Mark; Castles, Stephen (2008), *Göçler Çağı- Modern Dünyada Uluslar Arası Göç Hareketleri*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Mutluer, Mustafa (2003), *Uluslararası Göçler ve Türkiye*, İstanbul: Çantay Yayınları
- Mülteciler Mevzuatı (1994), <http://www.hyd.org.tr/?pid=296> (erişim tarihi: 17.04.2014)
- Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme,
<http://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/45516--Mültecilerin-Hukuki-Durumuna-Dair-Sozlesme.pdf>. (erişim tarihi: 02.06.2014)
- Neuman, W. Lawrence (2009), *Toplumsal Araştırma Yöntemleri- Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*, (Üçüncü Baskı) (Çev: Sedef Özge), İstanbul: Yayın Odası
- Neziroğlu, İrfan (1994), *Yeni Dünya Düzeni ve Bosna-Hersek Cumhuriyetindeki Savaş*, Uzmanlık Tezi, TBMM Kütüphane Dokümantasyon ve Tercüme Müdürlüğü, Ankara

- Nirun, Nihat (1994), *Sistematik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını- Sayı: 73
- Orsam (2014), *Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar Ve Öneriler*, Rapor No:189, Ankara: Türkiye Orsam
- Ortaylı, İlber (1998), *Millet Kimliği*, Türkiye Günlüğü Dergisi, Sayı: 50 (Mart-Nisan)
- Ozankaya, Özer (1999), *Toplumbilim*, (Onuncu Baskı), İstanbul: Cem Yayınevi
- Özdemir, Murat (2008), *Türkiye'de İç Göç Olgusu, Nedenleri ve Çorlu Örneği*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne
- Özgen, Neşe (2004), *Sınır Kasabaları Sosyolojisi Projesi: 2001-2004*, İzmir: Tübitak
- Öztürk, Neva (2012), *Avrupa Birliği Temel Haklar Şartında Yer Alan Sığınma Hakkının Tahlili*, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:3 Sayı:2
- Platform (2013), *Yok Sayılanlar; Kamp Dışında Yaşayan Suriye'den Gelen Sığınmacılar İstanbul Örneği*, Suriye'den İstanbul'a Gelen Sığınmacıları İzleme Platformu.
- Poloma, M. Margaret (1993), *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, (Çev: Hayriye Erbaş), Ankara: Gündoğan Yayınları
- Schnapper, Dominique (2005), *Öteki ile İlişki*, (Çev: Ayşegül Sönmezay), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Sencer, Muzaffer (1993), *GAP Bölgesi Toplumsal Değişme Eğilimleri Araştırması*, Ankara: GAP Bölge Kalkınma Ajansı
- Smith, Anthony D. (1996), *Toplumsal Değişme Anlayışı*, (İkinci Baskı) (Çev: Ülgen Oskay), Ankara: Gündoğan Yayınları
- Smith, Philip (2007), *Kültürel Kuram*, (İkinci Baskı) (Çev: Selime Güzelsarı, İbrahim Gündoğdu), İstanbul: Babil Yayınları
- Südaş, İlkay; Mutluer, Mustafa (2008), *Ekonomik Etkileri Açısından Türkiye'nin Turizm Merkezlerine Yönelik Avrupalı Göçleri*, Ege Coğrafya Dergisi, 17/1-2, 51-59
- Şahin, İsmail; Düzgün, Oğuz (2015), *Türkiye'ye Gerçekleştirilen Ortadoğu Kaynaklı Zorunlu Göçlerin Sosyo-Ekonomik Etkileri: 1979-2014 Arası*, Tesam Akademi Dergisi, 2,167-195
- Şaşman Kaylı, Derya (2012), *Özgürleşme ve Kadın Bedeni*, (Altıncı Baskı), İzmir: Felsefe Dizisi
- Şen, Furkan (2004), *Globalleşme Sürecinde Milliyetçilik Trendleri ve Ulus Devlet*, Ankara: Yargı
- Taşgın, Ahmet (2014), *Türkiye'de Yezidiler Bibliyografisi*, Konya: Çizgi Kitabevi
- Tekin, Ferhat (2014), *Sınırın Sosyolojisi- Ulus Devlet ve Sınır İnsanları*, İstanbul: Açılım Kitap

- Tekin, Ferhat (2014), *Söylem ve Gerçeklik Arasında Aşiret Reisi*, Sosyoloji Divanı, 3, 85-97
- Türkkahraman, Mimar (2006), *Toplum ve Temel Toplumsal Kurumlar- Kurumlar Sosyolojisine Giriş*, Ankara: Alp Yayınevi
- TÜİK (2013), *Seçilmiş Göstergelerle Şanlıurfa*, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası
- Rights, Human, Watch (01.06.2011)
- Palabıyık, Adem; Koç, Yunus (2011), *Zorunlu Göç ve Fakirliğin Diğer Adı: Mülteciliğin Dünyada ve Türkiye'deki Gelişimi (2004-2007)*, International Conference On Eurasian Economies, Muş Alparslan Üniversitesi
- Pusch, Barbara; Wilkoszewski, Tomas (2010), *Türkiye'ye Uluslararası Göç*, (Çev: Mutlu Çomak-Özbatır), İstanbul: Kitap Yayınevi
- IML (2013), Madde: 33
- IOM (2009), *Göç Terimleri Sözlüğü*, (Editör: Bülent Çiçekli), İsviçre
- Üçdoğruk, Şenay (2002), *İzmir'deki Göç Hareketinin Çok Durumlu Logit Teknikle İncelenmesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı:1, Cilt:17, 157–183
- Ünalın, Turgay; Çelik, Ayşe Betül; Kurban, Dilek (2008), *Türkiye'nin Yerinden Edilme Sorunu: Sorun, Mevzuat Ve Uygulama*, (Editör: Elif Kalaycıoğlu, Elif Ege), "Zorunlu Göç" İle Yüzleşmek: Türkiye'de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası, İstanbul: Tesev Yayınları, 69-92
- Viranşehir Belediyesi (2009), *Bir Mezopotamya Şehri Viranşehir*, Viranşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Yayını
- Viranşehir Vergi Dairesi Müdürlüğü,
<http://www.sanlıurfavdb.gov.tr/index.php?mod=ic&s=39> (Erişim Tarihi: 20.12.2015)
- Yaka, Aydın (2011), *Sosyal Değişme- Türk Modernleşmesi*, İstanbul: Gündoğan Yayınları
- Yalçın, Cemal (2004), *Göç Sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayıncılık
- Yunus, Muhammed (2012), *Dünden Bugüne Arakan*, (Çev: Hatice Uğur) (İkinci Baskı), İstanbul: Mavi Ofset
- Yücel, Müslüm (2008), *Berdel, Evlilik İttifakı*, (İkinci Baskı) İstanbul: Agora Kitaplığı
- Zubritski, Mitropolski, Kerov (1980), *İlkel, Köleci ve Feodal Toplum*, (Sekizinci Baskı) (Çev: Sevim Belli), Ankara: Sol Yayınları

İnternet Kaynakları

URL1, (22.05.2014)

<http://www.unhcr.org.tr/?page=53>

URL2, (01.08.2015)

<http://tuikapp.tuik.gov.tr/nufusmenuapp/menu.zul>

URL3, (02.08.2015)

<http://www.viransehir.gov.tr/cografi-durumu>

EKLER

Ek1: Görüşmeci Listesi

Viranşehirliiler

İsim Baş Harfi	Yaş	Cinsiyet
E.C.	52	Erkek
H.C.	37	Erkek
C.S.	23	Kadın
S.Ö.	32	Kadın
E.E.	32	Erkek
H.S.	39	Erkek
M.Y.	47	Erkek
D.Ç.	34	Kadın
A.E.	42	Kadın
A.B.	30	Erkek
S.D.	31	Erkek
İ.A.	20	Kadın
M.P.	22	Erkek

K.E.	50	Erkek
H.E.	57	Erkek
Z.H	55	Kadın
H.	50	Kadın
P.K.	26	Kadın
B.T.	34	Erkek
M.E.	63	Kadın
A.K.	27	Kadın
M.	45	Erkek
S.K.	43	Erkek
T.S.	29	Erkek
N.	50	Erkek
B.	28	Kadın
İ.A.	21	Kadın
A.	49	Kadın
E.G.	63	Kadın
M.V.	32	Erkek
F.B.	29	Kadın
A.	15	Kadın
H.E.	23	Erkek
L.	34	Kadın
K.B.	28	Erkek
Z.P.	41	Kadın
K.Ö.	30	Kadın

K.E.	35	Erkek
K.K.	32	Erkek
C.Ö.	25	Kadın
H.C.	38	Erkek
Ş.D.	47	Kadın

Suriyeliler

İsim Baş Harfi	Yaş	Cinsiyet
S.R.	30	Kadın
M.	50	Kadın
N.	30	Kadın
F.F.	34	Kadın
S.	38	Kadın
A.	42	Kadın
R.	27	Kadın
L.	30	Kadın
K.	30	Kadın
F.	48	Kadın
S.	40	Erkek
H.	29	Kadın
M.	37	Erkek
M.	23	Erkek

A.	37	Erkek
Z.	35	Kadın
B.	24	Kadın
G.	32	Kadın
E.K.	16	Kadın
F.	39	Kadın
A.	36	Kadın
F.	35	Kadın
A.	30	Kadın
A.	23	Kadın
M.	29	Erkek
G.D.	28	Kadın
K.	24	Erkek
A.	19	Erkek
E.	21	Kadın
Y.	24	Kadın
M.	19	Kadın
İ.E.	37	Erkek
P.	37	Kadın
N.E.	26	Erkek
R.	35	Erkek

Not: Görüşmecilere tedirgin olmamaları için görüşme esnasında soyadı sorulmamış sadece kendi isteği ile soyadını söyleyenlerinki not alınmıştır.

Ek2: Yarı Yapılandırılmış Mülakat Formu

Viranşehirliiler

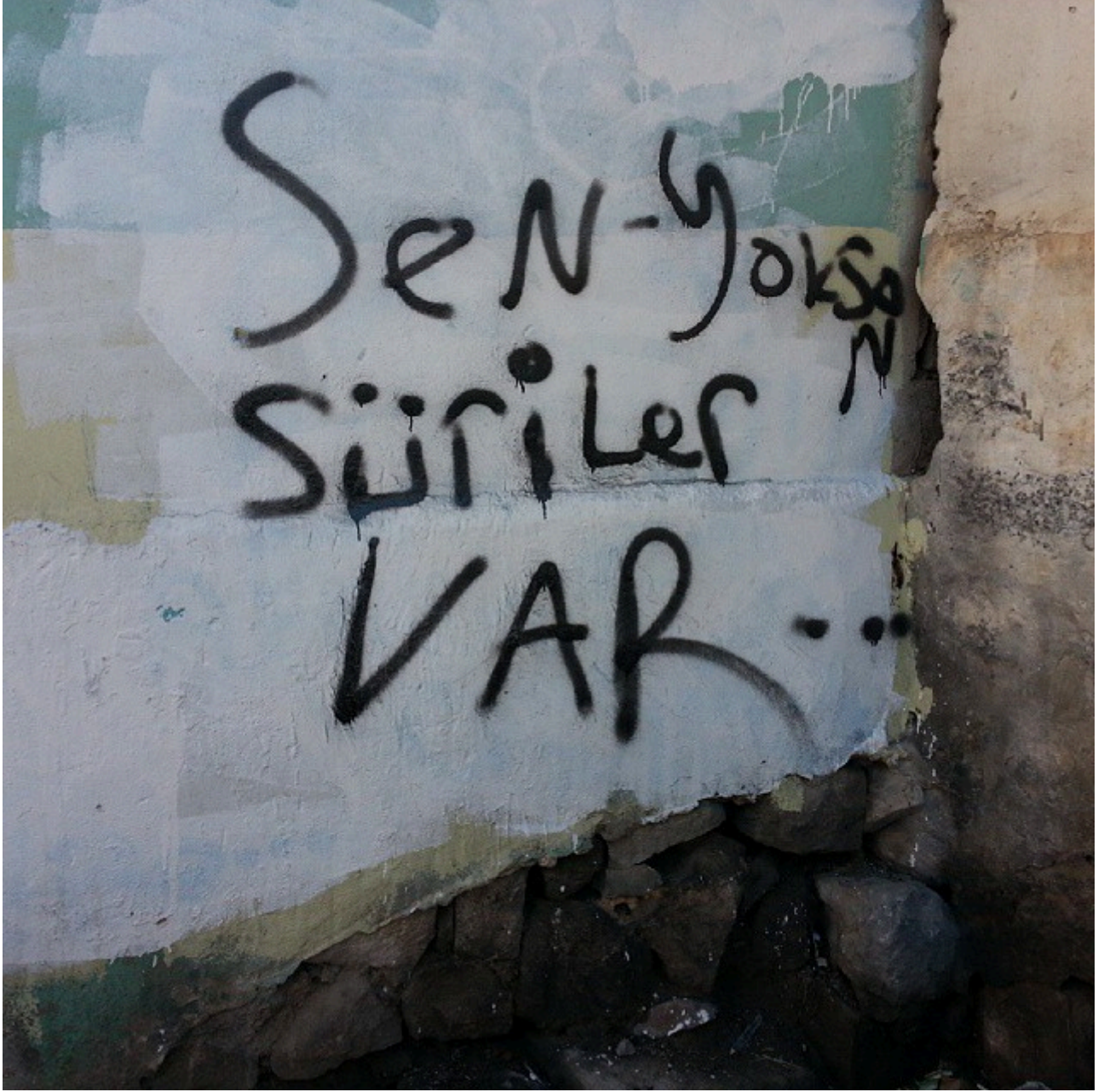
1. İsim, yaş, meslek, medeni durum?
2. Suriyelilerle bir diyalogunuz oldu mu, Olduysa nasıl? (komşuluk, evlilik, iş, akrabalık)
3. Suriyelilerin Viranşehir'e olumlu etkileri oldu mu, olduysa nelerdir?
4. Suriyelilerin Viranşehir'e olumsuz etkileri oldu mu, olduysa nelerdir?
5. Sizce Suriyeliler kalıcı mı? Çoğunluğu savaş bitince döneceğini söylüyor sizde böyle mi düşünüyorsunuz? Sizce kalmalılar mı?
6. Kalırlarsa nasıl etkileri olur olumlu veya olumsuz bir öngörünüz var mı?
7. Savaştan önce Suriyelilere nasıl bakıyordunuz savaştan sonra algınızda değişiklik oldu mu?
8. Sizce Suriyeliler Viranşehir'e tam anlamıyla ayak uydurabilirler mi? Uyduramazlarsa neden?
9. Suriyeliler Viranşehir'in ekonomik yapısını nasıl etkiledi?
10. Suriyeliler ile yapılan evlilikleri nasıl karşılıyorsunuz? Evlilikler daha çok kimlerle yapılıyor, akrabalık veya etnik bağ önemli mi?
11. Suriyelilerle yapılan ikinci evliliklere nasıl bakıyorsunuz? Mesela kardeşiniz, oğlunuz veya babanız ikinci defa evlenmek istiyor, bu kişinin Suriyeli veya Viranşehirli olması arasında bir fark var mı? İkisini de aynı şekilde mi karşılıyorsunuz?
12. Sizce bu göçten sonra Viranşehir'de ikinci evlilikler arttı mı?
13. Suriyelilerin aile kültürünü hiç gözlemleme şansınız oldu mu? Olduysa nasıl, Viranşehir den farklı mı, dikkatinizi çeken bir şey var mı? Biraz Viranşehir aile yapısından bahseder misiniz?
14. Viranşehir'de kadın-erkek ilişkilerini etkileyen en önemli faktör nedir?
15. Suriyelilerin kadın-erkek ilişkisi nasıl? (detay) Bir fark varsa sizce bu farkın nedeni nedir?
16. Viranşehir aile yapısı ile Suriye aile yapısını karşılaştırdığınızda ne gibi benzerlikler ve farklar görüyorsunuz?

17. Sizce Suriyelilerin Viranşehir'in aile yapısına bir etkileri oldu mu? Olduysa nasıl, anlatır mısınız?
18. Suriyeliler Viranşehir'de ne gibi zorluklarla karşılaşmışlardır?
19. Viranşehirli Suriyelilerin gelmesi ile herhangi bir zorlukla karşılaşmışlardır, evetse ne gibi zorluklardır?
20. Sizce Viranşehir de ortak bir kültür ve dilin olması nasıl bir etki yaratmıştır?
21. Size göre buraya gelen Suriyelilerin en olumlu yanı/ları nedir?
22. Size göre buraya gelen Suriyelilerin en olumsuz yanı/ları nedir?

Suriyeliler

1. İsim, yaş, meslek, medeni durum?
2. Nereden/hangi şehirden geldiniz, Suriye'de hangi şehirde ikamet ediyordunuz?
3. Viranşehir'e kimlerle birlikte geldiniz? Neden burayı tercih ettiniz? Akrabalık var mı?
4. İlk geldiğinizde en çok sıkıntı çektiğiniz konu ne oldu? (barınma – iş –kültürel uyum vs.)
5. İletişim dil sorunu yaşıyor musunuz?
6. Şu an geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz?
7. Viranşehir'de (ekonomik, sosyal, kültürel, eğitim vb. açılardan) **en çok** ihtiyaç duyduğunuz şey nedir?
8. Viranşehirli size nasıl davranıyorlar (iyi davranıyorlar mı), sorunlarınızla ilgileniyorlar mı?
9. Gün içinde neler yapıyorsunuz? Ülkenizde yaptığınız ama burada yapamadığınız sosyal aktiviteler var mı?
10. Viranşehir ve Viranşehirlilerden en çok mustarip (şikâyetçi) olduğunuz konular nelerdir? (İş-ev-tavır ve tutumlar vb)
11. Kültürel açıdan en çok hangi konuda uyum sorunu yaşıyorsunuz?
12. Savaş sona erse tekrar memleketinize dönmek ister misiniz? Hayırsa neden?
13. Viranşehirli Suriyeliler ile yaptıkları evlilikleri nasıl karşılıyorsunuz? Evlilikler daha çok kimlerle yapılıyor, akrabalık veya etnik bağ önemli mi?
14. İkinci evliliklerle ilgili ne düşünüyorsunuz?

15. Suriyelilerde ikinci evlilik savaştan önce nasıldı, savaştan sonra artış veya azalış oldu mu?
16. Viranşehir in aile kültürünü hiç gözleme şansınız oldu mu? Olduysa nasıl, Suriye den farklı mı, dikkatinizi çeken bir şey var mı? Biraz Suriye aile yapısından bahsedebilir misiniz?
17. Viranşehir de kadın erkek ilişkileri sizce nasıl? Bir Viranşehirli ile evlenir veya çocuğunuzu evlendirmek ister misiniz?
18. Suriye’de kadın erkek ilişkileri nasıl? Eşler arasındaki diyaloglarda, Viranşehirlielerde farklı bir şey gözlemlediniz mi?
19. Suriye’de kız çocuklarının okuma özgürlüğü var mı?
20. Sizce Viranşehir’e tam anlamıyla ayak uydurabilir misiniz? Uyduramazsanız neden?
21. Suriye de aşiretçilik var mı? Varsa, Arap- Kürt aşiretleri mi?
22. Size göre Viranşehirlielerin en olumlu yanı/ları nedir
23. Size göre Viranşehirlielerin en olumsuz yanı/ları nedir

Ek3: Fotoğraf Ekleri**Foto 1: Viranşehir Merkezindeki Bir Duvar Yazısı**

Foto 2: Suriyeliler İçin Türkçe ğrenme Kursu

Foto 3: Türkçe Öğrenme Kursundan

Foto 3: Viranşehir'deki İş Yerlerinde Suriyelilerle İlgili Arapça-Türkçe Yazılara Örnek

Foto 4: Viranşehir'de Suriyelilere Ait İş Yerlerinden Biri